

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

HANDLEIDING
TOT
DE BEOEFENING DER
NEDERLANDSCHE TAAL;

DOOR
A. VAN DER HOEVEN,
INSTITUTEUR TE HOORN.

EERSTE STUK.

V O R M L E E R.

AMSTERDAM,
J. M. E. MEIJER.
1870.

PB

56

Prijs 40 Cents.

HANDLEIDING
TOT
DE BEOEFENING DER
NEDERLANDSCHE TAAL;

DOOR

A. VAN DER HOEVEN,
INSTITUTEUR TE HOORN.

EERSTE STUK.

V O R M L E E R.

AMSTERDAM,
J. M. E. MEIJER.
1870.

Pedagogische bibliotheek
van het N. O. G.

VOORBERICHT.

Zonder te kort te willen doen aan de verdiensten van menig werk, dat op 't gebied der nederlandsche taalkunde in de laatste jaren verschenen is, geef ik ten behoeve van het voorbereidend onderwijs aan de Hoogere Burgerscholen en de hoogste klasse der Lagere Scholen deze handleiding in 't licht. Voor het grootste gedeelte zijn het cacographiën, die met zooveel zorg gekozen en samengesteld zijn, dat er een geleidelijke volgorde in is. De fouten zijn niet verward dooreengeflanst; maar elke opgave geeft slechts fouten aan, die van te voren reeds behandeld zijn. Ook was het mijn streven, om geen fouten, of althans weinige, op te geven, die de meest ongeoeffende leerling in zijne opstellen niet maken zou. Enkele malen ben ik er wel van afgeweken; maar dit heb ik gedaan om de leerlingen tot nadenken te brengen. „Ik beraadsloeg” zal een leerling voorzeker uit zich zelven niet schrijven; maar

ik heb er toch fouten van dien aard in gelascht, om dat doel te bereiken. Een enkele maal heb ik een syntactische fout gemaakt, die eigenlijk in het tweede stuk te huis behoort; doch veel kwaads steekt daar niet in, te meer dewijl vormleer en syntaxis niet altijd scherp af te scheiden zijn.

· Mijn doel is, hierop een tweede stuk over de syntaxis te laten volgen, dat ik naar dezelfde methode zal samenstellen, in het vertrouwen dat ik aldus een geheel zal leveren, overeenkomstig de behoeften van onzen tijd.

HOORN,

A. VAN DER HOEVEN.

Februari, 1870.

EERSTE AFDEELING.

§ 1.

OVER DE MEERVOUDVORMING DER ZELFSTANDIGE NAAMWOORDEN.

1. *Maakt de volgende zelfstandige naamwoorden meervoud:*

Hand, arm, voet, mond, hoofd, berg, bank, stoel, boek, eik, deur, kerk, bijl, pomp, schuit, sloep, tuin, dijk, band, dorp, grond, damp, poel, tong, kast, woord, wolk, belang, touw, rand, drank.

2. Rug, rok, dam, stip, bal, klok, klap, schop, kan, kram, bus, schel, hut, slip, kap, klip, bron, lat, mat, das, krop, lap, zak, mes, os, bed, jak, hok, hek, geval, stem, trap, strik, vak, stuk.

3. Vat, slag, dag, pad, dak, dal, bad, gat. — Kat, schat, bak, stal, straf, vlag, spat, man, jas, wal, hut, brug, rib, ton.

4. Schaap, aap, kwaal, vlaag, kraam, kraan, plaat, baan, baal, graat, paal, jaar, vraag, spaak, kaak, baak, haak, zaal, staak, kraag, haag, raam, praam, aar, aak, draad.

5. Muur, uur, vuur, minuut, schuur, kuur, buur, schuur, figuur.

§ 2.

Maakt ook de volgende zelfstandige naamwoorden meervoud:

1. Huis, buis, sluis, baas, hals, pels, reis, wijs, kies, keus, blaas, haas, baars, beurs, laars, gans, glas, kroes, neus, reus, bies, fornuis, aalmoes, paleis, valies, kluis.

2. Dans, schans, prins, lans, spons, kous, struis, fits, koets, pols, kaars, kers, paus, krans, pers, schors, kans, rups, rots, spies, schets, heks, reeks, koets, toorts.

3. Korf, duif, huid, staaf, schaaf, schuif, werf, scherf, schijf, ruif, golf, hoef, graf, hof, struif, brief, proef, verblijf, kolf, sleuf, roef, schroef.

4. Mof, slof, stof, bef, karaf, rif (*in zee*), rif (*geraamte*) rif (*in een zeil*), stad, smid, tred, hol, oorlog, spel, weg, bevel, gebed, schip, split, lid, lidmaat (*van het lichaam*), lidmaat (*van een genootschap*).

5. Perzik, monnik, lemmet, wortel, ader, engel, zwezerik, botterik, vuilik, kievit, diemet, havik, leeuwerik.

§ 3.

Schrijft het meervoud van dezelfde zelfstandige naamwoorden:

1. Groente, behoefte, begeerte, getuige, bode, gewoonte, gedaante, geraamte, genoeg, vermoeden, gevoelen, wezen, gemeente, gedachte.

2. Bosch, flesch, visch, tasch, mosch, wisch, losch, disch.

3. Lepel, degen, moeder, broeder, zuster, leeraar, bezem, dienaar, grijzaard, veinzaard, lomper, winkelier, tuinier, zangster, bloesem, sleutel, hamer, luiaard, kachel, brasem.

4. Oom, bruidegom, vaandrig, keuken, jongen, knecht, nachtwacht, kok, ra, merrie, maat (*makker*), maat, (*waar men mede meet*), smid (*met twee meervoudsvormen*) zoon, cent, stuk (*alle drie met twee meervoudsvormen*)

5. Trompet, kanaal, liniaal, kabinet, karpel, korset, dukaat, klimaat, portaal, musket, lampet, orkaan, matras, kompas, harnas, moeras; kolom, figuur, hospitaal, kapel, fregat, japon.

§ 4.

Maakt ook het volgende meervoud:

1. Kalf, lam, kind, blad (*van een boom*), gemoed, kleeid (*kleeding*), goed, rand, lied, volk, ei, gelid, been (*deel van het geraamte*), hoen, rad, loof.

2. Bloempje, haantje, boekje, duifje, boekske, aapje, kraampje, appeltje, pruimpje, hartje, stukske.

3. Generaal, kapitein, korporaal, admiraal, kolonel, majoor, grenadier, mineur, schout-bij-nacht.

4. Plantage, stoffage, stellage, bagage, lekkage, slijtage, horloge, mode, tante, historie, falie, ducaton, sultan, pacha.

5. Hemel, (*uitspansel*), hemel (*van een ledekant*); middel (*hulpmiddel*), middel (*middellijf*); heiden (*van geloof*) heiden (*zwerfende volkstam*), heide; letter (*letterkunde of brief*), letter (*schrijfteeken*), vader (*voorouders*), vader; tafel (*huisraad*), tafel (*der wet*); wortel (*etbare peenen*) wortel (*van een plant*); blad (*van een boek*), blad (*van een plant*); been (*deel van het geraamte*), been (*de onderste ledematen*); kleeid (*vloer- of tafeltapijt*), kleeid (*kleedingstuk*), rede, lende, reden.

6. Kindje, tandje, hoedje, kleeidje, lammetje, kalfje.

§ 5.

1. *Plaatst een telwoord, b. v.: acht, twaalf, twintig, enz. vóór de volgende woorden, die een maat, gewicht, of soort te kennen geven:*

. . . . voet	. . . . man
. . . . gulden	. . . . cent
. . . . el	. . . . paar
. . . . duim	. . . . kan
. . . . boek papier	. . . . pond
. . . . man	. . . . kop

2. *Plaatst een telwoord vóór dezelfde woorden, wanneer men afzonderlijk gewogen, getelde of afgemeten hoeveelheden bedoelt.*

3. *Schrijft de volgende woorden na, en maakt die woorden meervoud, die er voor vatbaar zijn:*

Gunst en afgunst.	Geluk en ongeluk.
Dienst en ondienst.	Weder en onweder.
Recht, onrecht en voorrecht.	Sprong en oorsprong.
Voorspoed, rampspoed en tegenspoed.	Schuld en onschuld.
Lach en lachje.	Geluk en gelukje.

4. *Maakt eindelijk de volgende woorden meervoud:*

Lei, haai, baai, kooi, koe, vloo, sieraad, kleinood, bui, brekespel, dwaasheid, gelegenheid, zaligheid, schoonheid, kennis, droefenis, gebeurtenis, vonnis, ongesteldheid, gezelschap, eigendom, graafschap, hertogdom, rijkdom.

§ 6.

OVER DE GESLACHTEN.

1. *Maakt de volgende mannelijke woorden tot vrouwelijke:*

Wolf, leeuw, tijger, vorst, graaf, hertog, koning, jood, vriend, gezelschap, vijand, held, bakker, waard, keizer, christen.

2. *Zoo ook de volgende:*

Schuldenaar, zondaar, meester, voogd, dichter, zanger, hoorder, dienaar, priester, baron, koster, martelaar, leugenaar.

3. *En de volgende:*

Schrijver, tuinier, herbergier, weldoener, opvoeder, beschermer, bestuurder, tooneelspeler, uitgever, arbeider, bleeker.

4. *Maakt de volgende woorden onzijdig, door er verkleinwoorden van te vormen:*

Huis, beek, boek, bank, laars, mond, hoofd, voet, kind, aap, volk, brood, hark, golf, kleed, woord, staart, duif, neus, stip, hond, kat, draad, das.

5. *Zoo ook de volgende:*

Tuin, leugen, lepel, tafel, konijn, leeuw, tijger, ezel, vogel, stoel, moeder, vrouw, kooi, traan, beker, appel, peer.

6. *Insgelijks de volgende:*

Arm, darm, kraam, raan, halm, bezem, riem, zwerm, zoom, priem, bodem, galm, bloem, toom, schalm.

§ 7.

1. *Maakt nu door verkleinwoorden de volgende zelfstandige naamwoorden onzijdig:*

Kam, man, kram, kom, geval, kan, krib, rib, ham, kin, sneb, brug, kar, rol, pin, ster, tol, rug, bal, wal, weg, schil, stal, stem, stam, schel, bril, pan, bel, schol, spar.

2. Woning, koning, rotting, haring, penning, buning, bedding. — Wandeling, krakeling, beuzeling, leerling, zuigeling, vreemdeling, nieuweling, tweeling, eersteling.

3. *Maakt op twee manieren het meervoud van de volgende zelfstandige naamwoorden, nadat gij ze eerst tot verkleinwoorden gemaakt hebt:*

Kalf, kind, blad, loof, klee, ei, rad, hoen.

4. *Maakt de volgende bijvoegelijke naamwoorden tot vrouwelijke zelfstandige naamwoorden, door achtervoeging van te:*

Warm, stil, diep, hoog, laag, breed, sterk, steil, groot, wijd, scherp. — Lang, koud.

5. *Maakt vrouwelijke zelfstandige naamwoorden van de volgende bijvoegelijke naamwoorden door achtervoeging van heid:*

Groot, vrij, lui, goedgehartig, wijs, spaarzaam, billijk, bestendig, levendig, blind, hoog, laag, grijs, bleek, tegenwoordig, blond.

6. *Doet hetzelfde met invoeging van ig tusschen het bijvoegelijke naamwoord en het achtervoegsel heid:*

Zoet, klein, nieuw, vast, vuil, goed.

§ 8.

1. *Voegt den uitgang dom achter de volgende woorden, om mannelijke zelfstandige naamwoorden te vormen, die een bezit, een stand of een staat te kennen geven:*

Rijk, vrij, oud, adel, eigen.

2. *Voegt den uitgang dom achter de volgende woorden, om onzijdige zelfstandige naamwoorden te vormen, die een gebied, een verzameling of waardigheid beteekenen:*

Vorst, hertog, heilig, christen, jood, heiden, mensch, eigen, priester.

3. *Maakt vrouwelijke woorden op schap, die een verzameling van personen of een gesteldheid aanduiden:*

Dronken, eigen, gemeen, blijde, gram, priester, burger, broeder, man, ridder, vriend, vijand, verwant, nabuur, voogdij, koopman, bode.

4. *Maakt onzijdige woorden op schap, die een gebied, een landstreek of een waardigheid te kennen geven:*

Land, graaf, priester, burger, water, ridder.

5. *Maakt van de volgende werkwoorden vrouwelijke zelfstandige naamwoorden door het achtervoegsel ing:*

Redden, vertellen, uitvinden, spannen, scheiden, achten, vereeren, scheuren, belemmeren, wandelen, vergaderen, wonen, handelen, beloonen, verbeteren.

§ 9.

1. *Maakt vrouwelijke zelfstandige naamwoorden van de volgende woorden, door achtervoeging van ij, erij, of ernij:*

Schelm, dief, voogd, bakker, brouwer, ruiters, burger, kleed, land, boek, slaaf, spinner, slachter, geweldenaar, visscher, afgod, waarde, maatschap, heerschappij, tooveren, bedelen, bedriegen, razen.

2. *Maakt vrouwelijke zelfstandige naamwoorden van de volgende woorden door het achtervoegsel nis:*

Beteekenen, erkennen, gebeuren, bekommeren, begraven,

beelden, duister, geheim, gelijk, droef, groet, geheugen, belofte, gedachte, hinder, wild.

3. *Maakt ook vrouwelijke zelfstandige naamwoorden van de volgende woorden door het achtervoegsel age:*

Lekken, slijten, kijken, strijken, stof, plant, bosch, pak, stellen.

§ 10.

1. *Maakt onzijdige verzamelwoorden door voorvoeging van ge, en in eenige gevallen door er tevens te achteraan te voegen:*

Berg, been, bloem, dier, vogel, steen, warm, broeden, volgen, schieten, boom, boef, stoel, ster.

2. *Maakt door vervoeging van ge onzijdige zelfstandige naamwoorden, die een gedurige herhaling van een handeling te kennen geven:*

Dansen, fluiten, razen, flikkeren, juichen, schreien, brullen, kermen, lach, morren, talmen, luiden, klinken, schrijven.

3. *Maakt ook onzijdige zelfstandige naamwoorden door een der voorvoegsels be, ge, ont, ver voor den stam van ieder der volgende werkwoorden te plaatsen:*

Reiken, bouwen, zoeken, dragen, werpen, hooren, voelen, wassen, schenken, bouwen, bakken, braden, stichten, zwellen, wijzen, dulden, vechten.

4. *Maakt mannelijke zelfstandige naamwoorden, als stammen van de volgende werkwoorden, wier voorvoegsels afscheidbaar zijn:*

Aankopen, afdrukken, aanslaan, aftrekken, opheffen, neerslaan, omloopen, invoeren, inhouden, misgrijpen, samenloopen, overgaan, aandringen, opbouwen, toeleggen, aanvallen, toevoeren, opschikken.

5. *Maakt onzijdige zelfstandige naamwoorden als stammen van de volgende werkwoorden, wier voorvoegsels onafscheidbaar zijn:*

Onderwijzen, onderrichten, onderscheiden, onderzoeken, misbruiken, misdrijven, onderhouden, overvallen, overleggen, onderwerpen.

6. *Maakt vrouwelijke zelfstandige naamwoorden door het plaatsen van het achtervoegsel st, aan den stam van de volgende werkwoorden:*

Gunnen, kunnen, winnen, ontvangen, komen, vangen, vinden.

7. *Maakt onzijdige zelfstandige naamwoorden door het plaatsen van den uitgang sel achter de stammen der volgende werkwoorden:*

Bakken, scheppen, brouwen, aanhangen, dekken, belletten, vergulden, schoeien, overblijven, hakken, raden.

§ 11.

OVER DE NAAMVALLEN.

De eerste naamval.

Verbetert de volgende opgaven:

1. *De eerste naamval als onderwerp van den zin. —* Den hond blaft; den vogel vliegt; den jongen zingt; den appel valt van den boom; den man klimt op den muur. Den ooievaar zit op het dak. Dezen visch is levend, maar dien visch is dood. Is dezen knaap gezond? Groeit den plant (*vr.*) zonder regen? Is den schimmel (*vr.*) geen plant? Heeft dien soldaat zijn plicht gedaan? Den vledermuis vliegt des avonds. Den vis-

schen ademen door kieuwen. Den mensch ademt door longen. Den grooten hond van dien rijken boer is gevaarlijk. Den vlinder komt van een rups.

2. *De eerste naamval vóór en na de werkwoorden: zijn, worden, blijven, schijnen, heeten en lijken.* — Den arend is een grooten roofvogel. Den uil (*m.*) is een nachtvogel. Den rups wordt eenen vlinder. Dien man blijft mijnen vriend. Heet dien koopman zijnen vijand? Dien vreemdeling schijnt eenen reiziger. Den naarstigen leerling wordt eenen geschikten mensch. Den bloesem van dien appelboom wordt een grooten appel, maar den bloesem van dien pereboom wordt een kleinen peer (*vr.*). Is de snoek een vraatzuchtigen visch? Schijnt dien man niet mijnen besten vriend?

3. *De eerste naamval als aangesproken persoon.* — Goeden man! wees gerust. Besten jongen! doe uw plicht. Mijn lieven vriend! schrik niet. Lompen jongen! gij ziet niet wat gij doet. Armen bloed! (*m.*) wat zijt gij ongelukkig! Onnoozelen hals! gij laat u beet nemen. Goeden man! ik kan u niet helpen. Waarden broeder! lieven zuster! onzen besten vriend is dood.

4. *De eerste naamval als bijstelling.* — Den leeuw, den koning der dieren, wordt in Azië en Afrika gevonden. Uw oom, den dokter, is den huisvriend van den burgemeester. De Vesuvius, eene vuurspuwenden berg, (*m.*) ligt in Italië. Mijn hond, dat goeden dier, is gestorven. Willem, dien goeden jongen, is gevaarlijk ziek. Karel, dien luien knaap, werkt niet veel; maar zijnen broeder Hendrik, dien vlijtigen leerling, is den lieveling zijns vaders.

§ 12.

De tweede naamval.

1. *Verandert de volgende verbogen tweede naamvallen in omschrevene b. v. des mans = van den man.*

Des konings, der naaister, des tijgers, des graven, der boomen, des huizes, der lente, des vorsten, des paards, dezer bloemen, mijner plant, des hamers, des harten, des menschen, des pausen, der menschen, der pausen, dezès getuigen, des adems, des legers, der legers, Pieters boek, Mina's japon, Gods goedheid, De Ruiters dapperheid, het hoofd des staats, de bloemen des velds, het loon der bedienden, de hond des blinden, de loop des gewees, de verjaardag des vaders.

2. *Verandert de volgende omschreven tweede naamvallen in verbogene:*

Van den meester, van den heer, van den dauw, van de sneeuw, van den profet, van het veulen, van den mensch, van de koningin, van de mieren, van de muis.

Het leger van den vorst, het leven van de menschen, het geluk van den mensch, de troepen van den keizer, de gang van het huis, de kloppingen van het hart, de rijkdommen van den hertog, de landerijen van den graaf, de pracht van de prinsen, het paleis van den prins. De inktkoker van Herman, het liniaal van Dirk, het vouwbeen van Maria, de linten van Lina.

3. *Omschrijft ook deze verbogen tweede naamvallen:*

Het fraaie paard diens moedigen ruiters, de schoone koeien diens rijken boers, het schrale maal dier arme kinderen, het schoone standbeeld diens edelen mans, de

gewaarwordingen onzes edelen vriends, de prachtige meubelen uws rijken buurmans, het slordige schrift dezes luien leerlings. De belangen uws besten vriends, de deur dezer groote zaal, de gereedschappen dezes ijverigen werkman, de koorts des zieken jongelings, de behoeften des harten, de gewoonten dier menschen, het leven des menschen.

§ 13.

De derde naamval.

1. *Omschrijft de derde naamvallen in de volgende opgaven, b. v. den man = aan den man:*

Ik heb dien boom een tak afgekapt. Wij hebben dien kinderen nieuwe boeken gegeven. Uw broeder heeft dien man vijf gulden geleend. Zij hebben dien koopman de rekeningen betaald. Ons leger heeft den vijand afbreuk gedaan. Dien man is een groot geluk te beurt gevallen. Ik zal uwen broeder bijstand bieden. Dezen vlijtigen leerling heeft de meester een boekgeschenk gegeven. Deze vlijtige leerling heeft den meester genoeg gedaan. Schrijf uwen broeder een brief. Meld zijnen vader dat nieuws.

2. *Verandert de volgende omschreven derde naamvallen in het verbogene:*

Dat mishaaft aan mijne moeder. Die zaak is aan uwen broeder gelukt. Vergeef aan dat kind zijne fout. Dat boek behoort aan dezen leerling. Hij heeft aan dien koopman het verschuldigde geld betaald. Hoeveel geld hebt gij aan den man geleend? Ik heb aan den knecht dien last gegeven. Zij hebben aan hun vriend dat werk opgedragen. Het is schande, aan de menschen leugens te

vertellen. Deze zaak is aan die vrouwen welgevallig, en zij is aan uwe vriendinnen dienstig. Laat aan mijn vader weten, dat ik uitgegaan ben. Schrijf aan uwe vriendin, dat hare nicht overgekomen is. Herinner aan dien man, dat ik zijn vriend ben.

§ 14.

De vierde naamval.

1. *Verbetert de volgende opgaven:*

1. *De vierde naamval na een voorzetsel.* — Met een geduchte sprong (*m.*), zonder diepen smart (*vr.*), uit vrijen keus (*vr.*), met een hevige stoot (*m.*), door een fiksche houw (*m.*), met dat schoonen werk, door die heldere klanken, in die heete strijd (*m.*), met die akelige droom (*m.*), door een geduchte val (*m.*), met een geheime wenk (*m.*), zonder grooten schade (*vr.*), van dien lastige kuch (*vr.*), met groote dank (*m.*), voór goede raad (*m.*), op onzen korten reis (*vr.*), voor dien goeden trouw (*vr.*), zonder den noodigen hulp (*vr.*), in hevige toorn (*m.*),

2. Door dien drukkenden slavernij, bij die dankbaren herinnering, wegens dien slechten behandeling, door de hartelijke liefde, met dien groote schande, in dien nieuwen slachterij, op den groote koopvaardij, door dezen grooten winst, na een dergelijken klacht, bij dien ontzettenden diepte, van een grooten lengte, in die grooten spinnerij, aan dien innigen gehechtheid, voor den gepasten opletendheid, naast den nieuwen bakkerij.

3. Op een hooge ouderdom, met groote rijkdom, van den ganschen menschheid, voor de geheele christendom, onder het dommen heidendom, in dat gelukkigen

vorstendom, in het eerbiedwaardigen heiligdom, binnen dat kleinen hertogdom. — Voor den reinen vriendschap, over den uitgestrekten landschap, in dat kleinen graafschap, over het afschuwelijken dronkenschap, aan het grooten nalatenschap, in dat vroolijken gezelschap, onder het gezamenlijken priesterschap, bij het vroegere ridderschap, zonder de ontnomen burgerschap, onder dat talrijke burgerschap, voor dat nieuwen gereedschap, in de geheelen wetenschap, in de vollen blijdschap.

4. Op de vruchtbare akker, door dat ruwen weder, met die lange hengel, bij dezen warme kachel (*vr.*), aan die groote snuiter, met de nieuwe mantel, door deze hevige regen, op deze hooge toren, in die groote ovens, op de zachten kussens, aan die schoone ruiker, bij die heerlijke bloesems, op de diepe bodem, met de nieuwe bezem, gedurende de hevigen stormen, voor de nieuwe toom, in die grooten lessenaar, bij allen winkeliers, onder de warme evenaar, bij dat duidelijke baken, over den geheelen bunder (*o.*), in den diepen greppel (*vr.*), onder den hoogen luifel (*vr.*).

5. Op het grooten boekenrek, voor een groote druiventros (*m.*), bij het vroegen hanengekraai, in die grooten lindeboomen, op dat schoonen vrouwenkleed, in den grooten legerplaats, bij dien bloeienden maankop (*vr.*), op dien grooten kerkhof, in het angstigen oogenblik, voor die onverbeterlijke deugniet, onder dien grooten paddenstoelen, in die kleine notendop (*vr.*), van dat aardigen matrozenlied. Het grooten litteeken op het ruwen aangezicht van die dappere krijgsman. De langen hondeketting aan dat grooten hondenhok. Het dichte eikenbosch, met die hoogen eikeboomen in die eenzamen

landstreek (*vr.*). De geduchten dievenbende in dat uitgestrekten dennenwoud. De grooten eendeneieren in die ruimen eendenkooi (*vr.*). De mooie eereprijs (*m.*) in die nieuwen dorpschool.

§ 15.

Verbetert ook de volgende opgaven :

1. *De vierde naamval als voorwerp der handeling.* —

Dezen man heeft zijn vriend een lange brief geschreven; deze mannen hebben hunne vrienden langen brieven geschreven. Ik heb de man en de vrouw gezien, die uwen broeder ontmoet heeft. Die arme man heb ik een aalmoes gegeven. De koning heeft hij niet gezien, maar hij heeft wel den koningin gezien. Een trouwen vriend is een grooten schat, maar een oprechten vijand is beter dan een valschen vriend. Ik heb een groote tuin achter mijn huis. Den kouden winter nadert; de boomen ontdoen zich van hunne bladen, en krijgen een treurig aanzien. De rijke koopman, die in mijne buurt woont, heeft een groot ongeluk getroffen.

2. Ga met mij in de tuin om die bloeiende appelboom te zien; ook zult gij mijne pereboomen bewonderen, die de bloesem reeds hebben laten vallen. Ziet gij die vijgepeer (*m.*) daar ginds? Die boom heb ik voor eenige jaren laten planten, en hij geeft reeds goeden vruchten. Hebt gij ook die hazelnoot (*m.*) geplant? Neen, die stond er reeds, toen ik de tuin kocht. Raap dien hazelnoot (*vr.*) op. Hoeveel ponden hazelnoten heeft dien boom verleden jaar wel opgeleverd? Ik geloof dat ik er twaalf ponden van geplukt heb. Welke jongen hebt gij in de steeg (*vr.*) gezien? Het is den jongen, die gisteren dien boodschap voor u deed.

3. Ik noem u mijn beste vriend; want gij hebt mij in de nood (*m.*) bijgestaan, en hebt mij een groote dienst bewezen. De hooge toren (*m.*) van die stad kan men op een groote afstand (*m.*) zien. Die dappere krijgsman heeft de koning een ridderorde geschonken. Die jongen heeft zijn nieuwe kiel (*m.*) aangetrokken. Ik zie daar ginds paarden, die de ploeg (*m.*) trekken. Dat is den verstandigsten raad, dien ik u geven kan. Daar vliegt een fraaien vlinder; zie hem te vangen. Op de zolder ligt een grooten vlieger van mijn neef; ik zou die vlieger wel willen oplaten. Die goede menschen houden een geregeld leven. Wij achten de man, die zijn plicht doet. Zij tooit zich met een mooie hoed. Hij leidde de arme blinde (*m.*) door de straat.

§ 16.

OVER DE LIDWOORDEN.

Aanmerking. Het voorzetsel *te*, waarop de derde naamval volgt, wordt met de lidwoorden *den* en *der* (den ouden vorm van het vrouwelijke lidwoord in den derden naamval enkelvoud) samengetrokken tot *ten* en *ter*. Als men zich geen lidwoord vóór de bepaling van *te* kan denken, zoo wordt *te* alleen gebruikt. Ook eischt in zulke vormen het zelfstandig naamwoord den ouden naamvalsuitgang *e*. — Het onzijdige lidwoord *het* kan tot 't ingekort worden, mits de welluidendheid er niet onder lijdt.

1. *Verbeter de fouten in de volgende opgaven:*

Ik heb hem te huize van zijnen broeder aangetroffen, maar ten mijnen huize heb ik hem nog niet gezien.

Men heeft ten eer (*vr.*) van de vorst de vlaggen uitgestoken. Dien man is te meesten nutte voor zijne medeburgers werkzaam. Ten dezen opzichte beken ik schuld. 't Touw is te sterk gespannen. 't Tooneel heeft mij maar te deele voldaan, en ten slot ben ik heengegaan. Dien goeden man leeft niet meer; hij is ter graf gedragen. Te tijd (*m.*) van de oogst (*m.*) zijn de landlieden druk bezig. Dien matroos heeft lang ter zee gevaren. Ik heb ten allen tijd gezien, dat den luiaard in de wereld niet voortkomt. Hij is te goeder ure (*vr.*) gekomen. Ik heb mij te behoefte van 't troostelooze kind veel moeite gegeven. Ten dezen aanzien kan ik dien zaak (*vr.*) niet billijken. Te platten land leeft men zeer eenvoudig. Hij doet dat ten dien einde, ten mijnen voordeel en ten uwen gerieve.

Aanmerking. De naamvals-uitgangen *e* en *en* van het lidwoord der eenheid en van de bezittelijke voornaamwoorden worden doorgaans voor de welluidendheid weggelaten. Het voornaamwoord *onze* maakt daarop een uitzondering.

2. *Laat in de volgende voorbeelden dien naamvals-uitgang weg:*

Het gras in mijnen tuin moet gemaaid worden. Ik zag eenen vogel in eenen boom zitten. Gij hebt uwen besten vriend verloren. Hunnen neef hebben zij te Rotterdam achtergelaten. Een en grooten hond zag ik op de straat. Eene gewichtige zaak heb ik uwen broeder voor te stellen. Hebt gij ooit zulk eenen hevigen storm beleefd? Het geheele gezelschap vertrok in eenen grooten wagen. Een en dorschenden os moet men niet muilbanden. Ik ontving eenen langen brief van mijnen broe-

der, waarin hij mij schreef, dat hij eenen grooten tuin met eenen fraaien koepel gekocht had. Haren wensch heb ik vervuld, en zij heeft mij daarover haren warmen dank in eenen hartelijken brief toegebracht. Zij gaf eenen zucht, toen ik haar het wangedrag van uwen broeder mededeelde. Ik liet met mijnen neef mijnen vlieger op; maar hij raakte in eenen hoogen boom verward. In dat gedrang raakte hij zijnen hoed kwijt.

3. Indien ik eenen grooten tuin had, zou ik mijnen tuinman gelasten er een gedeelte van tot moestuin te maken. Mijnen besten vriend heb ik verloren, en ik betreur zeer zijn gemis, omdat ik niet zeker ben eenen anderen vriend terug te vinden. Uwen broeder heb ik niet gezien, maar uwen neef en zijnen broeder heb ik ontmoet, toen wij in hunnen tuin waren. Hij had eenen grooten hond bij zich en eenen dikken stok in de hand. Geef mij mijnen nieuwen hoed en mijne zwarte das, want ik heb mijnen vriend beloofd, dat ik met hem eene wandeling zou doen. Op eenen aangenaamen lentemorgen en onder begunstiging van eenen frisschen wind zeilde het schip uit, dat spoedig aan zijne bestemming aankwam. Wij hebben in den dierentuin eenen schoonen leeuw, eenen woedenden tijger, eene leelijke hijëna en eenen dikken beer gezien. De reizigers zagen eenen verbazend grooten arend boven hunne hoofden zweven.

§ 17.

OVER DE BIJVOEGELIJKE NAAMWOORDEN.

1. *Maakt met behulp der volgende achtervoegsels bijvoegelijke naamwoorden van de opgegeven woorden:*

achtig (zonder klemtoon) = *zweemende naar*: — Aarde,

steen, berg, storm, regen, vet, olie, kind, ezel, beest, groen, geel, zwart, rood, oud, zuur, zout.

achtig (zonder den klemtoon), gevoegd aan den stam van een werkwoord = *geneigd tot*: Schrikken, spotten, praten, snoepen, beuzelen, snappen, babbelen.

achtig (doorgaans met den klemtoon) = *hebbende, bezittende*. — Deel, vrees, twijfel, schaamte, woon, waar, kramp, reus.

haftig of *haft* = *hebbende, den aard bezittende*. — Held, man, krijg, ernst.

baar = *dragende*. — Vrucht, dank, schijn, kost, wonder, gang, strijd, feil.

baar = *vatbaar voor*. — Dragen, denken, hooren, deelen, lezen, bewonen, vatten, branden, eten (¹).

en = *gemaakt van*. — Goud, tin, hout, zilver, koper, wol, steen, leder, aarde, ijzer, garen, linnen.

ig = *voorzien van, hebbende*. — Kunde, macht, vuur, vocht, hand, aandacht, waarde, maat, last, kunst, lust, heil, bloed, haar, zon, lucht, smeer, nat, in, niet, 't begeeren, 't nalaten, 't rijzen, 't bevallen.

erig = *de eigenaardigheid hebbende*, maar in ongunstige beteekenis. — Slapen, kleven, beven, bijten, stooten, schreeuwen. Zand, zon, zang, sap, water, weelde, wind.

lijk = *wat den aard heeft aan, wat overeenkomt met*. — Ziek, week, lief, arm, gek. Meester, mensch, vrouw, man, natuur, schrift, vrees, vader, kind, lichaam, geest, adel.

(¹) De uitgang *baar* in *openbaar* vormt een samenstelling: open en bloot.

lijk, achter den stam van een werkwoord = *de mogelijkheid der handeling*. — Doen, gelooven, sterven, behagen, schaden, stichten, verschrikken, hinderen, verrukken, bevorderen, aannemen, afhangen.

loos = *berooft van*. — Hoop, trouw, eer, hulp, grond, geest, liefde, brood. — Storen, redden, rede, raad, roeken (een oud woord voor: *zich bekreunen*).

sch of *isch* achter de stammen van land-, volks- of stadsnamen. — Rus, Saks, Pruis, Amsterdam, Leiden, Parijs, Fries, Holland, Keulen, Weenen, Beieren, Zweden, Polen, Engeland, Ierland, Schotland.

sch = *overeenkomende met, afkomstig van*. — Slaaf, hemel, kind, hond, laken, duffel, neteldoek.

sch, overgang van een bijwoord, dat op *s* eindigt in een bijvoegelijk naamwoord. — Rechts, links, dagelijks, jaarlijks, achterwaarts, voorwaarts, ginds, vergeefs, binnendijs, buitendijs, onderhands, ouderwets, zijdelings.

zaam, achter zelfstandige naamwoorden: *een bezit*, achter bijvoegelijke naamwoorden: *overeenkomst*, achter werkwoorden: *geschiktheid*. — Deugd, eer, heil, raad, groei; lang, een, gemeen; leeren, buigen, sparen, arbeiden, verdragen.

§ 18.

Verbetert de fouten uit de volgende voorbeelden:

1. Mijne broeder heeft een goud horloge gekocht en mijn zuster heeft zich een zijde japon aangeschaft. Men vindt in de huishouding zilvere lepels en vorken, koper vaatwerk, ijzere potten, tinne borden en houtdeksels. Dien lakenschen jas staat u wel, en dat neteldoeksche kleedtje uwer zuster bevalt mij ook. De steene muur

langs onze tuin begint oud te worden; ik zal de metselaar ontbieden om hem te herstellen. Die duffelschen jas zit u warm bij dezen strengen koude. Waar hebt gij den blikken trommel (*vr.*) neergezet? Ik meen, dat hij op den houten richel (*vr.*) staat. Men heeft in die kamer eenen porseleine kachel. Men heeft rondom dien vesting aarde wallen. Hij is eenen koopman in wolte goederen. Mijn broeder draagt gare, maar nooit wolte kousen.

2. Ik heb van goede hand vernomen, dat er zich in dien verzameling schilderijen niet veel bijzonder bevindt, en dat het geenzins de moeite waard is ze te bezien. — Als ik eenigzins kon vermoeden, dat er iets belangrijks was voorgevallen, zou ik in alle ijel toesnellen, en allezins mijn best doen om de kwaden gevolgen te voorkomen. — Onder de velen vreemdelingen, die ik op dat feest zag, heb ik weinige bekende aangetroffen. — Er groeien in mijne tuin rooden en witten aalbessen; sommige houden meer van de witten, maar ik geef den voorkeur (*vr.*) aan de rooden. Vele hebben de gewoonte hunne tijd (*m.*) met iets beuzelachtig door te brengen; andere, die daarin iets treurig vinden, besteden hunne tijd wel, en zullen later de vruchten hunns werkzaamheids plukken.

3. Ziedaar verschillend gekleurden handschoenen; verkiest gij de gelen of de zwarten? De zwarte in Afrika zijn hoogst onbeschaafden volken. In Noord-Amerika hebben de zwarte gelijke rechten als de blanke. Doofstomme en blinde zijn zeer te beklagen: ik zag gisteren eenen doofstommen en eenen blinden, die zich zelve niet redden konden. Toen ik gisteren ging wandelen, heb ik niemand vreemd ontmoet, behalve eenen blinden, die door een hondtjen geleid werd, en die bloothoofd mij om een aal-

moes vroeg. Ik had deernis met den arme man, en daar ik gelukkige wijze mijnen beurs (*vr.*) bij mij had, liet ik hem niet onverrichte zake voorbijgaan. — Hij heeft zijn rechte hand bezeerd, en met de linke hand kan hij niet schrijven. Voor den waren vromen heb ik eerbied, maar ik heb een afschuw van de huichelaar.

4. De Hamburgersche boot heeft allerlei pakgoederen ingescheept, die de Rotterdammersche beurtman heeft aangebracht. Sommige meenen, dat dien rijken koopman op het land zal gaan leven; maar andere zijn van oordeel, dat hij zijne zaken zal doorzetten. Ik zou in dit laatste niets vreemd vinden; want hij heeft vele kinderen, die nog niet verzorgd zijn. Een goede vader zorgt voor het welzijn zijner kinderen; dat is althans den plicht (*m.*) van eenen goeden vader. Uwe buurman was een al te goed vader, die zijne kinderen alles toegaf; dezen werden daardoor zoo verwildert, dat zij in een fatsoendelijk gezelschap nauwelijks konden verschijnen. — Is hij niet een grooten vorst, die voor het heil zijner onderdanen zorgt? De roem van zulk eenen grooten vorst zal wel duurzaam wezen. Napoleon was geen groot keizer, want hij was niet groot van gestalte; maar hij was een groote veldheer, grooter als een van zijn tijdgenooten.

5. Mijn oom, die vroeger burgemeester op dat dorp was, en dus een oude burgemeester is, was voor eenigen jaren dien oud burgemeester opgevolgd, die toenmaals wegens zijne hoogen jaren voor zijn betrekking heeft moeten bedanken. Eene goede koning is een vorst, die goed regeert; een goed koning is een koning, die goed van aard is. Uw oude huis heeft een grooten herstelling noodig; het is zoo goed als bouwvallig. Uw oud huis,

dat zoo flink gebouwd is, heb ik gehoord. Een oude vriend van mij, die nog in de kracht zijns levens is, heeft naar die post (*m.*) gedongen, en hij heeft grooten kans van te slagen, dewijl zijnen mededinger eene oude man is, die om zijn hooge leeftijd niet zal gekozen worden.

6. Die man is een eenvoudig burger, die weinige verteringen maakt en stilletjes leeft; men had hem lang voor een adellijken persoon gehouden, maar nu weet men, dat hij slechts een eenvoudige burger is. Een moedige soldaat vreest de vijand niet. Dien man verdient niet meer dan zijn dagelijks brood; zijn ouderwets kleed duidt genoegzaam aan, dat zijn jaarlijks inkomen niet groot is. — Het is een vergeefs pogen, om die man te helpen, hij is redloos verloren, en daarom is hij raadloos. Het is eenen vreesselijken en ondragelijken toestand, waarin die man geraakt is, en het zal wel niet mogelijk zijn, althans niet zonder aanzienlijke opofferingen, hem uit zijnen verlegenheid te helpen. Er is rede om te vreezen, dat hij zinloos is, want alle zijne redenen zijn zinneloos. — Het is genoegelijk en behagelijk eenige tijd in het schoon jaargetijde op het land door te brengen. Ik heb de heugelijke tijding van den bevordering uws broeder vernomen.

7. Waarmede zult gij nu uwe kostelijke tijd doorbrengen? Zult gij werkelijk aan niets anders dan aan uwen ijdelen vermaken denken, of zult gij u een nuttige werkring (*m.*) kiezen? Het is nutloos u te zeggen, dat een ongelooftelijk aantal menschen hunne besten uren verspillen in werkloosheid. Dat lief kind viel in 't water, en het werd door eenen gemeenen soldaat gered. Het is een gemeen soldaat, die bij elke gelegenheid dronken is. De brave jongen, die zich beijverde om zijne plicht (*m.*) te

doen, heeft men voor zijne ijver (*m.*) beloond. Die goede man gaf ik de eenvoudige raad (*m.*) een verzoekschrift aan de koning te richten, hetgeen wellicht geene nutlooze poging zou zijn. De blinde, die door een arme jongen geleid werd, gaf ik een aalmoes, want ik had innig medelijden met zijne ongelukkige toestand (*m.*). Het lot des blinde is beklagelijker dan dat van den doofstommen; ook ken ik geen hulploozere wezen als een blinden. — Zij heeft den zieken helpen verbedden. De geleerde kan men niets wijs maken. God zorgt voor de goede en de booze, en regent over rechtvaardige en onrechtvaardige.

§ 19.

OVER DE TRAPPEN VAN VERGELIJKING.

1. Toen ik de laatste maal uwe vriend ontmoette, was hij minder opgeruimd als gewoonlijk; ik vroeg hem naar de rede daarvan, en hij zeide mij dat hij vertoornder was als bedroefd door de behandeling, die hij ondervonden had. Zwarer miskennis kende hij niet, en hij kon de gepastste woorden niet vinden om zijn misnoegen lucht te geven. Ik zeide hem dat den wijssten raad, dien ik hem kon geven, deze was, dat hij het vastste voornemen moest opvatten, zich niet meer met die man in te laten als noodig was. De bitsste bejegening, die hij kon ondervinden, was dat zijne besten bedoelingen miskend werden. — Laastleden dinsdag was ik in het naastgelegenste dorp, waar ik de meest opgeruimdste man aantrof, dien ik ooit ontmoet heb. Wat was dien man vroolijker als uwen vriend! wat toonde hij zuiverer blijdschap, toen hij mij zag! wat was zijne opentlijke betuiging, dat hij mijnen oprechten vriend was, mij aangenaam!

2. Ziedaar het gepastste antwoord, dat hij geven kon, en de juistste opmerking, die hij kon maken. Daarentegen was het antwoord van zijne tegenstander het valsche, bitsste en kwaadste, dat men bedenken kan. — Goud is kostbarer en durer als ijzer, maar of het eersten wel zoo nuttig is dan het anderen, valt te betwijfelen. Ziedaar het bloedeste meisje, dat ik ooit gezien heb. In de laaste tijden zijn de vruchten beter en beterkoop als vroeger, maar voor de goedste vruchten wordt toch eenen redelijken prijs betaald. Het ijskoudste water bevat nog warmte. Hij is min verlegen als zijnen broeder, die de meest verlegenste jongen van de geheele school is. Ik heb nooit eenen verlegeneren jongen gezien. Het is eene aangename zaak geprezen als gelaakt te worden. Wie is de grootere van die twee kinderen? Het eene is zoo groot als de andere, maar de eerste is meer ontwikkelder als het laatste, dat ook aartsluijer is als het eerste, dat het meeste lust in het leeren heeft.

3. Dien jongen gaat van kwaad tot kwader, hij is de meest wispelturigste knaap dien ik ken, en hij schijnt niet naar rede te luisteren. Soms heeft hij de meest goede voornemens, maar zij duren niet lang, en hij is vatbarer voor verleiding als standvastig om de goede weg te bewandelen. Als hij een verkeerdheid begaan heeft, gevoelt hij zich het ongelukkigst van alle stervelingen, maar nauwelijks is het kwaadste voorbij, of hij gaat weer zijn oude gang. Meer zonderlingere knaap heb ik nimmer ontmoet, en ik geloof dat de best meenende vriend niet in staat is hem van het kwade terug te houden.

Zwitserland is het meest bergachtigste land van Europa; men vindt er de meest stoute natuurtooneelen; hier een

berg, wiens wolkbedekte (¹) kruin zich verre boven de andere bergen verheft, en wiens goudomkranste randen met de rozeroodste kleuren en de goudgeelste schakeeringen prijken, wanneer de ondergaande zon zijnen helling verlicht; daar de eeuwenoudste wouden, waarin zwarer mosbewassen boomen zijn als ergens anders, en waartusschen snelvliendere beken bruischen als in de meer vlakkere landen; ginds dieperder afgronden en steilder hoogtens als men in andere bergachtigen landen aantreft; elders rotsbezaaide bergruggen, waar de meest geoeffendste voet gevaar loopt in de diepste rotskloven te verzinken, te midden van de ijskoudste en scherpsnijdendste winden, die er waaien.

§ 20.

OVER DE TELWOORDEN.

1. *Maakt rangtelwoorden met een voorgevoegd lidwoord van de volgende hoofdtelwoorden:*

Een, twee, drie, vijf, acht, negen, achttien, twintig, een en twintig, dertig, zeven en dertig, acht en vijftig, honderd, honderd en een, zeshonderd zestig, twee duizend en vier, een millioen.

2. *Maakt van dezelfde hoofdtelwoorden bijvoegelijke verdubbeltallen, zoo als van acht: achtvoudig, en zelfstandige verdubbeltallen, zoo als van acht: het achtvoud:*

3. *Maakt van dezelfde hoofdtelwoorden herhalingsgetallen, zooals van vijf: vijfmaal, driewerf.*

4. *Maakt van de volgende hoofdtelwoorden soortgetallen, zooals van zes: zesderlei of zesderhande:*

Een, twee, drie, vier, vijf, zes, acht, tien, twaalf, achttien, negentien, twintig, een en twintig, dertig, twee

(¹) Zulke samenstellingen, waarbij een voorzetsel weggedacht wordt, kent men in onze taal niet.

en dertig, veertig, drie en veertig, negentig, negen en negentig, achthonderd, zeven duizend.

5. *Verbetert de fouten uit de volgende opgaven :*

Mijn buurman heeft achttien mudden gerst gekocht en zevendhalf guldens voor de mud betaald; kunt gij nu wel uitrekenen hoeveel guldens hij heeft uitgegeven? Er waren duizende koeien op de koemarkt, en honderde kooplieden, waaronder allerlei soort van menschen en allerhande slag van volk, die van heinde en ver gekomen waren. Alle de koeien zijn wel niet verkocht, maar toch was er veel handel; want men zegt, dat er vierduizend vijf honderd stukken afgeleverd zijn. — Wij beide kwamen te laat, want het was reeds bij zesse, ofschoon wij dachten, dat het nog maar vijf ure was. Te een ure hadden wij afgesproken, dat wij ons op den bepaalden plaats (*vr.*) zouden bevinden; maar wij hadden een oponthoud, dat ons ten eersten verhinderde bij den plechtigheid tegenwoordig te zijn en ons ten anderen met spijt vervulde. — Ik heb tweederlei koffie gekocht; de een soort is zoo goed als den andere, maar beiden zijn mij te duur aangerekend. Ik had de keus tusschen drierhande of viererhande soorten, en de besten heb ik voor mij gehouden.

6. Hij heeft alle zijne boeken geteld, en bevonden, dat hij vier honderd en vijfendertig boekdeelen bezit. — Wij alle zijn getuige geweest van dat voorval, en wij hebben gemeend, dat wij u beide moeten waarschuwen u niet met een anders zaken te bemoeien, zooals wij reeds meermalen gedaan hebben. — Die zich aan eenen anderen spiegelt, spiegelt zich zacht: schande en armoede zijn de gevolgen van zulk een gedrag, en beiden is waarlijk rampzalig. — Ik weet niet recht of er vijfzig of een en vijfzig

guldens te kort kwamen, maar er was een misrekening van zestig of tweeënestig ponden. Is het al elf ure? Neen, het 'is kwartier voor elve. Hij kwam gisteren kwartier over een^e bij ons. — Uwe twee vrienden zijn hier te vergeefs geweest; beide zijn heengegaan, nadat zij anderhalf kwartieren gewacht hadden. Wat eene menschen waren daar tegenwoordig!

7. Het is een dubbeld genot voor mij, als ik alle mijne vrienden rondom mij zie. — Vele hebben naar die post (*m*) gedongen; maar weinige hadden hoop, dat de keus op hen zou vallen. De mededingers waren met hun eenentwintige, en van die alle was er slechts eenen, die het geluk zou hebben van gekozen te worden. — Honderde vogels vlogen op, toen wij die plaats naderden. — Weinig boter kan lang bewaard worden, en weinige doen er ook eene al te groote hoeveelheid van op. Vele wijn te gebruiken is schadelijk, en vele menschen, die door hun veel geld in de gelegenheid zijn vele wijn te drinken, benadeelen daardoor hun beurs (*vr.*) en hun gezondheid. — Ik heb het u reeds drie maal of vier maal gezegd, maar het is aan een doove mans deur geklopt; hoe menige werven moet ik u toch hetzelfde herhalen? Vele meenen, dat zij het fijn van den zaak (*vr.*) weten; maar ik verzeker u dat weinig er mede bekend zijn. Hij heeft dui-zende guldens uitgegeven.

8. Eensklaps hoorden wij alom klokgelui; honderde, ja duizende menschen kwamen op de been; want iedereen begreep, dat er ergens in den stad eenen brand moest uitgebarsten zijn. Wij gingen met zijn driën in de richting, waar den brand moest zijn, en weldra zagen wij het hartverscheurendste schouwspel. Een groot gebouw

stond in lichter laaie, en dikken rookwolken stegen ten hemel. Dadelijk zette de schutterij in driedubbelde gelederen de straat af, om de honderde aanschouwers tegen te houden, die alle door hun gedrang slechts verwarring konden veroorzaken en de spuitgasten hinderlijk zijn. Het dak stortte spoedig in, en eenen gloeienden vuurhoop was alles wat er tusschen de vier kalen muuren overbleef. Een van ons keerde naar huis terug, en wij bleven met zijn beide de verwoestingen aanzien, die het verderende vuur veroorzaakte. Ik heb weinige branden gezien, die in korte tijd zoo allerfelst toenamen dan dezen. Het zal s'avonds acht uur geweest zijn, toen den brand begon, en s'nachts om een uren was men hem eerst meester. Men zegt dat de schade op zeventuizend vijf honderd guldens geschat is; maar den eigenaar van het gebouw had zich tegen brandschade verzekerd.

§ 21.

OVER DE VOORNAAMWOORDEN.

Verbetert de volgende opgaven:

1. Weet ge wat gij mijn beloofd hebt? Wat heb ik uw beloofd? Vergeet gij nu u belofte? Wij zouden hun immers afhalen en met hun een wandeling doen. Ook zouden wij u zusters opzoeken, en hun vragen, of zij lust hadden mede te gaan. — Ik zal hem zelf vragen, of ik zelven van de zaak gesproken heb. Weet ge dat van hem zelf of van haar zelf? — Ik verzoek uw om u zelfs wil, van dat plan af te zien, of wilt gij er liever om mijnen wil van afzien? Gij en uw gelijke, en ik en mijn gelijke, kunnen dat toch niet ten uitvoer brengen. — Ik

heb u en hun gezien, toen wij aan u broeders huis waren, maar gij hebt mijn niet gezien, want gij alle hadt u gezicht van ons afgewend. — Toen ik dien boeken gekocht had, heb ik hen opengesneden en derzelver inhoud doorloopen; maar ik moet uw bekennen, dat dezelve mijn niet bevallen zijn: ik had van derzelver inhoud andere gedachten. Ik zal hen eens nauwkeurig doorlezen en uw dan mededeelen, welke gebreken ik in dezelve ontdekt heb.

2. Hij heeft hem vergist, toen hij u en u vader over de zaak sprak; ik kon mijn ook niets anders voorstellen dan dat hij hem vergist had. — Heeft zij haar gekleed om uit te gaan, of denkt zij te huis te blijven? Als zij uitging, zou zij het om onzen wil doen; want zij zelf zou liever heur werk afmaken. Zij en haar gelijken kunnen niet veel tijd missen om uit te gaan. Zij zou haar eigen vergeten, indien zij haar plichten niet nakwam; zij vervult hen om haar zelf wil en niet om mijnen wil. — Hij heeft mijn dikwijls gezegd, dat hij haarlui niet lijden mocht, dewijl zij steeds van hun, van uw en van mijn kwaad spreken. — Menschen, die altijd hun zelve prijzen en met hun eigen ingenomen zijn, ontzien hun niet, de goede naam (*m.*) van eenen anderen aan te randen. — Benje bij de schoenmaker geweest om uw een paar nieuwen schoenen te laten aanmeten? Ik heb de schoenmaker niet te huis gevonden; maar ik heb den schoenmaker zijn vrouw gesproken, en haar gezegd, dat ik hare man te twaalf ure bij mijn zou verwachten. Zij zelf heeft op haar genomen, dat hare man te zeggen, en zij heeft mijn verzekerd, dat hij stellig komen zal.

3. Die dames zijn van hunne reis (*vr.*) teruggekeerd, en zij hebben me verteld, dat zij haar goed ver-

maakt hebben. — Die man heeft hem om onzen wil vele moeite getroost, en hij heeft hem voorgenomen uw bericht van de zaak te geven, en ook u vader er van te verwittigen. De raad (*m.*) u's vaders en der mijne moet gij opvolgen, en gij zult u wel bij denzelfden bevinden. — Uw paarden zijn sterker als de mijnen; maar de zijnen zijn het sterkst. — Onze vrienden en de uwen waren bij de brand (*m.*) tegenwoordig; zij zagen hoe ik en de mijne de grootste moeite hadden om ons zelve te redden. Wij waren met ons zevens, en geen van ons heeft eenig leed bekomen; maar den schrik had onze zuster zoozeer bevangen, dat ze haar eigen niet konstaande houden en weggedragen moest worden. — Er stonden een paar jongens bij die boom, en een was in hem geklommen om een vogelnestje uit te halen. Dezen waagde zijn eigen te veel, en hij zou een groot ongeluk overkomen zijn, als hij hem aan de tak (*m.*) vastgehouden had, in denwelken het nestje was. Gelukkig dat hij hem bezon, en liever als zijn eigen een ongeluk op de hals (*m.*) te halen, besloot hij die armen vogeltjes met rust te laten. 't Geen dat gij niet wilt dat u geschied', doe dat ook eenen anderen niet, zeide ik tot hun, en ik bestrafte hun om haarlui wreede bedoeling. Hoe zou het u bevallen, ging ik voort, als men uw van uwen ouders wegvoerde? Jullie wilt altijd de nesten der vogelen verstoren, maar weet ge dan niet, dat gij daar zeer verkeerd aan doet? Hebje dan nooit op de school geleerd, dat het ongedierte der boomen zeer zou vermenigvuldigen, als er geene vogels waren? Hij, die zoo wreedaardig is om de lieven vogeltjes te storen, moest men straf opleggen. In de tuin mijns vaders en

in die van mijne oom laat ik de vogeltjes vrij hare nesjes maken, hare eitjes leggen en hare jongen uitbroeden.

4. Degene die hunne tijd verkwisten zullen haar eigen eens beklagen, als zij meer oud zijn geworden. — Het lot dergene, die zich aan het spel overgeven is soms verschrikkelijk. Ik heb eene speler gekend, die al deszelfs geld verspild, en hem dus arm gemaakt had, en dien daardoor tot de bedelstaf (*m.*) gebracht werd. — Degene die niet naar goede raad (*m.*) luisteren, hebben het hun zelve te wijten, als zij zich in 't ongeluk storten, en derzelve ouders hebben het verdriet hare kinderen ongelukkig te zien. O, lieven vrienden! wat voor eenen raad is beter als dien van u ouders? Wien be-
minnen zij meer als haarlui eigen kinderen? Wien hebt gij nader als hun, en waarom zouden zij uw anders het kwaad voor oogen houden als om uw voor hetzelfde te waarschuwen? Waarom zouden zij u het goed aanprijzen, indien het niet was, omdat gij zelf er het best bij zult varen? — Welke raad zal ik uw geven, en welken raad is den besten? Van wat zult gij het meeste nut trekken, en wat voor eenen man zal uw en de uwe de beste diensten bewijzen? De man, die gij gehoorzaamheid verschuldigd zijt, is uwen vader, dien u niets zal bevelen, als hetgeen dat nuttig voor uw is. Ziedaar hetgene dat ik u altijd gezegd heb, en naar hetwelk gij behoort te luisteren.

5. Welk keizer regeert over Frankrijk? Welken vorst, wie het goed met zijn onderdanen meent, bevordert niet haarlui geluk? Welken soldaat staat daar op wacht? Welken soldaat zal niet zijne plicht (*m.*) doen, als het

er op aan komt hun vaderland te verdedigen? Welken keizer heeft de zijdewormen in Europa ingevoerd? Welke groote vorst regeerde in de middeleeuwen? Welken vorst der oudheid kon alle zijne vijanden overwinnen en hem zelve niet? Welk vorst legde de grondslag tot Ruslands grootheid? Het kind, hetwelk ik gezien, en de man, die ik gesproken heb, wachten op uw. — Het schip, wiens zeilen door de wind (*m.*) tot flarden gescheurd zijn, heeft nog vele andere averij belooopen, dewelke niet dan met vele kosten kan hersteld worden. De schipper, wien ik bijzonder goed ken, heeft me verhaald, dat den storm hevig geweest is. Gelukkig heeft geen der zijne eenig leed bekomen; maar het schip schijnt geweldig gehavend te zijn. — Hetgene dat ik uw altijd gezegd heb, en voor hetwelk ik u broeder zoo menig maal heb gewaarschuwd, is eindelijk gebeurd. — De weg, op dewelke wij wandelden, en langs dewelke hoogen boomen staan, heeft men op verschillende plaatsen op nieuw bestraat, en de boomen, welks takken te laag neerhangen, heeft men gesnoeid.

6. Welks huis is dat? 't Is 't huis van de koopman, wier zoon naar Oost-Indië is vertrokken, en dien bij deszelfs vertrek eene brief voor uw achtergelaten heeft. Immers toen hij afscheid van uw en de uwe wilde nemen, vond hij geen van u alle te huis, en degene die een zulke groote reis gaat ondernemen, verlaat niet gaarne zijnen vrienden, zonder hem een hartelijke handdruk te geven en hen het laatst vaarwel toe te roepen. — Wie hebt ge aldaar aangetroffen? Ik heb er de man gezien, die men een rechtsgeding aangedaan heeft, en wie men niet sparen zal, als het bewezen is, dat hij hem een

anders goed toeëigend heeft. Hij toch die hem zijns naaste goed toeëigent, moet het weder ontnomen worden, en die het te doen is om zijne eerlijke naam te behouden, moet ieder het zijnen laten. — Wie zijn boeken zijn dit? Ik weet niet, of het uw vriends boeken of die uws broeders zijn; maar degene dien zij toebehooren, heeft er niet voor gezorgd hen behoorlijk op te bergen. Zij, wiens ouders hen door de dood zijn ontnomen, noemt men weezen. Hij welke nog in het bezit zijner ouders is, kan men gelukkig noemen. Zij welke een gerust geweten hebben, zijn gelukkig. — Wie Neerlandsch bloed door de adren vloeit, verheft de stem als wij.

7. Dat, dat mijn het meeste hinderde, was de bewering, dat hij niets van de zaak bekend zou zijn, terwijl ik zeker weet, dat hij zelven bij het voorgevallene tegenwoordig is geweest. Iemand, op wier waarheidsliefde zoo weinige staat is te maken, is niet te vertrouwen; ook heb ik hem ronduit gezegd, dat ik mijn voortaan zijn niet meer zou aantrekken, of mij zijns zou ontfermen of zijns gedenken, als hij zelven in 't ongeluk gestort was. Wie ik mijn vertrouwen schenk, moet het waardig zijn, en wie ik niet vertrouwt, of wien misbruik van mijn vertrouwen gemaakt heeft, laat ik aan hem zelve over, als den nood aan de man komt.

Het meisje, die, naar school gaande, haar boek verloren heeft, en die daarover schreide, is door hare moeder om hare achteloosheid bekeven. Haar zusje Marietje, dat twee jaren jonger is als zij, is veel oplettender en zorgvuidiger. Gij kunt haast niet gelooven, hoe dat kleine ding, die toch nog zoo jong is, op haar goed past. — Degene wie hem fatsoenlijk gedraagt en op wier gedrag

niets is aan te merken, kan er op rekenen ook fatsoenlijk behandeld te worden. — De man, die ik dat boek geleend heb, heb ik vriendelijk verzocht het mij terug te geven; maar hij beweert, dat hij het mij zelf weder ter hand gesteld heeft. Ik leen nooit weer boeken aan die, die ik niet genoeg ken.

§ 22.

OVER DE WERKWOORDEN.

Hunne vorming en die der zwakke deelwoorden.

1. *Vormt van de volgende zaaknamen werkwoorden met hun bedrijvend en lijdend deelwoord, zooals:* praal, pralen, pralende, gepraald.

Reis, stoot, schok, dank, plant, wapen, akker, gras, baan, schop, kleed, hengel, beitel, schaaft, hamer, keten, kruimel, weide, egge, ploeg, stal, draf, huis, voeder, verf, visch, vijl, stap, schil, stof, schuim, schub, dop, top, rag, pluis, dak, drank (de twee laatste met verandering van wortelklank).

En van de volgende bijvoegelijke naamwoorden:

Week, wit, grijs, groen, blauw, sterk, warm, heel, open, krom, rijp, soerp, vlot, stijf, klaar, droog, heilig, rechtvaardig, matig, dartel, effen, mijn, plat, lang, tam (de drie laatste met verandering van wortelklank).

Zoo ook met het voorvoegsel be of ver:

Dik, stijf, breed, groot, vrij, veilig, zwaar, kool, bed, plaats, plant, steen, eelt, zuur, edel, bitter, blijde, welkom, gast, gezel, troost, zien, schrik, graf, dijk, oorlog, loon, paal, perk.

Achter de volgende stammen voegt men ig in. Maakt daarvan ook de werkwoorden en de beide deelwoorden:

Steen, kruis, vergift, rein, vast (met verandering van wortelklank), einde; en met voorvoeging van *be of ver*: vrede, hart, kost, schade, eed, gift, kracht, macht, angst, wil, gunst, schuld.

2. *Maakt de beide deelwoorden van de volgende werkwoorden, die door hun uitgang een gedurige herhaling der handeling aanduiden:*

Bedelen (*van bidden*), trappelen, trippelen, sneuvelen, (*van sneven*), spartelen, kunstelen, tuimelen, wandelen, (*van wenden*), schuifelen (*van schuiven*), snuffelen (*van snuiven*) babbelen, wapperen, flikkeren, stotteren (*van stooten*), slobberen, schateren, folteren, steigeren, slenteren, klapperen, bibberen (*gedurig beven*).

Vormt met den uitgang eeren werkwoorden van de volgende woorden, en drukt er de volgende deelwoorden van uit:

Half, waard, voet, trots. — *En de deelwoorden van de woorden van vreemde afkomst: probeeren, regeeren, sorteeren, stoffeeren.*

Maakt van de volgende onovergankelijke werkwoorden, door verandering van wortelklank, overgankelijke, die een doen plaats hebben te kennen geven.

Waken	(doen waken)	Varen	(doen varen)
Zitten	(doen zitten)	Vallen	(doen vallen)
Liggen	(doen liggen)	Winden	(doen winden)
Drinken	(doen drinken)	Nijgen	(doen nijgen)

§ 23.

*De zwakke vormen der werkwoorden.**Aantoonende wijs.*

1. *Vormt de drie personen des enkelvouds van den tegenwoordigen tijd der volgende werkwoorden:*

Halen, beminnen, dekken, hooren, luisteren, sparen, volgen, eischen, hopen, oordeelen, eindigen, rekenen, waken, knagen, werken, straffen, verschaffen, verven, kerven, beloven, gelooven, dansen, beven, streven, leven, blozen, liefkoozen, razen, reizen, veinzen.

Beven, kleeden, redden, landen, bloeden, verbreedten, antwoorden, vergulden, vergoeden, leiden, laden, scheiden.

Rusten, beletten, zetten, vitten, vatten, schatten, lusten, troosten, planten, praten, spitten, spotten, vluchten.

2. *Gebruikt dezelfde werkwoorden om de drie personen des enkelvouds van den onvolmaakt verleden tijd te vormen.*

3. *Vormt het lijdend deelwoord van de volgende werkwoorden:*

Halen, hooren, luisteren, volgen, keeren, dwalen, bouwen, kennen, meenen, zagen, deelen, rekenen, kleeden, baden, bloeden, leven, streven, verven, veinzen, reizen, blozen.

Praten, zetten, planten, spitten, spotten, rusten, troosten, vluchten, straffen, dekken, eischen, hopen, werken, waken, vatten, vitten, dansen, maken, achten, pochen, missen.

Verzetten, beloven, gelooven, beletten, beminnen, vergulden, vergoeden, verbreedten, berekenen, ontkleeden,

vervolgen, vereischen, ontbladeren, ontzegelen, verspreiden, verdelgen.

4. *Vormt de drie personen des meervouds van den tegenwoordigen tijd der volgende werkwoorden:*

Afhalen, doorzetten, uitspitten, opmaken, oververven, doorreizen, affluisteren, aankleeden, navolgen, afscheiden, uitdeelen, uitputten, aanleeren, opeischen, aanvatten, instellen.

Antwoorden, wanhopen, oordeelen, wantrouwen, oorlogen, raadplegen, handhaven, zegevieren, waarschuwen, logenstraffen, reikhalzen.

5. *Vormt van de werkwoorden onder No. 4 de lijdende deelwoorden.*

§ 24.

1. *Vormt de drie personen des meervouds van den onvolmaakt verleden tijd der volgende werkwoorden:*

Baden, snoeien, handelen, rekenen, dwalen, hooren, luisteren, eindigen, kleeden, leven, blozen.

Dekken, straffen, planten, dansen, eischen, vatten, schatten, werken, troosten, lusten, antwoorden, beloven, bloeden, vreezen, beletten, zetten, redden, verspreiden, zegevieren, waarschuwen.

2. *Vormt den eersten persoon des enkelvouds van de beide verleden tijden der volgende werkwoorden, zooals: doorwerken — ik werkte door, ik had doorgewerkt, misbruiken — ik misbruikte, ik heb misbruikt.*

Invoeren, dóórhalen, mísgooien, ómhalen, ómkeeren, ómpraten, vóórspellen, mírekenen, óverwaken, óvertellen, óverleggen, óverwerken.

Mishándelen, misvórmén, misleíden, miskénnen, mis-

gúnnen, omringen, omármén, omgórden, omvátten, onderhándelen, overléggen, overhándigen, overtuígen, overréden, doorbláderen, doorwáken, ondermíjnen, onderstrépen, overlevéren, overnáchten, overwínteren, wederstréven, voorspéllen.

3. *Maakt van al de werkwoorden onder No. 2 lijdende deelwoorden, zooals: invoeren — ingevoerd; mishandelen — mishandeld.*

§ 25.

De gebiedende wijs en de aanvoegende wijs.

1. *Schrijft het enkel- en meervoud van de gebiedende wijs der werkwoorden in de vorige § opgegeven, zooals: Baden — baad, baadt; dekken — dek, dekt; invoeren — voer in, voert in; mishandelen — mishandel, mishandelt.*

2. *Vormt de drie personen des enkelvouds van den tegenwoordigen tijd der aanvoegende wijs:*

Leeren, hooren, deelen, kennen, eischen, achten, pochen, leven, streven, dansen, bloeden, verven, straffen, hopen.

Beschuldigen, beweenen, gelooven, beloven, gedoo-gen, herstellen, verbranden, vervallen, ontkleeden, bekransen.

Afhalen, afluisteren, uitputten, aanleeren, aankleeden, opeischen, instellen, navolgen.

Raadplegen, reikhalzen, zegevieren, logenstraffen.

3. *Vormt van de werkwoorden onder No. 2 de drie personen des enkelvouds van de beide verledene tijden der aanvoegende wijs.*

4. *Vormt van de volgende werkwoorden de drie personen*

des meervouds van de beide tegenwoordige tijden der aanvoegende wijs.

Rusten, troosten, praten, vluchten, bloeden, antwoorden, blozen, liefkoozen.

Vóórspellen, voorspéllen, ómpraten, omringen, óvermaken, overléven, omgórden, ómkeeren, místellen, misbruiken.

§ 26.

Verbetert de fouten uit de volgende opgaven:

1. De weg, dien naar het gindse dorp leid, heeft men op verscheidene plaatsen herstelt. Zij was ook zoo hobbelig, dat men de grootsten moeite hadt om er met een rijtuig door te komen; maar thans rijd men er met gemak over heen. Ik vindt het zeer prettig, dat dien weg verbeterd is; want ik gaan dikwijls naar dat dorp, hetzij rijdend, hetzij loopend, om er mijne broeder te bezoeken, die er woond en er reeds lang gewoont heeft. Ook heeft men de boomen gesnoeit, die langs de weg staan, waardoor hij zeer opgeknapt is. Mijn broeder zal er ook over in zijne schik (*m.*) zijn, en hij beweerd met recht, dat den bloei van het dorp er door bevorderd zal worden. Vind gij ook niet; dat hij gelijk heb? Jammer maar, dat men de weg niet meer verbreedt heb.

2. Den jongen, waarvan gij spreekt, en het meisje, die zijn zuster is, zijn beide naar een kostschool gestuurd. Geloofd gij, dat zij beide hunne tijd (*m.*) goed zullen bestede, en naar de lessen van hunnen onderwijzer zullen luisteren? Haarlui vader spaardt geene kosten om hun goed op te voeden, en het zou daarom jammer zijn, als zij er niet naar streefden hun uiterst best te doen.

Wat men in zijn jeugd leerd, behoeft men later niet te leere, en als men ouder word, valdt het leeren moeilijker, den tijd ontbreekt dan, om hetgene dat men verzuimd heb, weder in te halen, zoodat men van zelve voor zijn tijdverzuim gestraft word. Geen enkele verlorene oogenblik word later vergoedt; geld, welk men verliesd, kan men terugwinne, maar den tijd, als dien verkwisd is, komd nooit terug.

3. De lente naderd, de natuur herleeft, de winter (*m.*) met al haar ijs en sneeuw hebben wij achter ons, de grond is ontdooit, en weldra zal alles ontspruiten, en de ontbladerden boomen zullen opnieuw met bladen getooit worden. Hoe dartzeldt reeds het vee op het land! Nu en dan hoord men het gezang van een vogeltje in de heldere zouneschijn (*m.*); de leeuwerik verkondigd een nieuw leven; de zwaluw komt uit warmere streken terug, en later streeldt den nachtegaal ons met hare liefelijke tonen. Als nu des 's morgens de lieve zon opkomt, en de toppen der boomen verguld, dan blijve ik niet in mijn bed leggen; maar eer ik aan mijn dagwerk gaan, vindt ik er een groot genoeg in, een wandeling in onze tuin te doen, en gedurig op te merken, hoe de natuur zich van dag tot dag ontwikkeld.

4. Houd gij het niet voor zeer gezont, vroeg op te staan? Den morgenstont heit gout in de mout, zegt het spreekwoord, maar den luiaart begrijpd dat spreekwoord niet; hij sluimerd en geeuwd in zijn bed, en keerd hem liever nog eens vatsig om, en als hij eindelijk opstaadt en hem geeuwent aankleet, dan begint hij niet dadelijk aan zijne arbeid (*m.*), maar drenteld zoolang rond, dat hij hem meer en meer verveeldt, zoodat er

weinig van zijn werk komt. Ik ken een zoodanigen jongen, maar hij is mijnen vriend niet; gisteren toen hij opstond en hem aankleede, zeide ik tot hem: Wel, Pieter! hoe bent gij toch zoo geeuwerig? heb je van nacht zoo onrustig geslapen of akelig gedroomt? Jongen, je bent nog niet wakker, wil ik je ereis heen en weer schudde? Maar hij antwoorde mij: „laat mijn met rust,” en of ik al prate of niet, en met zijn traagheid spottede, het hielp niets. Zijn broeder is een heel anderen jongen: die hadt zijn schooltaak al afgemaakt, en was in de tuin, waar hij vroolijk spittede en harkte en schoffelde.

5. Ik hadt gehoopt, dat uwen vriend er naar gestreeft zou hebben zijn werk af te maken, hij is anders genoeg ijverig; maar het schijnt, dat hij niet recht gezont is, hij klaagdt gedurig over hoofdpijn, en als hem dien pijn (*m.*) overvaldt, dan kan hij niets uitvoeren. Gisteren bevondt den dokter, dat hij de koorts hadt, en hij rade hem aan naar bed te gaan; dit belettede hem zijn werk voor den dag aftemake. Hij is toch maar een zwakke jongen, en daar hij hem te veel inspandt, zoo word hij niet beter. Zijn vader waarschuwd hem genoeg, maar hij ontziet zijn eigen niet, en ik vreeze, dat hij daardoor nog meer erger zal worden. Ik spel hem voor, dat hij zijne gezondheid geheel knakke zal. Deze morgen (*m.*) nog zei ik tot hem: gij wordt voor u werk geheel ongeschikt, gij wildt niet naar de raad van de dokter luisteren, en wildt meer doen als gij kunt. Toen ik ziek was, trooste ik mijn met den gedachte, dat ik, zoodra ik gezont werdt, de verloren tijd wel zoude inhalen, en ik legde over met mij zelve, dat het beter is de voorschriften van de geneesheer optevolge als mij zelf mis te leiden door zulke een ver-

keerde handelwijze. Mijne vriend rekend zich mis, als hij denkt, dat hij herstellen zal, maar dat gebeurd niet, als hij niet naar goede raad luisterd.

6. Gisteren hebben wij op een boerenkermis geweest. Wat was het onder die vrolijken boeren druk! Er werd gedansd, gespeelt, gerookt, gelachen en gezongen; ieder een vond er zijn vermaak, en de boeren en boerrintjes waren netjes opgesiert; ook hadt ieder wat in de kramen te koopen. Wat lachtten wij om eene kerel, dewelke met eenige aapen kunsten deedt, en wat hadde de boerenjongens eene pret! Die apen lusteden alles wat men hen aanboodt, en aardig was het om te zien, hoe die vluggen dieren tegen de boomen opklouterden, malkan* dere bij de staart (*m.*) trokken, en dan weer voor elkan dere heen vluchten. Eene van die apen lade zelfs een pistool (*o.*), welk hij op een andere aap afschoot, en dezen deedt alsof hij gewont was geworden, alsof hij bloede en daarna doot nederviel; maar nauwelijks had zijn meester gefloten, of hij was weer springlevent. Wij lachten om alle die grappen en verwonderde ons, hoe men zoo iets een dier leere kan, maar wij bedachten toen, dat men eene aap spoedig iets leeren kan, omdat hij alles nabootsd:

7. Mijne lieven vriend! luistert naar de raad, die men u geeft; geloof toch, dat uwe ouders het goed met u meenen; gaat niet langer met die knaap om, dewelke u gedurig verleid om van uwe plicht (*m.*) aftewijken; volgt veeleer uwe broeder na, dien zoo geheel aan de verwachtingen beantwoord, dewelke iedereen van hem koesterd. Geef gehoor aan den inspraak (*vr.*) van u geweten, dat u de weg wijst, die gij bewandelen moet; beschaamd het vertrouwen niet, dat iedere brave mensch

in uw stelt; maar wantrouwd degene welke veinzen u vrienden te zijn, en hun niet ontzien om uw op het pat der ondeggt te voeren. Beloofd mij dat gij het zoo over zult leggen, dat gij nimmer verkeerden wegen inslaat, want weegt wel over, dat gij zelven de vruchten zult plukken van alle de verkeerde handelingen, aan dewelke gij uw overgeefd.

8. Mijne vrienden! zorg toch dat gij bijtijds gereed zijt met u werk, verspil u tijd niet, die gij zoo nuttig gebruiken kunt; bedenkt dat den tijd heensnelde, overtuig uw, dat men na gedane arbeid kan ruste, en dwingd uwe leermeester niet u over u luiheid te berispen. De schat (m.), die gij vergaderd, als gij de tijd uwer jeugd goed besteed, kan uw niet ontnomen worden; leer daarom, opdat gij wijs wordt. Ik zeg dit, opdat gij beseft dat, hetzij gij rijkdommen bezit, hetzij armoede u deel is, den verplichting op u rust om u verstand te oefenen. — Had dien man inschikkelijk geweest, zoo was ik niet weigerachtig gebleven om aan zijn verzoek te voldoen; maar nu is het te laat. — Zorgt, mijn vriend! dat gij u gezondheid niet benadeeldt; uw vader wil dat gij een ordelijk leven leid, en ik hoop dat gij begrijpt, welk een grooten schat de gezondheid zij. Voorondersteld dat gij rijk waart en met allerlei lichaamsgebreken te kampen had, zoud gij uw dan gelukkig kunnen achten?

§ 27.

DE STERKE VORMEN DER WERKWOORDEN.

1. *Vormt den onvolmaakt verleden tijd der aantoonende wijs en het lijdend deelwoord nan de volgende werkwoorden :*

1° *Klasse*. Binden, verslinden, vinden, zenden, zwemmen, helpen, bederven, sterven, zwerven.

2° *Klasse*. Bevelen, stelen, steken, treffen, bersten, schrikken, wreken, komen (oudtijds *kwemen*).

3° *Klasse*. Liggen, zitten, genezen, vergeten, treden, weven, eten, plegen (*gewoon zijn*), plegen (*een misdaad begaan*.)

4° *Klasse*. Blijven, lijden, strijken, snijden, vermijden. zich vermeiden (*zich verlustigen*), overlijden, drijven, krijgen (*ontvangen*), krijgen (*oorlog voeren*), stijven (*stijf maken*), stijven (*in het kwaad verharden*), pijpen (*op de fluit spelen*), pijpen (*een pijp rooken*), hijschen, hijgen.

2. *Maakt dezelfde vormen van de volgende werkwoorden:*

5° *Klasse*. Bedriegen, kiezen, schieten, vlieden, vlieten, fluiten, schuilen, spruiten, klieven, pluizen.

6° *Klasse*. Dragen, graven, varen, slaan (*voor slagen*) staan (*voor standen*) lachen, malen (*fijn maken*), malen, (*schilderen*), vragen, jagen, waaien, bakken, laden, scheppen (*voortbrengen*), scheppen (*putten*), belagen, scheppen.

7° *Klasse*. Hangen, houden (*vroeger halden*), vangen, gaan (*vroeger gangen*), bannen, spannen, zouten, vouwen.

8° *Klasse*. Blazen, laten, slapen, raden, braden.

9° *Klasse*. Loopen, stooten, houwen, brouwen, roepen.

10° *Klasse*. Heeten, scheiden.

Beraadslagen, glimlachen, verwelkomen, beeldhouwen, pluimstrijken, dwarsdrijven, dwarsboomen, hoogschatten.

3. *Vormt van de werkwoorden onder No. 1 den tegenwoordigen tijd der aanvoegende wijs.*

4. *En van de werkwoorden onder No. 2 den onvolmaakt verleden tijd der aanvoegende wijs.*

§ 28.

Verbeter de volgende opgaven:

1. Gedurende de wapenschouwing blinkten de geweren der soldaten in de heldere zonneshijn. — Het oude vrouwtje spinde aan heur spinnewiel bij de kachel (*cr.*), die glimde als eenen spiegel, want hare dochter had hem pas opgepoest. — Waar hebt gij toch mijne boeken gebergd? Ik bezinde mij, dat gij hen gehad hebt. De boer heeft zijne koeien reeds gemelkt, en gisteren melkte hij ze nog vroeger. — Het help niet, of ik hem aanrade in de zaak niet dwars te drijven; een ander steef hem in zijne kwade bedoelingen, en hij bedorf daardoor alles. — De huishoudster heeft het linneugoed gestijfd, dat de naaister vroeger stijfde. — Die arme man versteef van de kou; hij lijdde aan alles gebrek, en hij wringde wanhopig zijne handen. Ik bezinde mij daarom niet lang, en ik schenkte hem een stuk geld. — Daar het vuur glimde, blaasde ik het aan; voorts worp ik meer hout op hetzelfde, en weldra hadden wij eenen aangenamen warmte in de kamer.

2. Ik krimpde ineem van schrik, toen ik bemerk, dat dien man die gevaarlijke sprong (*m.*) zoude wagen. Hij meette wel eerst de afstand (*m.*); maar het voorkwam mij dat hij een ongeluk zou treffen. Evenwel schiep ik nieuwe moed (*m.*), denkende, dat hij nu zijn plan zou laten varen; maar hij lachte om het gevaar, en hij sting aan de overkant (*m.*), eer ik het wist. — Ik schiep water uit de bron om mijn dorst te lessen, terwijl een der boerenknechten de schapen scheerde, en zijn schaar nederlag, toen hij gedaan had. — Dien boom is sterk gewasschen

in de korten tijd dat hij daar overplant is. — Dat kind heeft een vuil aangezicht; de kindermeid heeft hem niet behoorlijk gewassen. Ik schiep behagen in het schoon landschap, dat ik aanschouwde: er waren herderrinnetjes, die water schiepen, herders, die het vee hoeden, houthakkers, die het hout kliefden, en knapen, die zich wegschoren, omdat zij kwaad bedreven hadden.

3. Gij zwoft lang door die landstreek en schrijddet voort om de stad te bereiken; maar eindelijk zijgdet gij neer van vermoeienis en buigdet het hoofd terneder. Bij geluk kwam ik ter rechter tijd bij uw, en holp u in u droevige toestand, zooals ik altijd pleegde te doen; maar het verdriette mij, dat gij niet spoediger tot bewustzijn kwamt. Ik worp water in u gelaat, en hefte uw op; toen zuchtet gij en beweegdet gij u, en ik hadt eindelijk de zelfvoldoening te zien, dat gij langzamerhand begon te herstellen. Toen gij herstelt was, wijttet gij mij dank voor mijne hulp. — Een landman peep bij mij aan, terwijl die vreemdeling vrolijk pijpte. — Gij borgt uw bij tijds, toen een gedeelte van het dak inviel, en hij verbergde zich van anget. Wenschtet gij, dat ik u holp om u werk af te maken? Zwerdet gij hen u woord te houden, en vergeettet gij, wat gij beloofd en gezworen had?

4. Dat kind krijtte erg, toen den hond hem aanblafte. — Scheldde hij u niet uit, toen ik voorbij kwam? — Weet ge wel wat gedijgd goud is? — Genast gij spoedig van die ziekte, of heb gij nog lang gesukkelt? Die vrouw waste voor mij mijn geweeftde kousen en stijfde mijn linnengoed. Hij stootte mij tegen mijn been, loopte weg en verschulde hem achter eenen boom. — Men heeft die vreemdeling uit het land geband, omdat hij de wetten

overtrede en schendde, door gesluikte waren in te voeren. Als hij zich met sluiken bezig hieldt, pleegde hij in de donker over de grenzen te slopen, maar de veldwachters snuifden er zoolang op uit, dat ze hem eindelijk vatteden en voor het gerecht bragten, waar zij hem het misdrijf van sluikerij aantijgden. — Onze soldaten tigdten ten strijde om de vijand uit het land te verdrijven, die er in gekomen waren; ook sloegen zij er in, het land van die overlast te bevrijden.

6. Ik rade hem aan op zijn reis gezout vleesch medetenemen, daar er niet altijd versch gebrade vleesch te bekomen zoude zijn. — Men graafde aldaar een diepe put om te zien of er water opwol, en na vele moeite sloeg men er in, water te krijgen. — Waaruit spruitte toch dien twist voort? immers ik zag, dat hij tegen u opstufde en het uw wjtte, dat hij bekijfd was geworden. — Die man lijdde veel pijn, hij krimpde er van weg, en de dokter dee alles wat hij konde, om de pijn te doen bedaren, maar niets help. Eindelijk wrijfde hij zijn huid, en dat gaf den leider verlichting. — Die jongen heeft mij verschrokken, toen hij met gevouwde handen mijne hulp inriep. Toen ik deze morgen ging wandelen, zag ik hoe iemand bij het zwemmen onderduikte; maar ik wist niet, dat hij niet langer zwemde, en ik mork weldra, dat hij in het water wellicht van de kramp bezweem; ik vermijdde dus alle gerucht en springde hem na om hem te redden. Ik greep hem met mijn eene arm, en hieldt hem boven water, terwijl ik met mijn andere de kant trachte te berijken.

7. Een man, in een groote mantel geduikt, sluipte in de vooravond langs de muur van de tuin, en vliedde

vervolgens over het weiland weg met een haast, alsof iemand hem op de hielen zette. Hij verdween vervolgens in de kromming van de weg, die naar de stad lijdt, en ik verloor hem geheel uit het oog. Wat kan de bedoeling van die man geweest hebben? Zoude hij iets kwaad bedoelt hebben? Hij was zoo gejaagd en beangst, dat ik van hem schrikte. — Hadt gij die man nooit mecr gezien? — Hij was eenen vreemdeling, als eenen landlooper gekleed, met een ongescheerde baard en ingevalle wangen. Of hij eenen dief was, durf ik niet beweren; maar zeker is het, dat hij mij verdacht voorkwam. Hij zworf gisteren ook reeds het dorp rond, en sting herhaalde malen met gespande aandacht stil, om alles goed op te nemen. Nu heeft hij zeker gemorken, dat men hem gade sloeg, en daarom heeft hij zich misschien weggeschoren. Ik weet niet, waar hij deze nacht (*m.*) geschild heb; wellicht heeft niemand hem geherbergt, maar dan heeft hij onder de bloote hemel moeten slapen. — Ik ben van den overtuiging doorgedrongen, dat die ongelukkige het noodige ontbreekt; maar ik geloof niet, dat hij in iemands woning zou zijn doordrongen om te stelen. — Hij schijndt eenen armen stakkert te zijn, die misschien lang in 't ziekenhuis gelegd heeft en met een borstkwaal behebd is. — Indien dat zoo ware, zoude hij niet, zoo hard hij konde, weg geloopt zijn; want een borstige mensch kan zoo hard niet loopen als hij deed. Neen, vriend, ik hou hem voor een vagebond.

8. Zij hongen haarlui hoeden aan de kapstok en zetteden zich neder aan een tafel, waarop een groot boek legde. — De kokken berijden de spijsen, en de koetsiers berijden de wegen. — Die weg leid naar het naaste

dorp. — De armen leiden des 's winters groot gebrek. — Ik lag het boek, dat op de vensterbank lag, op de tafel. — Het water wiesch aanmerkelijk door de hevige stormen, die er woeden, en nu is de rivier zeer gewassen. — Is het linnengoed reeds gewassen? — Is het koren al gemaald? Hij heeft me gedurig aan 't hoofd gemaald. Dien schilder heeft een schoon landschap gemalen. — Wij konden hem onmogelijk volgen; want hij schrijdde met groote haast voort. — Ik wou dat ik me les kon, ik heb er al zoolang over geleert, en ik ken ze niet in mijn hoofd krijgen. — Hoe kunt gij dat zeggen? Die les is toch niet moeilijker als de andere, die gij gisteren goed gekonnen hebt. Benje vergeten, wat ik u alzo dikwijls gezeid heb, dat gij uw alleen met uw les moest bezig houden, terwijl gij dezelve leerd? Maar als gij u telkens met iets anders bezig houdt, dan is het onmogelijk u les goed te leeren. Begint maar met goede leerlust (*m.*), en ik staan uw borg, dat gij spoedig die les kunnen zult.

9. Ik kan die heer wel, dewelke uw vriend gisteren bij zich hadt; hij behoort onder degene welke verleden jaar hier waren, bij gelegenheid van het zangersfeest der verschillende liedertafels. Ze zeggen, dat hij een goeden zanger is; maar ik heb hem niet hooren zingen. — Ik boemde hem dwars, omdat hij steeds pluimstreek, hetgene dat mij in mijn gevoelen steef, dat hij niet te vertrouwen is. — Wij hebben hem gedurig dwarsgeboomd, toen wij zagen, dat zij steeds pluimgestroken hadden, en daar wij bemerkten, dat zij er steeds behagen in schiepen uw broeder te verlijden, namen wij ons voor, hem in de put (*m.*) te laten vallen, die hij zelve delfde. — Zij ver-

mijdden dat slechte gezelschap en vermijdden zich liever in de schoone natuur, waar zij zich vlijden, de rust weder te vinden, die hen ontnomen was. — Ik vleide mij neder op het gras langs een beek, die aan mijne voeten vlood, en ik genood het uitzicht van het landschap, die zich voor mijne oogen uitspreide, en wier schoonheid mij bekoorden. Terwijl ik daar zoo lei te rusten, kwam er een reittuig aanreiden, in welke een mijner kennissen zat, die mij in het voorbijreiden vriendelijk groete. Ik beantwoordde die groet (*m.*) met eene glimlach, alsof ik zeggen woude, dat ik me gelukkig voelde in dezen stillen eenzaamheid.

10. Wij beraadsløogen, hoe wij langs de meest korte weg rijden zouden, om de stad U. te bereiken, waar een onzer bloedverwandten gestorven was, welker vermogen wij geörven hadden. Toen wij daaraan kwamen, was de zon reeds ondergaan, en de maan reisde met pracht aan de hemel. Maar daar het die dag nog al gevoren hadt, waren wij versteven van koude, en men lag in ons logement een goed vuur aan, waardoor wij van de vermoeienissen onzer rijs herstelden. Het was waarlijk geen reis, dat de bediende op het vuur worp, maar het waren fikse blokken. — Buurman! overweeg toch de koopwaren, dewelke men uw gezonden heeft; ziet gij het bedrog wel door? Als gij uw gewicht niet hebt, weeg dan over, wat uw te doen staat. Het is voor degenen, welke u zoo beet nemen wil, gemakkelijk geld te overleggen; doch ik vrees, dat hij zijne zaken verkeerd overgelegd en zich deerlijk misgerekend heeft. Hij kan misschien zeggen: ik heb in het optellen der ponden of gulden misrekend, en dat kan wel mogelijk zijn; maar andere hebben ook al over hem geklaagt, en ik heb al lang lont geruikt.

en daarom hoogacht ik die afzender niet, en ik heb hem nooit gehoogacht.

§ 29.

Aanmerking. In den stellenden vorm neemt het gemeenzame *je* het werkwoord in den tweeden persoon bij zich; maar in den vragenden vorm krijgt het werkwoord den eersten persoon enkelvoud.

1. Hoe is het, luien jongen! staatje nog niet op? Je bent nog in bed en je keer je nog eens onder je dekens om. Foei! hoe kenje je dus aan de luiheid overgeven! Schaamje je niet? Wouje dan de geheele dag blijven slapen? Je most je al lang gewassen en je kleeding aangeslagen hebben. Jij en je broer maken een groot onderscheid: jij bent altijd even traag, en hij is altijd vlug, ook heitie meer lust in 't leeren. Ben jij een jongen! Vinje niet, dat je daar verkeert aan doen. Doenje je plicht, en kenje het verantwoorden, dat je je tijd zoo verspildt? Ik heb u al zoolang gewaarschuwt, maar 't is alles verlore moeite, je ga toch maar uw gang, en je heb nog zooveel te leeren. Gaje op die wijze voort, dan zal er niets van je komen, en gij zult er te laat berouw over hebben. Je ziet dus, wat je er bij wint, of denktje, dat ik niet weet, dat je je taak nog niet overwerkt hebt, die gij verknoeit had. Benje bang u zelf over te werken? Je most zorgen je luiheid over te winnen; want hoe zelje het aanliggen, om in latere leeftijd zooveel geld te overwinnen, dat je een genoeglijk leven kan lijden?

Aanmerking. Wanneer men den hoorder met *u* aanspreekt, dan plaatst men het werkwoord in den derden persoon enkelvoud. Meer personen tegelijk

spreekt men niet met *u* aan, maar men gebruikt den titel: de Heeren, de Dames, b. v.: *Hebben de Heeren zich goed vermaakt?*

2. Kunt u mij ook zeggen, hoe laat het is? Ik geloof dat het elf uur is. Hebt u de tijd om u een oogenblik met mij bezig te houden? Vergist u u niet, of hebt u rede om te denken, dat u u niet vergist hebt? Wilt u u de moeite getroostten dit voor mij te doen? Heeren! hebt u u nog al in de schouwburg (*m.*) vermaakt? Dames! Zult u u door ons laten gelijden? Heeren en Dames! wilt u binnentreden? Zult u u op reis begeven, mijnheer? Kunt u u met het landleven nog al vermaken, mevrouw! of stelt u u voor weder in de stad te komen? Dames! Zult u niet plaats nemen, of zult u eerst een wandeling in den tuin doen? Mijne heeren! u zult u toch niet verbeeldden, dat die tijding waar is? Vind u niet, mijnheer! dat u u tevergeefs met die hoop vlijt, of hebt u gedacht, dat u u over de goede uitslag verheugen zoudt? Ik vrees, mejufvrouw! dat u u de zaak niet juist voorsteldt, en dat u u verkeerde begrippen er van vormt. Ik twijfel, mijnheer! of u uwe moeite beloont zult zien; u zult u te laat overtuigen, dat u de zaak verkeerd hebt ingezien. Als u u bedrogen vind, zoo is het mijne schuld niet; want ik heb u ingelicht en gewaarschuwt.

§ 30.

DE SAMENGESTELDE TIJDEN DER WERKWOORDEN.

1. Het heeft mij gelukt uw vriend over te halen derwaarts te gaan; maar het heeft ieder in 't oog gelooopen, dat hij er slechts met moeite toe gebracht konde

worden. — Wat heeft hij toch de geheele dag uitgevoerd? Hij is geloopt, gereden en gevaren; maar hij heeft zijn lessen ontloopen. Hij hadt beloofd te zullen komen en de les te zullen bijwonen; maar hij was zich zoo moede geloopt, dat het hem niet luste aan zijn werk te gaan. Hij is daarvoor door zijn leermeester beknord geworden, en hij zoude nog meer beknord worden zijn, indien ik zijn voorspraak niet had geweest. — Dit werk, vlijtig bij de hand genomen wordende, zal uw veel voordeel opleveren. — Die bloemen, geplukt geworden zijnde, waren spoedig verwelkt. — Ik hoop u bij onze neef te zullen ontmoetten, en ik denk er ook onze vriend te zullen aantreffen. Naar hun zullende gaan, ontmoete ik iemand, die ik sedert lang niet gezien had; ik was medegedeeld geworden, dat hij uitlandig was, en verbeeld dus mijne verbazing, hem voor mij te zien.

2. Een geacht wordende vriend hadt mij over die zaak eene brief geschreven, en ik heb hem teruggeschreven gehad, dat ik mij met dezelve niet inliet. — Ik ben gevraagd geworden, of ik dat feest zou bijwonen; maar ik heb geantwoordt, dat ik niet denk er heen te zullen gaan, omdat ik verzekerd ben geworden, dat mijne familie zoude overkomen. — Ik ben gelast geworden u deze brief over te handigen, en u te verzoeken aan mij eenige regels tot antwoord mede te geven; indien gij echter geen tijd hebt, zal ik over een uur wederkomen. Ik ben de heele dag geloopt, en ik voel, dat ik behoefte heb aan rust; toch was ik laast nog doodmoeder, toen ik naar de stad geloopt heb. Mijne voeten hadt ik doorloopen, en toen ik mij verfrist had, lag ik mij neder op de kanapee, en ik nam voor, nooit meer zulk

een lange weg te zullen loopen. Zijt gij ooit met een bootje op een woelig water gevaren? Zijt gij ooit met een bootje in een woelig water gevaren?

3. Wij hadden reeds het bosch doorreden, en wij hadden de buitenplaats voorbijgereden, welke in het midden van hetzelfde legt, toen ik herrinnerde, dat ik mijn beurs te huis gelaten had; daarom rede ik de koetsier over, terug te keeren, dat hem evenwel niet zinde; maar ik stoorde er niet aan, en hij moest mij wel ten wille zijn. Hij k erde zich dus pruttelend met het rijtuig om, lag den zweep (*vr.*) op de paarden, en in volle galop (*m.*) kwamen wij weder op de plaats, van welke wij vandaan waren gekomen. — Ik heb heden namiddag naar het dorpje P. gewandeld, en ik voel, dat dat wandelingje mijn goed gedaan heb. — Die menschen worden een diefstal te laste gelegen; maar ik kan niet gelooven, dat zij tot denzelfen in staat zijn. Zij zijn armoediger als slecht, en daarom zoude hen onrecht geschieden, als men hun daarmee betichte. Dien jongen heeft in de boom geklommen, en nadat hij lang geklommen was, bevondt hij zich in grooten verlegendheid om er weder uit te komen, zonder gevaar te zullen loopen er uit te vallen.

4. Ik heb hun voorbijgelopen, zonder dat ik mij bemerk, wie dat zij waren. 't Was ook reeds schemeravond, en de straatlantaarns waren nog niet aangestoken geworden. — Gij had veel kans te zullen slagen, en daarom rade ik u aan, uw plan niet optegeven; ik bevroede wel, dat u bang had geweest schade te zullen leiden, en dat ge u niet dan met moeite zou besloten zijn in uw plan te volharden, en nu gij geslaagd hebt, dankt gij mij voor de goede raad, die ik uw gegeven heb. Immers

nu blijkt het, dat degene welke blijft volharden, alles ten goede loopt. Duizende malen brengt men zijne tijd zoek met wikken en wegen, terwijl een vast besluit tot een goeden uitkomst kan lijden. Ik ben altijd herinnerd geworden, dat fiks gewaagt is half gewonnen. — Op de laatste kermis was het heel druk; ik zag daar menschen, die koordedansten en buikspraken, en vele boeren, die kroegliepen.

§ 31.

OVER DE BIJWOORDEN.

Verbetert de fouten in de volgende oefeningen:

1. Wie dagelijksch zijne plichten vervuld, kan erop rekenen, dat hij steeds een gerust geweten zal hebben. Niet alle de menschen zijn niet als den romeinschen keizer Titus, die elke avond naging, hetgeen zijn dagelijks werk was geweest, en bedroefdelijk uitriep: „dezen dag is weder voor mij verloren,” telkens als hij zich bewust was geen enkele goede daad verricht te hebben. — Te vergeefsch keek ik rechtsch en linksch, of ik mijn neef ook onder de menigte ontdekte, maar al mijn zijdelingsch turen en staren help mij niets; want nog aan de eene noch aan de andere zijde was hij te vinden. — Toen wij te Scheveningen waren, vonden wij er een groot genoeg in, duin op, duin af te loopen; maar het bleek aan ons weldra, hoe veel vermoeiend dat is. — Ik liet mijn haar kortaf knippen, en ik ben van zins, het niet meer zoolang te dragen; want daar door hoop ik binnen kort een fiks hoofd met haar te krijgen. Ik had al voor lang dat voornemen opgevat; maar het koude voorjaarsweder weerhieldt mij, en daar ik graag bloothoofds ben, zoo zou ik gevaar

geloopen hebben mij een verkouwenis op de hals te halen. Tans is het weder zacht geworden, en de zomer is op nieuw gekomen; nogthans zal ik mij wel in acht nemen, en geenzins denken, dat het alle dag zacht weer zal zijn.

2. Den heer, die daar gindsch staat, en uit der mate vriendelijk is, heeft mij verzekert, dat uw vriend buiten lands is en op zijn buitenslands uitstapje het voornemen heeft opgevat, om zich met ter woon in een schoone streek Duitschlands te vestigen. Ter nauwer nood hadt ik dit gehoord, of ik verschrikte, en ik had er in der daad rede toe; want die hier zijn dagelijks brood kan verdienen, behoeft niet voor goed zijne geboortegrond te verlaten, en een Nederlands hart voelt zich het gelukkigste in Nederlands landouwen. — Zijt gij nooit niet buiten 's lands geweest, of hebt gij uw altijd binnen 's lands opgehouden? — Gij legt altijd met uwe broeder over hoop, en te recht noemt men u een ruziemaker; nauwelijksch kunt gij met iemand in vrede leven, van daar dat ieder uw gezelschap schuwd. Ik ben van zins u daar voor strengelijk te kastijden; want ik zie wel, dat gij anders met der tijd eenen onverdraaglijken mensch zult worden. Ik zeg u kort af, dat, ofschoon ik zoo lang geduld met u gehad heb, ik een zoolang geduld niet meer noodig acht.

3. Hij stondt dichte bij mij, en ik behoefde hem niet over luid iets toe te roepen; altans ik konde hem zachtjens mijne meening zeggen, zonder dat ik steeds gewijze of ter sluik te werk ging. — Hij antwoorde mij bitsch, of, hij gaf mij een bitsch antwoord. — Het regende fiksche, of, er viel eenen fikschen regen. — Hij heeft dat werk kunstiglijk uitgevoerd, en hij is er gelukkiglijk

in geslaagt, immers het is in der daad een kunstuk. — Zij droeg een paarsch lint aan hare hoed; ook kleede zij zich in het paarsch, het was al paarsch, wat er aan haar was, en zoo zag ik haar dagelijksch. — Hij ging dwarsch over het land; maar ik ging door een dwarsch laantje; in hoe verre hij grooter weg heeft afgeleid, weet ik niet; zelf is het mij onbekend, hoeverre het huis aflegt, waarheen wij beide ons begaven. Ik ging gelijk met hem heen, maar wij kwamen niet te gelijk aan; hij was mij voor; maar dat kwam, omdat hij fikscher aanstáptte als ik, en diens volgens een veel grootere weg in dezelfde tijd kon afleggen.

4. Ik heb jaren achter een die man gekend, en ik heb jaar in, jaar uit, met hem omgegaan; zelf heb ik hem dagelijks ontmoet, en niet te min moet ik erkennen, dat ik zijn karakter noch niet kan doorgronden. — Uwe vriend is altijd goed moeds geweest, maar nu hij nergens geen uitkomst meer ziet, laat hij de moed zakken; somtijds is hij doodsch benauwd, dat zijne zaken noch meer in de war zullen raken, en te nauwer nood weet hij zich zelfs te helpen. In den beginne hadt ik noch al gedacht, dat hij te helpen zou geweest hebben, maar hij legt zijne zaken averechtsch aan, en binnen kort zult gij vernemen, dat hij zich geheel ten gronde gericht zal hebben. Mij dunkt, het is niet voor te komen, dat hij blindeling in zijn verderf loopt. Allerwege grijnst hem een sombere toekomst tegen, en eigenlijk gezegd kan hij nergens henen gaan, waar hij redding kan vinden; ik vrees, dat hij redloos verloren is. — Wezentlijke vrienden heeft dien man niet; hij ontbreekt zelf allezins de noodige voorzichtigheid om recht streeks zijn doel te kunnen bereiken. Achterbaksch

lacht men hem uit, en bijkants houdt men hem voor de gek. Nogthans is hij zeer te beklagen, en zelf moet men medelijden met hem hebben; want hij weet zich niet erdoor te helpen, van daar dat hij niet zoover in de wereld komt als wenschelijk is: daar kom ik opentlijk vooruit.

§ 32.

OVER DE VOORZETSELS, VOEGWOORDEN EN TUSCHENWERPSELS.

Om te verbeteren:

1. Van af de morgen tot aan de avond toe werkt die man met de meest grootste ijver (*m.*), om aan het onderhoud van zijn gezin te voorzien. Van wegens zijne spaarzaamheid en zijne zuinigen levenswijze zal hij noch wel in het einde des jaars een duitje overhouden, en aldus zal hij naar eenige jaren een aardig somtje bespaart hebben. Zoo moet 't ook gaan, als wanneer men voor de toekomst zorgen wil. Luiheid en verkwisting sleepen armoede naar zich; maar noesten vlijt en zuinigheid, tot aan het einde toe vol gehouden, geven later hunne voordeelige vruchten. — Laat doch niet na u wachten, gij schijnt altijd de tijd te hebben; het loopt al na zes ure, en noch zijt gij niet gereed. — Alle, behalve mij, hebben gisteren avond in de schouwburg geweest; in weerwil mijn groote lust (*m.*) om er henen te gaan, bleef ik thuis, terwijl ik diezelfde avond met de spoor mijne vriend verwachtte, wie mij zijne overkomst gemeldt hadt. Ik werdt echter te leur gesteld, want mijn vriend is niet overkomen, wat ik toeschrijf aan een verhindering. Hij

zels was doch ook zoo verlangende mij weder te zien, en omdat wij tegen elkander de grootste vriendschap koesteren, zoo zal het hem ook zeer gespeten zijn, dat hij niet heeft kunnen komen. Ik denk wel heden een brief of telegram door hem te ontvangen, in dewelke het aan mij duidelijk zal worden, dat hij in spijt zijne stellige belofte niet gekomen is.

2. Er hangt een zwaar onweder boven over de stad; donkere wolken worden van de wind (*m.*) voortgedreven; in de richting na het oosten ziet men het alreede lichten, en uit de verte rommeld den donder (*m*). Het word meer donkerer; groote regendroppelen vallen in het lucht-ruim over de aarde; de wind verheft zich, en doet in de toppen der boomen schudden en door geweld henen en weder slingeren. Hoor! daar is eenen hevigen slag naar dat felle licht! De bliksemstralen volgen zich snelder en snelder op, en meer heviger en ratelend zijn de donderslagen. De regen stroomd na beneden, en gelijkt volkomen aan eene stortvloed (*m.*). Het zijn niet meer enkel de groote droppelen, die op het aardrijk bevochtigen; maar het is een geweldige stortbui, die alles in water zet. Krak! daar slaat ergens den bliksem in! Wat een slag! Hoor! nu word het eenen storm, de wind loeit als eenen orkaan, maar de kracht met het onweder is gebroken. Weldra zal zich een aangename frisheid op de natuur verspreiden; de wolken, die zoo lang van de storm voortgezweept hebben geweest, zullen overdrijven; de lieve zon zal zijne koesterende stralen benedenschieten, en menschen en dieren zullen niet langer amechtig na verademing uitzien; het evenwicht aan de natuur zal herstelt worden; de vogels zullen aan de

boomen haar liefelijke gekweel weder doen hooren, en alles zal van een nieuw leven genieten.

3. Aan wie zal ik mij wenden? Wien zal zich van mij ontfermen? Tegen wie zal ik mijne nood (*m.*) klagen? In wie zal ik mijne hoop vestigen, en in wiens hulp zal ik kunnen rekenen? Geef aan mij doch eene goede raad (*m.*); want ik reikhals na een goeden uitkomst. Den man, die zulk eene wrok jegens mij koesterd, en nooit na de uitspraak van zijn geweten luistert, wil mij ten gronde richten. — Nu, mijnen vriend! ik zal zien hetgene ik voor uw doen ken, richt u na mij, en volgt getrouwelijk mijne raadgevingen in. Als dien man er na haakt om u ongelukkig te maken, dan zal ik ten zijne aanzien maatregels nemen, die hem zullen verbinden zijne plannen te uitvoer te brengen, en gij zult een maal erkentlijk tegen mij zijn omtrent hetgene dat ik ten uwen behoefte zal gedaan hebben. Als hij zich jegens u vergrijpt, dan zal ik zorgen, dat hij er voor terecht staat. Te recht begrijpt gij, dat hij niet alles doen kan, dat hij wil, en dat hij uw niet door geen lastertaal dood mag verwen.

4. Alle, uitgezonderd hem, hebben aan ons genoeg aangedaan. — Wij hebben alle daar gevonden, uitgezonderd hij. — Behalve mij, was er niemand, die iets over de zaak wist. — Hij heeft hun alle beloont, behalve ik. — Uitgenomen die vreemdeling, hadden allen de wapens opgevat. — Uitgenomen die vreemdeling, had men allen op het bal genoodigt. — Van wegens wie komt gij, mijn vriend? Ik kom van wegens de burgermeester, welke tegen u verlangt te spreken. — Ik wil u zeggen, hoe of het gekomen is, dat nog hij nog ik een ongeluk

getroffen is, dewijl uwe zuster haar bezeerd heeft; immers in plaats zich bedaard te houden, sprong zij uit de wagen uit, eer dat de paarden stil stonden, en nu ziet zij in, hoe verkeerd dat zij gehandelt heeft. Hare haast om uit het rijtuig uit te komen, was als te groot, als dat zij goed op hare voeten kon te recht komen. Zij heeft eenigsins hare rechte voet verstuikt; toch het is niet zoo erg, als dat zij in 't geheel niet zou kunnen loopen.

5. Gij zegt mij, dat uw broeder de koorts heeft; ik wist niet of hij ziek was. — Gij verzekerd mij, dat uw buurman dien buitenplaats gekocht heeft; toch ik twijfel er aan, of hij genoeg rijk is om die te koopen. — Ik weet niet, dat uw vriend ziek, dan dat hij gezond is; ik heb hem sedert lang niet ontmoet. — Ik twijfel, dat hij komen zal, als gij hem laat ontbieden. — Hij gedraagt zich, als of hij over ieder de baas wil spelen, en doch heeft hij eigenlijk niemandal te zeggen, eens deels daar hij onmachtig is iets uittevoeren, en ander deels dewijl niemand niet na hem luisteren wil. Nochtans gaat hij voort een hooge toon aan te nemen, en hem te doen gelden, waar hij kan. Ach! of hij besefte, dat hij zich doch belachlijk maakt door zijne grootspraak! — Ik heb vernomen, als dat den vrede geteekend is geworden. Ach! dat het altijd vrede ware, en of de volken zich niet langer beoorloogden! Maar ik twijfel, dat eenen voortdurenden vrede wel mogelijk zij. Wij hebben het aan de voortgaande beschaving te danken, dat eenen oorlog niet zoo licht begonnen wordt dan in de vroegere tijden; ook duurt zij niet zoolang. Niet slechts de belangen der vorsten, maar ook die der volken verzetten zich aan de lange duur van een oorlog, en de verschrikkelijke

vernielingswerktuigen van onze tijd zouden haar ook niet lang kunnen doen vol houden.

§ 33.

DE SPELLING.

De klinkletters.

Verbetert de fouten in de volgende opgaven:

1. Ik kon naauwelijks iets voor mijne oogen zien, maar een flaaue schemering verspreide zich in mijne nabijheid. — In plaats van het blaauwe uitspansel, was de hemel met graauwe wolken overdekt, en de nachtvogels deden hare raauwe kreeten hooren. — Ik wist wel, dat niets mij kon deeren, dewijl ik mij op een vijlige plaats bevondt; maar ik konde doch niet lochenen, dat sommige personen zouden schroomen in die eenzaamheid rond te dolen. Hoort gij de schone toonen dier muzijk van de voogels? Ja, maar wilt gij mij de muzijkanten tonen, die zulke vroolijke toonen aanslaan? Zie, in die boomen bevinden zich de vogelkooren, die zoo lieflijk kwelen en de natuur vervrolijken. Wie zou fraaijere muzijkale klanken begeren, als die die men in deze dreeven hoordt? — Wij hoopen dat de hoopen hout, die gindse houthakker daar zal ophopen, als hij aan het kloven gaat, ons uitzicht niet zullen belemmeren. — De honden kloven de beenen af, die men op die mesthoop hadt geworpen. De kolenbranders laten het geklooven hout verkoolen om er houtskool van te krijgen. De tuinieren kweken allerlei kolen in hunne moestuinen, en verkopen die in de omstreken.

2. Mijn buurman, den koperkoper zag de roken (*hooi*)

van die boer roken, en begreep daaruit, dat er gevaar van brand was, en de wooning van den boer licht een prooi der vlammen konde worden. Ik denk, dat men het hooi niet genoeg heeft laten droogen na het hooijen, hetgene evenwel moeilijk was, dewijl het in de laatste weeken veel geregent heeft. Zijne tijdige waarschuwing heeft een groot ongeluk verhoedt, zoo wel voor den boer als voor de fabriekant, die zijn fabriek in de nabijheid heeft. De spiën (*verspieters*) slopen langs de tralieën van het gebouw, en moesten tot aan hunne kniën aan toe door het water waden, om de achterkant te bereiken, waar een veld, met karwei bezaaid, zich uitstrekte. Dit was een zware karwij, te meer omdat het in een koude Januarij-avond geschiede. In de maand Junij of Julij zouden zij minder gevaar geloopt zijn een hevige kolijk op te doen. — Wij geloven vast, dat gij hem hebt moeten beloven zijne bevelen na te komen en uw ter deege toeteleggen op uwe studieën. Al dat hij u bevoelen heeft, strekt tot uw welzijn, en wij vrezen, dat gij bedroogen zoudt uitkomen, als gij niet na zijn raad wout luisteren. — Vroeger werden kousen hoozen genoemd. De hoozen gedurende eene storm kunnen soms gevaarlijk zijn: in de laatste maand Februarij, ik meen dat het op een Dingsdag of Zaterdag was, hebben wij een van de ergste hoozen gehad, die veel schade aangericht heeft. Het was eiselijk om aan te zien, hoe of die hoos het water der zee dee kookten en opstuiven, en hoe de schepen op de rede henen en weer geslingert werden. Wat zou toch de rede van zulk een natuurverschijnsel zijn? Door de reede staat den mensch ver boven de dieren. —

3. Men zal dat oude kasteel slopen, zoodat de sporen

er van zullen verdwijnen. — De maaijers schooven de schooven bijeen om ze na de dorschvloeren of deelen te brengen. — Wie hun leven voor hun vaderland vijl hebben, tonen daar door ware vaderlandsliefde te bezitten. — De smid heeft mij een paar scherpe veilen verkocht. — Ik trof hem op de vijling aan, waar eenige huizen ge-
vijld werden. — Het wilgereis word gebruikt tot het ver-
vaardigen van mandewerk. — Die tijdingen bleeken on-
waar te zijn. — Buiten Haarlem vind men groote bleeken, waar men het linnengoed uitmuntend kan bleken. Wij genooten een groote vreugde, toen wij haar onder hare speelgenoten zoo vroolijk zagen. — De eik op de maten en gewichten dient om bedrog voor te komen. Wij zagen in dat bosch groote eiken en andere boomen, en aan die ijken bevonden zich veele galnooten, wier aftreksel, zoo als gij weet, een bestaendeel van de schrijf-
inkt (*m.*) uitmaakt. — Hoe worden de muzijknooten onderscheiden? — Ik wil dat land met aardappelen be-
pooten. — De poten van sommige grote spinnen zijn behaard. — Sommige menschen hebben zonderlinge nijgingen. — Die dame maakte een beleefde nijging, toen zij binnenkwam. Ik rijkte haar eene stoel toe. — Op onze rijs zagen wij te Parijs een groote luchtbal opsteigen. — Een gansche rei soldaten stond voor het palijs geschaard. Er kwamen in dat treurspel schoone rijen voor.

4. In die bergachtige landstreeken bevinden zich veel rovers, die het land afstroopen; zij hebben zich lang verschoolen in de rotsklooven; maar toen de soldaten op hun afkwamen, stooven zij uiteen. — Men zegt dat heete stooven nadeelig aan de gezondheid zijn, en dat wil ik wel geloven. — De schoorsteenveeger moet morgen onze

schoorstenen veegen, waarna de meid de kamers moet keeren. — Ik heb hem verscheidene malen gewaarschuwt; maar hij schijnt zich niet om mijne waarschuwingen te stooren. — Zoude het niet treurig wezen, als die wezen niet verzorgd werden? — Gedurende eenige weeken weeken zij niet van het bed mijns broeders, die veel te leiden hadt en met de dood worstelde. — Wij zweeren getrouw te zijn aan Vaderland en Koning. — Die man kreeg verscheidene zweeren aan zijne beenen. — De Nederlanders hebben in 1581 de koning van Spanje afgezworen. — Er waren zeven mannen aan het zeven van meel. — Onze landereien zijn door sloten omgeven. — Er zijn op dien geldkist drie onderscheidene slooten. — Toen het avond werd, slooten wij de vensters. — Het valt moeilijk die berg te bestijgen, want hij is als te stijl. — De deuren zijn bevestigd aan stijlen. — Die schrijver heeft een vreemde stijl (*m.*).

5. De matrozen roeiden met hunne boten na de stad. — Wij zagen in de dierentuin verscheidene ruige beeren. — Men heeft aan geene zijde van de stad twee steene beeren. — Mannetjesvarkens heten beren. — Zij doet niets als hare moeder streelen en liefkozen. — Wij koozen die stof voor een kleedtje. — Er zijn maten voor drooge en natte waren. — Twee eenvoudige slaven kwamen, met hare sloven voor zich, na buiten, om de toonen van dat vroolijke liedje te hooren. — Die kleine jongens zoogen aan stukjes zoethout. — De zoogdieren zogen hunne jongen. — Hare jurken sleepen over de straat. Men ziet de slepers dikwijls op hunne sleepen de koopgoederen voortsleepen. — Ik kan mij met de eenvoudigste spijzen generen. — Waarom zouden wij ons in

dat gezelschap generen? Gij doet zeer verkeert met die man te honen. — De gooten voeren het overtollige water af. — Wij begooten gisteren onze bloemen op het gewoone uur, toen de zon ondergegaan was. — Die twee mannen zijn zoo dik, dat zij op vetgemeste beren gelijken. — Wij hebben die geele klederen laten bleken en droogen. — Gij moet niet met uwe elleboogen op de tafel lenen. — Hoeveel geld wilt gij van mij leenen?

6. De wespen kunnen erg steeken, gisteren nog heeft er mij een gestooken. — Ik heb die schutting laten teren. — Ik geloof dat hij veel geld zal verteren. In die streeken vindt men veele beken, die de bodem doorweten. — De scheepen voeren voort met volle zijlen. Kent gij de sluizen, die de Dokkumer zeilen heten? Wij zagen hoe de matroozen de zijlen opheeschen, en sommige met een hesche stem daarbij zongen. — Die kermisvelen verveelen mij. — Hij heeft een fluwele kraag aan zijn jas. De schilders schilderen op paneelen en bedienen zich van penselen. — De wilden op Nieuw-Zeeland versieren hunne wooningen met de bekenelen hunner verslagene vijanden. Men vindt veele Chineezen op Java. De helft van het eiland Timor behoord aan de Portugezen. — In de Chinesche zee heerschen soms heevige stormen. — In landen waar geen heerschende godsdienst is, vind men Catholijken, Protestanten en Israëliten. De Israëlitische godsdienst is door Mozes ingesteld. — Men heeft paardhare en vere bedden. Er zijn in die stad veele nauwe stegen. De ruiters stegen te paard en reeden in volle draf (*m.*) voort.

7. Onze dienstmeid heeft kaas gekocht, waarin de mijd zit. — Men had de houtmijd in brand gestoken,

die eerst begon te roken en daarna in lichter laaije stond. — In die geschiedenis vind men schitterende wapenfijten. Ik heb het feit in mijn vinger en leid zoo veel pijn, dat ik er des 's nachts niet van kan slapen. — Hij was opgetoogen van vreugde, toen hij door zijne betoogen zijne vriend kon overreeden. — De heeler is zoo goed als den steeler, zegt het spreekwoord, men mag immers gestoolene goederen niet verheelen. — De wondheeler zag geen kans die wond te helen. — Ik heb een voorraad steenkoolen en ook eenige bloemkolen gekocht. — Wat zijn die bloemen fraai ontlooken, en hoe geurig rooken zij deze morgen! — Het is verboden in deze zaal te rooken. Men trekt den suiker (*vr.*) uit het suikerriet, maar ook uit de bekende rode beten. — Gelukkig dat die boze hond mij niet gebeeten heeft, even als die arme man, die hij gisteren aanviel, en die van pijn niets dee als kernen en steenen op de steenen, waarop hij zich nederzette. Hondsbeten kunnen zeer gevaarlijk zijn. — Deezen en geenen denken, dat er gene middelen bekend zijn om die ziekte te geneezen. — Het geluk vindt men niet altijd op de troonen, dat is bij hun die vorstelijke kroonen dragen; soms is een armen dagloner veel gelukkiger als eenen koning.

§ 34.

DE MEDEKLINKERS.

Om te verbeteren:

1. Verleden dingsdag ontving de koopman, die bezijde de kerk woondt eene aanzienlijke bezending van parijsche koopgoederen, die hij reeds zaterdag hadt uit verkocht.

Hij kan gevoelig noch grootere inkoop doen, want ik houdt het voor zeer mogelijk, dat de navraag ontzaggelijk zal toeneemen. — Laat hem vrijlijk zijne gang gaan; hij zal zich altijd fatsoendelijk en ordentlijk gedragen, en hij zal het voorbeeld van de wijsste menschen navolgen; hiervan ben ik allezins verzekert. — Ik kweek in mijne moestuin mijne eigen groentens aan, zoodat ik altijd de frischste en malschste postelijn, spinasie, andivie enz. kan krijgen, waartoe ik andersins niet in de gelegenheid zou zijn. — Men vindt in dat museum verscheidene Japannesche en Chineessche oudheden, die onmiddelijk uit Japan en China zijn aangebragt. — Uit onze overzeese bezittingen wordt veel reist, koffij, tee en suiker in ons koningrijk ingevoerd. — Het afscheid, dat hij van zijne vrienden nam, toen hij na Oost-Indië vertrok, was warelijk aandoenelijk; zij waren ook zoo lang te samen geweest en hadden zoo vele genoegelijke uren doorgebragt, dat dit afscheid wel zeer moeilijk en pijnlijk moest zijn.

2. Onlangs wandelden wij in den Haarlemer Hout, waar wij een Dokkummer heer aantroffen, die wij aanvankelijk niet herkenden, daar wij hem bijkants in geen tien jaar niet gezien hadden. Hij vertelde ons, dat hij in de nabijheid van de Hout een woningje gekocht had, daar thands als een koningje onafhankelijk leefde en een beminlijke vrouw en drie lieve kinderen hadt. Hij is wel niet van adelijke afkomst, maar toch behoorde hij tot eene fatsoendelijke familie uit de middenstand. Hij toonde ons een middenweg, waardoor wij op de korste wijze zijn wooning konden bereiken, en nodigde ons uit om gesamentlijk hem te komen bezoeken, ons verzekerende, dat

zijne vrouw ons geenzins koel zon ontfangen. Daar wij dit niet betwijffelden, zoo gaven wij hem ons antwoord en beloofden, hem eersdaags een bezoek te komen brengen. Ik weet dat het allezins hartlijke Friessche menschen zijn; zijne vrouw, die eigenlijk een Geldersche juffrouw is, heb ik in vroegere jaren ook ontmoet. Hare vader heeft te Arnhem en later te Zutfen een stoffenverwerij gehad, waar katoene en zijde stoffen fraai geleverd werden.

3. Op onze laatste zamenkomst ontmoete ik een man, welks voorkomen mij volstrektelijk niet beviel; hij had de valschste en loosste gelaatstrekken, dewelke men bedenken kan; voord's maakte hij met zijn rosch haar, zijne fletsche oogen, zijn gebogchelde neus, zijn spitschen kin en zijn groot likteken op de rechte wang op mij de indruk van een gevaarlijke deugeniet, waarmee het best was zich niet in te laten. — Hebt gij in de houte loos dat vervaarlijke gedruisch gehoord? De arbeiders hadden daar een groot aantal takkenbosschen nedergelegen, die zij 's daags te vooren in het bos gemaakt hadden, en die daar legden te droogen. Ik vermoede, dat er zich achter die bosschen eenen bunsing bevondt, hetwelk spoedig bewaarheidt werdt door de vunsige lucht, die het dier verspreide. Daarom nam ik een knods, en sloeg rechtsch en linksch; maar ik kon hem niet berijken, en nadat hij achter eenige essentakken gevlugt had, en eenige lege wijnfleschen had omvergeworpen, wist hij dwarsch door het land te ontkomen.

4. Op den rigchel (*vr.*) van het kozein heb ik eenige moschsoorten nedergelegen, die ik bij den kagchel (*vr.*) hadt laten droogen. — Op het zagte mosch der bossen treft men soms aardige springhaantjes en kreekeltjes aan. —

Ik vind het balddadig op de mossen en mezen te schieten. — Men moet niet balddadig in het gevaar loopen. — De ridders reeden op hunne fiere rosschen ten strijd, en verlieten geheel geharnascht hunne burgten om de vijand te bevegten. — Gedurende onze rid (*m.*) waaide ons een aangenaam koeltetje tegen. — Ik heb geen verbindtenis met die man aangegaan, om mij de bindten voor den zoldering van 't gebouw te leveren. — Als ik de beeldtenis van mijnen overledenen broeder aanschouw, dan verligt dit mijn smart. De meest voornaamste steden worden met gas verligt. — Het geheele bos was met toorsen verligt, wier gloed in de verte fonkelde. — Met vonkelende oogen viel den tijger op zijne prooi aan. — Zij nam het tedere wigt in hare armen en kuschte het. — Gij zecht altijd dat gij niet moocht baden, waarom doet gij het dan? Als ik mogt baden, dan zou ik het graag doen. — Als wij op ons voorgeslagt roemen, en niet, even als hen, ons als ware vaderlanders gedragen, dan is dat niets als eidele pogcherij.

5. Aanstaande kersmis zullen de koninglijke troepen hunne winterkwartieren betrekken, na de lange marsen, die zij in het late jaargetijde hebben gedaan. — Een matroos stondt op de marsch op de uitkijk, ten einde voor een onverhoedse aanval van de vijand te waarschuwen, en ontdekte weldra eenige vijandelijke scheepen. Daadlijk wierden nu de zijlen geheeschen om een vijlige have te bereiken en geen ongelukkigen kans te wagen. Juist toen ons schip buiten het bereik van den vijand was, lostte deze nog eenige schooten, die evenwel geen schade aanrichten, en waardoor niemand gekwest of gedoot werdt. Die boer heeft door een felle brand al zijn haven en graan ver-

loren. Tevergeefsch tragte men de brand te blussen, die ontstaan was in de asch van de molen, die aan zijne woning belende. Eerst werd den molen, en daarna de ganse boerderij in de as gelegd. Gelukkiglijk is de boer voor brandschade verzekert, anders zou dien brand hem tot de bedelstaf gebragt hebben. — De uitvinding van het buskruid, omtrend de helft der vijftienden eeuw, heeft een groote verandering in het oorlogvoeren teweeggebragt. — De tuinieren zorgen, dat het onkruid in de tuin niet weelig opgroeid. — Rattenkruid is een van de gevaarlijksten vergiften. — Bonenkruid is een toevoegsel bij de berijding der groote bonen.

6. Penselen van dasschenhaar worden zeer aangeprezen. — Die jongen met zijn boekentas had een nieuwen das (*vr.*) om, en dat meisje droeg een nieuw schortedoek. De daauw is geen uitwaaseming der aarde, maar een verkoeling der waterdelen, die zich in de lagere lucht bevinden. — Een gesleepe diefegge stal gisteren een stuk dimit uit de winkel daar gindsch; maar een der dienders was haar gaauw op de hielen, en bereikte haar juist, toen zij een steegtje wou inslaan, en in hare haast (*vr.*) een lakkei omverliep. De bijen verschaffen de menschen honig en wasch. — Heeft de wasvrouw de was al thuis gebragt? — De wilden zijn gewapend met peilen en boogen. — Zij boogen zich nedrig voor de vorst. — Hij kan warelijk niet op groote moed boogen. — Men heeft de Zuiderzee op verschillende punten gepijld. — Het water is zoo gewasschen, dat het reeds boven Amsterdamsch pijl staat. — Als de gits die rijziger niet tegenhouden hadt, zou deze in een onpijlbare diepte gestort hebben. — Ik liet mijne oogen over dat landschap wijden,

en bemerkte verscheidene wijden, waarin zeer veel vee wijdde, en ik kan niet nalaten over de landelijkheid van die streek uit te wijden. — In de verte zag men een kerkje, dat pas is ingeweid, en omgeven is door hoge poopels, waarin den wind gedurig ruist. Men komt er langs een weg met kien bestraat, aan welker beiden kanten breeden slooten leggen, waarin zich veel vis bevind. Het zijn geen ruisende beeken of bruisende vloten, maar breede baggersloten, die de straatweg van de landereijen scheiden, waar men paarden hoord hinnikken en briesen, en waar men koeijen in menigte ziet grazen.

§ 35.

OVER DE SAMENGESTELDE WOORDEN.

1. Beproeft door omzetting de volgende samengestelde woorden te schrijven, b. v. *eene geldbeurs* = *eene beurs om geld in te bewaren*; *eene badplaats* = *een plaats waar men baadt* enz. Woorden, die daarvoor vatbaar zijn, moeten altijd aaneen geschreven worden.

Boomvrucht, theeblad, sterrenlicht, huishuur, huurhuis, wenteltrap, kerkkraai, kaarsvet, bloedzuiger, schelmstuk, pikkrans, bloedhond, bruggehoofd, kachelpijp, buitenplaats, buitenlucht, regenbui, hongersnood, sneeuwjacht, zeedijk, bloedvlek — schaatsenrijden, watertanden, ringsteken, buikspreken, koorddansen, knikkebollen, — vijfhonderd, zeventien, nagelvast, doofstom, brandschoon, ijskoud, bomvrij, huisbakken, azuurblauw, waterdicht, beeldschoon, spiegelglad.

2. Woorden worden samenstellingen, wanneer de klemtoon verspringt, en het eerste lid onverbuigbaar blijft.

Wijst bij de volgende samenstellingen den klemtoon door een toonteeken aan, b. v. *koudvuur* = *koudvúúr*.

Hoogeschool, edelgesteente, nieuwjaar, oudejaar, zoutemelk, roodaarde, roodekool, zwartkrijt, zoutevisch, dollekervel, kleinkind, grootvader, oudoom, blindeman, dolleman, smaldeel, grootvorst, hoogaltaar, grootschrift, kleinschrift, doorkoud, dooreerlijk, overoud, overklein, doordroog, overgroot.

3. Als de onbepaalde wijs van een bedrijvend werkwoord een voorwerp bij zich heeft, en men van zulk een uitdrukking een zelfstandig naamwoord maakt, zoo verkrijgt men een samengesteld woord, zooals: *brood bakken*, *broodbakker*, *broodbakkerij*. Maakt nu zelfstandige naamwoorden van de volgende opgaven:

Hout hakken, likeur stoken, turf tonnen, te leur stellen, hout verkoopen, land verhuren, kleederen maken, wafelen bakken, bier brouwen, wijn drinken, schoenen maken, kurk snijden, zijde verwen, wacht houden, steenen houwen, boeken drukken, water zuiveren, varkens slachten, ossen drijven, graan dorschen, zuivel bereiden, vee voederen, ijzer gieten, koper slaan.

4. Maakt zelfstandige naamwoorden van de volgende samengestelde werkwoorden, waarvan de beteekenis door de samenstelling gewijzigd is, en daarom aaneen geschreven moeten worden:

Schadeloosstellen, raadplegen, huishouden, hoogachten, kwijtschelden, vrijlaten, gevangennemen, loslaten, harddraven, liefkoozen, liefhebben, voortgaan, weldoen, waarnemen, waarschuwen, grootspreken, rechtspreken.

5. De benamingen van kleuren, die uit twee bijvoegelijke naamwoorden bestaan worden aaneen geschreven,

zooals: *donkerrood, hooggeel, lichtbruin, roodbont* enz. Voegt op die wijze bijvoegelijke naamwoorden aan de namen van de volgende kleuren:

Groen, geel, rood, bruin, zwart, wit, blauw, bont, paars, grauw, grijs, azuur.

6. Bijwoordelijke uitdrukkingen, waarvan het tweede lid een bijvoegelijk naamwoord of een bijwoord is, worden aaneengeschreven, b. v. *opnieuw, voorzeker, vandaar, vanwaar* enz. Daarentegen met een voorzetsel als laatste lid: *Boven op den zolder, onder in den kelder* enz. Vormt op die wijze samengestelde en gescheiden uitdrukkingen van de volgende opgave.

Achter....aan, voor....aan, achter....op, voor....op, midden....in, rond....om, onder....aan, onder....in, achter....in.

Aanmerkingen. 1. Men schrijft, als bijwoorden, vereenigd: *zoolang, hoever, dusverre, evenlang, veeleer, zoozeer*. Maar als bijvoegelijke naamwoorden, gescheiden: *die balk is zoo lang, die twee stokken zijn even lang* enz.

2. *Hier, daar en waar*, in verbinding met een voorzetsel, als bijwoord gebezigd, vormen een samenstelling: *hierbij, daarin, waardoor*; maar *er, ergens, nergens* en *overal* blijven afgescheiden: *er aan, ergens bij, nergens in, overal bij*.

3. Uitdrukkingen, die als voegwoorden voorkomen, worden aaneengeschreven: *alhoewel, ingeval, zooals, tenzij, naarmate, alsof, hoezeer, tenware, daarenboven, daarentegen*.

4. Zoo ook de titels: *Weledel, Hooggeboren, Wel-eerwaard, Zeergest reng, Zeergeleerd, Hoogwelgeboren, Hooggeleerd, Edelachtbaar* enz.

5. Men schrijft *acht geven, prijs stellen, plaats*

nemen, zonder verbinding, omdat het eerste woord een bepaling bij zich kan nemen, b. v. *acht op iets geven*, *een betere plaats nemen* enz.

6. Als het eerste woord een bijvoegelijk naamw. is en een bepaling bij zich heeft, dan wordt het niet aan het volgende werkwoord verbonden, b. v. *hoogachten*, *zeer hoog achten*, ook: *hooger achten*; *goedvinden*, *zeer goed vinden*, *beter vinden*.

§ 36.

Verbetert de fouten in de volgende opgaven.

1. De schrijnwerker heeft dat meubelstuk goedgeemaakt, en hij heeft daar voor door drooghout gebezigd. — Gij hebt u jegens hem verkeerd gedragen; maar het doet mijn genoegen, dat gij alles hebt goed gemaakt; ook zou ik zeer teleurgesteld zijn geweest, indien gij in uwe verkeerde handelwijze had volhardt, en zulk een te leur stelling zou mij zeer gegrieff hebben, omdat ik u bij tijds aangeraden heb des noods u schuld te bekennen. Ik hoop, dat zulks nooit meer zal plaatshebben, en dat ik in het vervolg op u zal kunnen staatmaken; want ik zal steeds prijsstellen op alles dat u tot eer verstrekt. Hoe kan men iemand lief hebben en hoog achten, die zijn geweten niet raadpleegt, en die telkens verkeerd handelt, als men hem goed gade slaat, of die het niet schelen kan, of hij zijn goede naam kwijt raakt? — Ik verlang, even zeer als gij, na de dag van ons vertrek; van daar dat ik mij reeds zoo lang tot de reis heb voorbereidt, en het zou mij voor zeker spijten, als wij op nieuw in ons voornemen te leur gesteld werden. Indien gij recht uit gaat, zult gij aan een weiland komen, waar

op zwart bonte en rood bonte koeijen grazen; linksch van u zult gij eene boerderij met een licht bruinen gevel vinden, waar gij verder na de weg kunt vragen.

2. Grootvader hadt zijne klein kinderen bij hem, die rond om hem dartelden of hem lief koosden, terwijl hij in zijne armstoel (*m.*) plaatsnam. Als zij hem dan hun groot- of klein schrift of hunne teekeningen met zwart krijt toonden, was hij zeer in zijn schik. De oudsten toonden hem hunne teekeningen in waterverw, waar van sommigen wel wat hoog gekleurd waren, en waar bij het hoog geel bij het donker blaauw of het donker rood scherp afstak. Hierover maakte grootvader dan wel de een of andere aanmerking, en hij zeide zelf, dat hij het betervond, dat zij die al te donkerroode of al te hoog geele kleuren niet aanwenden om hunne teekeningen optesieren, dewijl zulks al te boers van smaak was. — Mijn heer, weest zoo goed zoo lang te wachten, tot dat ik gereed ben met uw te gaan; indien gij in tegendeel geene tijd hebt, ga dan maar voort, en ik beloof u, dat ik niet zal achter wege blijven. — Ik houdt het voorzeker, dat uw broeder op nieuw zal achter aankomen in zijne klasse; want hij werkt niet met vlijt, en ik heb reeds over lang gemerkt, dat zijn besten tijd teloorgaat. Op die wijze kan hij noch maanden achter een in die klasse blijven, en niet voor uitkomen, terwijl zijne makkers ter zelfder tijd groote vorderingen maken, en daar door op de school hoogergeplaatst zullen worden.

§ 37.

OVER DE VERBINDINGSLETTERS IN DE SAMEN-
GESTELDE WOORDEN.

1. Men schrijft *boekenkast*, en niet *boekekast*, dewijl in het woord *boeken* een begrip van meervoud is, en *druivepit* (niet *druivenpit*) dewijl daarin het woord *druif* een begrip van enkelvoud heeft.

Vormt naar deze aanwijzing samengestelde zelfstandige naamwoorden uit de volgende omschrijvingen:

Een kamp, waarin men herten houdt; het sap, dat men van de bessen en van de frambozen krijgt; een kast, waarin men potten bergt; een steen die in de pruim, en die in de perzik zit; de dop eener noot; een glas van een bril; een fabriek van sigaren; een til, waarin men duiven houdt; een loop, waarover de kippen gaan; een man, die brillen slijpt; een man, die grappen maakt; een glas voor een lamp; het geld, dat voor het ophalen eener brug betaald wordt; een bosch, waarin alleen eiken, dennen, of beuken groeien, een woud uit dennen bestaande; het nat, dat van de druiven komt; de scheede van een mes, het vel eener mol of van een konijn; het merg van den rug, een gevecht van hanen of stieren; een schaar van helden; iemand die kousen weeft of die manden maakt of stoelen draait; een korf waarin men eieren doet; een doosje, dat tot lucifers dient; een schooltje van kinderen; een werk, dat uit raderen bestaat; een gesticht waarin zich krankzinnigen bevinden.

2. Eindigt het eerste lid op *el*, *em*, *en* en *er*, dan behoudt het den enkelvoudigen vorm zonder verbindingsletter.

Vormt ook van het volgende samengestelde zelfstandige naamwoorden :

Iemand, die bezems bindt; iemand, die de sleutels draagt; een fabriek, waarin spijkers gemaakt worden; een schuiertje om nagels te schuieren; iemand, die orgels vervaardigt; een smid, die ankers maakt; iemand die schoenen maakt; iemand die wagens, of iemand die geweren maakt; iemand die ketels lapt; een mand, die voor appelen dient; een bos met sleutels; de stand der burgers; het recht der burgers; een bende roovers; de schaar der priesters; de stand der ridders; een smid, die kachels maakt; het schrift in cijfers; een bende ruiters.

3. De *n* wordt altijd als verbindingsletter ingevoegd, wanneer de toonlooze *e* op het einde van het eerste lid door een klinkletter of *h* zou gevolgd worden.

Vormt ook van de volgende opgaven samengestelde zelfstandige naamwoorden.

Het huisje eener slak; het ei eener gans of eener eend; aas voor de galg; het hoofd eener brug; het hok van een hond; het haar van een das; het hout van den eik, van den beuk, van den berk; het huisje van een bril.

4. Als het eerste lid zekeren stand in de maatschappij uitdrukt, gebruikt men den meervoudsvorm; b. v. *een boerenzoon, een vrouwenmuts*.

Vormt naar dezen regel samenstellingen van de volgende opgaven :

Een hoed en een pak van een matroos; een lied, dat door matrozen gezongen wordt; een kleed, dat de vrouwen dragen; een rok van een vrouw; een hand van een vrouw, het bedrijf van den boer; de dochter van een boer; een vrouw van een soldaat; een montearing van een soldaat;

een kroon van een vorst; de arm van een held; een woning van een boer; een dienst van een slaaf; een huis van een heer; een daad van een held; een zoon van een vorst; een knecht van een heer; de arbeid van een slaaf; de livrei van een knecht; het bloed van een mensch; het werk van een kok; een pak van een jongen; het werk van een smid; het ambacht van een kuiper; het jak en de muts van een boerin; de kroon en de mantel van een koningin; de maat van een kok.

§ 38.

5. Men gebruikt de *n* als verbindingsletter, indien het eerste lid een mannelijke diernaam is, die vroeger tot de zwakke verbuiging behoorde. Daartoe behooren: *aap*, *beer*, *leeuw*, *haas*, *stier*, *draak*, maar niet *bok*, *haar*, *arend*, *wolf*, *vos* enz.

Moet men nu schrijven: apeliefde of apenliefde, leeuwekop of leeuwenkop, apegezicht of apengezicht, kattenkwaad of kattenkwaad (*kat*, vr.) paardepoot of paardenpoot (*paard*, o.) hazelip of hazenlip, leeuwewelp of leuweenwelp, rattestaart (*een soort van vijl*) of rattenstaart (*rat*, vr.), muizeval of muizenval, drakebloed (*een soort van hars*) of drakenbloed, hazeslaap of hazenslaap, berevet of berenvet, bereklauw (*een plant of poot van een meubel*) of berenklaauw, bokkesprong of bokkensprong, mollepoot of mollenpoot, haneveer (*twistziek mensch*) of hanenveer, hanebalk of hanenbalk?

Maar hoe schrijft men bij het meervoudige begrip van het eerste lid: Eendekooi of eendenkooi, paarderas of paardenras, koeichaar of koeienhaar, hanegekraai of hanengekraai?

6. Ook gebruikt men de *n* in plantkundige benamingen; maar als het tweede lid de naam van een lichaamsdeel is, vervalt de *n*.

Hoe schrijft men de volgende naamwoorden van planten:

Geiteblad of geitenblad, eendekroos of eendenkroos, hazedistel of hazendistel, kattestaart of kattenstaart, paardebloem of paardenbloem, ganzetong of ganzentong, paardestaart of paardenstaart, paddestoel of paddenstoel, slangekop of slangenkop, duivekervel of duivenkervel, biggekruid of biggenkruid, konijneblad of konijnenblad, muizegerst of muizengerst, slangewortel of slangenwortel, kattedoorn of kattendoorn, hanekam of hanenkam, vossenstaart of vossenstaart?

§ 39.

7. Stoffelijke bijvoegelijke naamwoorden komen nooit als eerste lid der samenstelling voor. Schrijf dus niet *tarwenbrood*, maar *tarwebrood*. Bij het meervoudige begrip verschijnt de verbindings-*n* weder, b. v. *erwtensoepe*.

Vormt naar dezen regel samenstellingen uit de volgende opgaven:

Brood, dat van rogge, van gerst, van boekweit gebakken wordt; pap uit gerst, gort of meel; een werk van aarde; een baan van aarde. — Brij van grutten, koekjes van frambozen, brood van boonen.

8. Men gebruikt geene *n* als verbindingsletter bij namen van boomen, wier eerste lid de naam van de vrucht of bloem is, of die zonder het woord *boom* ook de boomsoort aanduiden.

Schrijft de namen neder van de boomen, waaraan peren, noten, pruimen, perziken, abrikozen, appelen,

vijgen, citroenen, dadels, kastanjes, mispels, kersen, bessen, druiven, morellen, frambozen enz. groeien. Zoo ook een boom, waaraan rozen, sijringen, bloemen, op tulpen gelijkende, groeien. — Moet men schrijven eikeboom of eikenboom, berkeboom of berkenboom, ijpeboom of ijpenboom, beukeboom of beukeuboom, denneboom of dennenboom, elzeboom of elzenboom, wilgeboom of wilgenboom, esscheboom of esschenboom, olmboom of olmenboom, palmboom of palmenboom?

9. De letter *s* is een verbindingsletter om den tweeden naamval enkelvoud aan te duiden. Onder de meervoudige woorden krijgen die met den uitgang *ier* de *s*. Ook in de woorden *geenszins*, *allesszins*, *veelszins*, *eenigszins* vindt men den tweeden naamval.

Vormt samengestelde woorden uit de volgende opgaven:

De nering van een bakker; het vleesch van een varken; de herberg van een dorp; het gereedschap van een timmerman of van een schrijnwerker; de kinderen van een kind; de deugd van den krijgsman; de liefde tot de vrijheid; de band der vriendschap; een kind van een dochter; de schoot der moeder; de school van het dorp; de tafel der officieren; de strepen der onderofficieren; de kazerne der kanonniërs; de strepen van een sergeant; een poort van een stad; verdriet der ziel.

Aanmerking. Als het eerste lid op *el*, *em*, *en* en *er* eindigt, zie No. 2. § 37.

ALGEMERNE HERHALING.

Fautieve opgaven.

1. Hetgene dat het koningrijk Golconda van anderen Aziatischen landen onderscheid, is den verbazenden rijkdom van hare diamantmijnen. De ontdekking van dezelve word aan het toeval toegeschreeven. Een schaapherder, die zijn kudde na een eenzaam oord leide, bemerkte op de grond een steen, die zeer schitterde; hij nam haar op en verkocht haar voor een weinig rijst aan iemand, die er even min de waarde van kon. Die steen ging door verscheidene handen, en werdt eindelijk gekocht door een koopman, die er veel voordeel bij hadt. Deze ontdekking was spoedig algemeen verspreid, en ieder haaste zich, in die strecken te graven, waar den diamant was gevonden geworden. Het oord, waar men de mijnen vindt, is het meest onvruchtbaarste gedeelte van het koningrijk. Men zoekt na de diamanten in de aderen en spleeten der rotsen, en meer als dertigduizend arbeiders zijn daarmede bezig.

2. Een gierigaart hadt eene beurs met honderd ducaten verlooren. Een armen man, dien hem gevonden had, liet onderzoek doen, om te weeten te komen, wie zij toebehoorde, en naauwelijks had hij het vernomen, of hij bragt hem bij de eigenaar terug. Deze telde zijne ducaten en bevondt, dat er slechts negenennegentig in de beurs waren. Nu geraakte hij in toren; hij weigerde de beurs aantemen, en liet de vinder voor 't geregt dagen, opdat deze hem dezelve in dezelfde toestand zoude terug

geven, in de welke zij was, toen hij haar verloor. Na dat den regter de beiden partijen aangehoort had, nam hij de beurs, en zeide tot de aanklager: Hebt gij een beurs verlooren, in welke honderd ducaten waren? — Ja, antwoorde deze. — Dit is dus niet de uwe, ging den regter voort, terwijl er maar negenennegentig in zijn. Dadelijk gaf hij de beurs aan de arme man, die hem gevonden hadt, en bestraffen de hartvogtigheid en de ondank de eene, terwijl hij de opregtheid en braafheid des andere beloonde.

3. Een boer ging met zijn zootje Thomas over het veld. „Zie,” zeide de vader, onder weg, „daar legt een stuk van een hoefijzer, raapt het op, en steekt het bij uw.” — „Ei,” zei Thomas, „het is de moeite niet waard daar voor te bukken.” Den vader nam het stuk ijzer stilzwijgend op, en steekte het in zijne zak (m.). In het naaste dorp verkocht hij het aan de dorpsmid, voor drie centen en hij kocht kerzen voor dat geld.

Beide gingen verder. Het was zeer warm in de zon. Heinde en verre was geen huis, geen boom en geen water te zien. Thomas versmagte van dorst en kon van vermoeijenis zijn vader bijna niet meer volgen.

Toen liet de vader, als bij toeval, eenen kers vallen. Thomas raapte ze begerig op, als of het goud ware, en stak haar daadlijk in zijne mond. Na eenigen schreeden liet de vader er weder eenen vallen. Thomas bukte even snel om die opterapen. Zoo liet de vader alle de kersen een voor een door Thomas oprapen.

Toen dezen nu alle de kersen opgeraapt en opgegeten had, zeide de vader lagchende tot hem: „Ziet, wanneer gij slechts een maal om het hoefijzer gebukt had, zoo

had gij dat niet vijftig maal om de kersen behoeven te doen."

4. Hendrik was den zoon van een brave landman. Hij hieldt veel van zijne ouders, die hem ook regt hartelijk lief hadden. Ook was hij een lieven kleinen jongen van negen jaren oud.

Op zekere morgen ging de vader na het veld, en Hendrik vergezelde hem. Het was een heerlijken lentemorgen; de vogels lieten haar vrolijk gezang hooren, en de geheele natuur stemde het hart tot vreugde.

Op het oogenblik dat de zon opging, bleef de vader stil staan, en scheen iets bij zich zelf te zeggen.

— „Wat doet gij daar, vader?" vroeg Hendrik.

— „Mijn zoon, antwoordde de vader, nu ik aan de gezichtseinder de zon zie, die zijn weldadige stralen op de aarde neder schiet, denk ik aan God, en ik aanbidt zijn oneindige goedheid. Hij heeft alles geschept, dat wij rondom ons zien, en hij onderhoudt het door zijn vaderzorg. De schoone zon, de zingenden vogels, het groen gras, de welriekende bloemen, alles is zijn werk."

— „O, vader, wat is dien God, de Schepper van alles, groot!" viel het kind in de reden.

— „Ja, mijnen zoon, en die groote God is ook zoo goed en liefderijk. Denkt dus dikwijls aan hem, bemint hem en gehoorzaamt zijne beveelen."

5. Kom, laat ons na buiten wandelen; laten wij spreken van de wonderlijken werken Gods. Neem een hand vol zand, en telt er de korrelen van, als gij kent. Beproeft of gij de grashalmtjes in het veld of de bladen van de boomen kunt tellen. Gij kunt ze niet tellen; zij zijn ontelbaar.

Elken plant is van verschillenden kleur (*vr.*) en heeft zijn eigene bewooners. Aanschouw de witte hagedoornen, en de bloemen, met welke de velden bedekt zijn, en de planten, die in het groen park vertreeden worden. De menschehand heeft ze niet geplant; den zaaijer heeft het zaad niet uit zijne hand gestroot, nog den tuiman er met zijnen spade een plaats voor gegraven. Sommigen wassen aan stijle rotsen, daar geen mensch ze berijken kan, in moerassen, diepen bossen of onbewoonde eilanden. Zij komen overal op, en bedekken den oppervlakte der aarde.

6. Wien laat de planten daar groeijen, en wien blaast de zaadtjes voort in de wind, en vermengd ze in de aarde? Wien geeft ze kleuren en geuren, en wie spreid hunne doorschijnenden blaadtjes uit?

Hoe krijgt de roos zijn roode kleur uit de donkere zwarte aarde, of de lelie zijn schitterende wit? Hoe ken een klein zaadtje een plant bevatten? Elk veld is als een open boek, elke kleurigen bloem, elke murmelende beek heeft een spraak; een stem fluisterd in elke wind. Alles spreekt van Hem, die ze gemaakt heeft.

Wij kunnen God niet zien, want hij is onzichtbaar; maar wij kunnen zijne werken aanschouwen en Hem zelf in de groene zoode herkennen. Zij die het meeste weten, zullen God het beste prijzen; maar wien kan de helft zijner werken tellen?

7. Een armen grijsaart, dien op een bestuifde weg liep, waar de zon hem op het hoofd scheen, bemerkte een hooptje bomen, waaronder eenen bron (*rr.*) was; het was een zeer aangenamen plaats en welgeschikt aan eene rijziger voor uit te rusten. Hij wende er zich heen. Bij de

bron gekómen, gong hij op eene steen zitten, en ademde de frisheid der lommer (o.) in. Hij was dorstig en keek na het water; maar het was zoo laag, dat het hem niet mogelijk was te drinken. De goeden grijsaart hadt geen glas; hij konde hem slechts zijner hand bedienen om het water aan zijnen lippen te brengen, en die hand gloeide zoo. Hij trachte het toch te doen.

Een jong kind, op het gras gezeeten, eenige schreeden van daar, bemerkte zijne verlegendheid. Hij hadt een tinne kroes, en haast zich, hem bij de grijsaard te brengen. „Ziedaar, mijnheer,” zijde hij tegen hem, „ziedaar mijne beker.”

De goeden grijsaart, verrukt van de gedienschtigheid van het kind, nam al glimlagchende de beker en leste op zijn gemak zijne dorst (m.). Daarna gaf hij het kind de beker terug, zeggende: „Ik bedank uw, vriendtje, gij zult uw bij ieder bemindt maken; God zal u beloonen, want Hij bemindt degene, die er behagen in scheppen wel te doen.”

8. Toen Spanje noch onder den heerschappij der Moren stondt, geraakte eenen spaanschen ridder in een tweegevegt met een voorname Moor, die hij niet kon, en hij doode hem. Hij vloot weg, en men vervolgde hem; maar hij sprong over een tuinmuur en reddede zich.

De eigenaar der tuin, dewelke ook eenen Moor was, bevondt zich juist in denzelven. De Spanjaard viel voor hem neder, ontdekte hem wat hij gedaan hadt, en smeekte hem om een schuilplaats. De Moor, dien geenzins dacht, dat de Spanjaard den moordenaar van zijn eigene zoon was, verbergde hem in zijn tuinhuis, en beloofde hem de volgende nacht te laten ontvlugten.

Daar op ging de Moor in huis. Naauwelijks was hij daar gekomen, of een groote menigte menschen drongen met groot geschreeuw na binnen, en bragt zijn zoon dood op eene baar, met het berigt, dat hij door een Spanjaard was gedood geworden. Men kan zich voorstellen, hoe groot den schrik en de droefheid des vaders was. Hij deed nauwkeurig onderzoek naar alle de omstandigheden, en bemerkte uit het verhaal, dat juist den Spanjaard, dien in zijne tuin (*m.*) verborgen was, den moordenaar zijns zoons was. Dit zeide hij aan niemand, maar zoodra het donker geworden was, begaf hij zich in zijne tuin, zocht de Spanjaard op en zeide tot hem:

— „Christen, den persoon, die gij gedood hebt, is mijnen zoon, die ik teder beminde. Zijn lijk is in mijn huis. Gij moest daar voor gestraft worden; maar ik heb uw mijn woord gegeven, dat ik niet mag verbreeken.”

Hier op bragt hij de Spanjaard in zijne stal (*m.*) gaf hem eene van zijne besten paarden en zeide: „Vlugt, zoover gij kunt! den nacht beschermd u, en morgen zult gij in veiligheid zijn. Gij hebt uw aan het bloed mijns zoons schuldig gemaakt; maar God is regtvaardig en goed, en ik dank Hem, dat ik mij niet op uw gewreekt en uw mijn woord gehouden heb.”

9. Mijne broeders en de zijnen hoopen op de vervulling huns wensches; indien er geene zwarigheden in de weg (*m.*) komen, zullen zij te samen tegen het einde van Julij een plaisiertogtje maken door de bekorelijke dreeven van Gelderland. — Men heeft dat huis gevijld, in rijling gebragt. Men veilt de vijlen om ze scherper te maken. — Hij wijdt zijne krachten aan dat werk. — De koeijen wijden gedurende de zomer op de wijlanden. — Men bind

het koren in schoven, na dat het gemaait is. Wij verschoven het tijdstip van ons vertrek. — Die schilderij hangt aan de want van onze binnenkamer. Ik heb mijne eene want verloren. — De asch van het rijdtuig brak. Ik heb die papieren tot asch verbrant. — De mannetjesvarkens heten beren. De witte ijsberen zijn verscheurende dieren. — Men bleekt het linnegoed op de bleken. Die tijdingen bleken onwaar te zijn. — Zij heeschen de vlaggen ten top; en hunne heesche stemmen verhieven zich boven het drinkgelach. Er werd een algemeen gelag gehoord. — Zij beeten in het brood. Van beeten vervaardigd men de beetwortelssuiker. Deelen zijn planken; deelen zijn gedeelten van een geheel. — Maten en gewigten worden geeikt. Er bevindt zich aldaar een bos met ijken. Het feit is een ontsteking aan een vinger. Men heeft de feiten onderzocht. — Wij genooten een goede gezondheid. Zij hadden hare speelgenoten bij zich.

10. De houthakkers kloven het hout. De hond heeft de beenen afgeklooven. — Er groeijen veel kolen in dien moestuin. Hij heeft eenige mudden steerkolen opgedaan. — Die kinderen liefkozen hunne moeder. Wij kozen een andere stof. — Wij zagen hem tegen den muur leenen. Zij leenen hem dikwijls geld. — Ik zag die dame een neiging maken. Men moet zijne verkeerde neigingen tegengaan. — Een rede is een vijlge ankerplaats voor schepen. Wij moeten de inspraak van onze rede volgen. Wat kan daar de rede van zijn? — Wij zagen de luchtbal statig reizen. Ik heb op mijne reizen vreemde ontmoetingen gehad. — De rovers ontroven u uw eigendom. De roven vallen eindelijk van de wonden af. — Schoven

zijn bondels gemaait koren. Zij schoven dicht bijeen. — Hare kleederen sleepen laugs de grond. De sleepers sleepen de goederen na den stoomboot. De dieven sloopen langs den muur van den tuin. Men zal dat oud gebouw slopen. Er zijn eenige sloten gegraven. De sloten dienen om de deuren te sluiten. — Dien schrijver heeft een fraaije stijl. Men vind in dat land stijlen bergen. Wat zit daar aan de stijl (*m.*) van de deur? — Hij bevindt zich in een vege toestand (*m.*). De mijt zal de gang (*m.*) aanvegen. In dien kaas (*vr.*) krielt het van de mijt.

11. Wij vlijen ons, dat wij in dien onderneming zullen slagen. Hij vlijdde zich op het gras neder. — De bijen geven ons honig en wasch. De wasch is niet schoon gewassen. Sedert gisteren is het water sterk gewasschen. — Die greisaard heeft geen tanden meer; hij is genoodzaakt de korsten van zijn brood te weken. Sedert verscheidene weken is hij ongesteld. — Wezen zijn onderlooze kinderen. Wie zou dat kunnen wezen? — Ons leger heeft de zeege behaald. Wij verheugen ons in een grooten zeege. De visscher heeft gisteren zijnen zeege uitgezet. Hij overlade mij met zegewenschen. Onze troepen verworven een groote zegenpraal. De viervoetigen dieren zogen hunne jongen. Toen ik die sponzen in het water lag, zoogen zij hetzelfde geheel op. — Ik ontmoete gisteren avond in de comedie een onderwetsch gekleede heer, die ik vroeger meer gezien hadt, maar die ik evenwel niet daadlijk erkende. Hij keek mij zoo snaaksch aan, dat ik begerig was te weten, wien hij was. Ik begreep te regt, dat hij een ouden kennis van mij moest zijn, welligt een mijner stadgenoten; maar hoe ik mij ook be-

zinde, ik kon mij zijne naam (*m.*) niet herrinneren. Eindelijk viel het mij in, dat hij eenen doctor was, dien in mijne kindschheid menigmaal aan ons huis geweest hadt, en die ik sedert jaren niet gezien had; van daar dat ik hem niet erkende.

§ 41.

Schrijft de betekenis op van de volgende woorden:

De broek en het broek; den aar en de aar, de diamant en het diamant, den agaat en het agaat, den olijf en de olijf, de sneeuw en het sneeuw, den blik en het blik, den pruim en de pruim, den zucht en de zucht, den bal en het bal, den bles en de bles, den sabel en het sabel, de keel en het keel, de buis en het buis, den borst en de borst, den peer en de peer, den hof en het hof, de burgerschap en het burgerschap, de priesterschap en het priesterschap, den greep en de greep, de deel en het deel, den hyacint, de hyacint en het hyacint, de stof en het stof, den streek en de streek, den vorst en de vorst, den schimmel en de schimmel, den draad en het draad, den hoop en de hoop, den heer en het heer, den kaper en de kaper, de koraal en het koraal, de schildpad en het schildpad, den schop en de schop, den kiel en de kiel, den kant en de kant, den mensch en het mensch, den muil en de muil, den omslag en het omslag, den loods en de loods, de pad en het pad.

2. *Zoo ook het onderscheid tusschen de volgende woorden:*

Den ondeugd en de ondeugd, den patroon en de patroon, den bloed en het bloed, den das en de das,

den els en de els, den maat en de maat, den kastanje, en de kastanje, den perzik en de perzik, den pink en de pink, den post en de post, den pols en de pols, den roof en de roof, de tijk en het tijk, den traan en de traan, de pleister en het pleister, de punt en het punt, de getuigenis en het getuigenis, de gift en het gift, de zwam en het zwam, den muil en de muil, de pistool en het pistool, den ploeg en de ploeg, den last en het last, den hoop en de hoop, de vest en het vest, den palm en de palm, den buil en de buil, den rog en de rog, de want en het want, de slag en het slag, de bocht en het bocht, den doek en het doek, den haas en het haas, den kamp, de kamp en het kamp, den kruk en de kruk, de lei en het lei, den marter en het marter, den noot en de noot, den pijl en het peil, den Pool en de pool, den steen en het steen, den stomp en de stomp, den vijzel en de vijzel, het was en de wasch.

3. *Schrijft de volgende zelfstandige naamwoorden in het meervoud:*

Zeef, scheen, mees, spook, spoor, stoof, abrikoos, knoop, kreek, beek, stoot, hoop (*stapel*), keet, oor, oog, sprook, komfoor, Moor, viool, doos, koot, poot, geer, jood, been, roos, poos, koor, droom, brood, boog, stroom, toom, zoom, keel, kantoor, kwispedor, kleed, reep, schoor, spleet, reet, neef, dreef, zee, goot, greep, heer (*meester*), heer (*leger*), kameel, speer, zweep, boor, moot, roof (*van een zweer*), beet (*van bijten*), beet (*een gewas*), kneep, kool (*brandstof*), kool (*een gewas*), noot (*in de muziek*), noot (*een vrucht*), peer, pool, school,

schoof, sloof (*een voorschoot*), sloof (*sukkel*), steeg, deel (*een plank*), deel (*gedeelte*), beer (*waterkeering*), beer (*een wild dier*), beer (*mannetjesvarken*), lot, loot, gebod, meer, steen, steel, steek, streek, streep, teen, toon, kroon, zoon, veer, veel (*vedel*), wees, week, zweer, Chinees, Japanees, Portugees, bekkeneel, juweel, penseel, tafreel, houweel, ambtgenoot, dischgenoot, landgenoot, koon, loon, boon, strook, lid, spit, rif, smid, schip, gelid, gebrek, oorlog, slot, sloot.

TWEEDE AFDEELING.

§ 42.

De zin.

Een gedachte of oordeel, door woorden uitgedrukt, heet *een zin*: *De timmerman werkt. De hond is getrouw.*

In elken zin zijn twee bestanddeelen; 1°: *het onderwerp*, of de zelfstandigheid, waarover het oordeel uitgedrukt wordt; en 2°: *het gezegde*, of hetgeen men van het onderwerp oordeelt of zegt.

Om het gezegde tot het onderwerp in betrekking te brengen, kan men maar niet twee begrippen naast elkander plaatsen. De woorden *mensch sterfelijk, hond blaffen* maken nog geen zinnen uit. Anders is het, wanneer men zegt: *de mensch is sterfelijk, de hond blaft*. Door de vervoeging des werkwoords kan het gezegde verschillende vormen aannemen.

Al wordt het onderwerp niet uitgedrukt, dan kan het er toch altijd bij gedacht worden. Zegt men tot iemand: *luister!* dan beteekent dit: *luister gij!*

— Vormt eens zinnen door verbinding der volgende begrippen:

a. In den onvolm. tegenwoordigen tijd der aanvoegende wijs:

Boom bloeien. Sterren schijnen. Ezel geduldig. Paarden sterk. Book opstijgen. Kind drinken. Regen vallen. Tafel omvallen. Inkt zwart. Water gezond. Baars visch. Arenden roofvogels. Goud kostbaar. Schapen geschoren worden. Kind onderwezen worden. IJzer gesmeed worden. Appelen en peren geplukt worden.

b. In den volm. tegenwoordigen tijd :

Man lezen. Vrede gestoord worden. Tuinman werken. Jongens beginnen. Aardappelen koken. Jongen loopen. Meisje lui. Neef ziek. Dag regenachtig. Deze knaap liegen. Schip stranden. Leerling antwoorden. Hij schreien. Gij schrijven. Ik lachen. Visch zwemmen.

c. De voorbeelden van *a* in den onvolm. verleden tijd :

d. Die van *b* in den volm. verleden tijd.

e. De voorbeelden van *a* in den onvolm. toekomenden tijd.

f. Die van *b* in den volmaakt toekomenden tijd.

§ 43.

Het oordeel kan in een zin *bevestigend*, *ontkennend*, *vragend*, *wenschend* of *begeerend* zijn. Men bevestigt, als men zegt: *de klok slaat*; men ontkent, als men zegt: *de klok slaat niet*. *Geen mensch kan vliegen*. *De vledermuis is geen vogel*.

Het oordeel is niet ontkennend, maar bevestigend, in zinnen, waar het bijwoord *niet* slechts een enkel woord bepaalt. *Ik schrijf hem niet*. *Ik doe van daag dat werk niet* zijn ontkennende zinnen; maar de volgende zijn bevestigend: *Niet ik schrijf hem*. *Niet aan hem schrijf ik*. *Niet van daag doe ik dat werk*. *Niet dat werk doe ik van daag*.

Ook is de zin bevestigend, en niet ontkenkend, wanneer in het gezegde woorden, zooals: *ongelukkig, ongeduldig, ongehoorzaam*, enz. voorkomen. *Die man is niet gelukkig* is een ontkenkende zin; *die man is ongelukkig* is bevestigend.

Als een zin *vragend* is, dan staat doorgaans het onderwerp achter het werkwoord. Is hij *wenschend*, dan staat het werkwoord in de aanvoegende wijs, met of zonder het werkwoord *mogen*; is hij *begeerend*, dan staat het werkwoord in de gebiedende wijs.

Het oordeel, door den zin uitgedrukt, kan ook *stellig* of *noodwendig* zijn. Men spreekt een *stellig* oordeel uit, als men iets verzekert; hierbij komt alleen de aantoonende wijs des werkwoords in aanmerking: *Die man is gelukkig*.

De zin drukt iets als *mogelijk* uit, door middel van de toevoeging der werkwoorden *kunnen* en *mogen* bij een ander werkwoord. *Hij kan dat wel gedaan hebben. Die man mag wel ziek zijn.*

De zin drukt een *noodzakelijkheid* uit, of iets dat *noodwendig* moet plaats hebben, door middel van de toevoeging van het werkwoord *moeten*: *Men moet steeds zijn plicht doen.*

a. Drukt nu iets *stelligs* uit van de volgende voorwerpen: Het ijzer, de koe, het leven, de deugd, het ijs, de leeuw, de storm, de zee, de mier, de zijde-worm.

b. Vermeldt iets *mogelijks* van de volgende voorwerpen: de ondeugd, een papegaai, de leerlingen, het buskruit, de roos, het glas, deze tuin, een koopman, het water, de lucht, het jaar.

c. Drukt een *noodzakelijkheid* uit over de volgende voorwerpen: Een mensch, de wind, het water, de tijger.

de spin, de leugen, de misdaad, het kind, de koe, het schaap, het varken, de brand, de eend, het dier.

d. Drukt van de voorwerpen in *b* en *c* opgegeven, ontkennende *mogelijke* en *noodwendige* oordeelen uit.

§ 44.

Een zin is *bepaald* of *onbepaald*. Wanneer de zin niets anders bevat dan de begrippen van het onderwerp en het gezegde, dan heet hij *onbepaald*, zooals: *Het paard hinnikt*. Indien er bepalingen zijn bij het onderwerp of bij het gezegde, of bij beiden, dan is de zin *bepaald*, zooals: *De brave man is gelukkig*. *Hij leert met aandacht*. *Ik schrijf u heden dezen brief*.

De bepalingen worden onderscheiden in *toekenningen* en *aanvullingen*.

Elke bepaling van een zelfstandigheid heet *toekenning*, en beperkt den omvang van het begrip. *De luie jongen; een tuin achter het huis; de stam des booms; mijn boek* zijn beperkter van omvang dan: *de jongen, een tuin, de stam, boek*.

Elke toekenning behoort bij een zelfstandigheid, en wordt aangeduid door een bijvoegelijk naamwoord, een bijvoegelijk voornaamwoord, een zelfst. naamwoord in den tweeden naamval, of door een zelfst. naamwoord voorafgegaan van een voorzetsel. Deze laatste bepalen, en de zelfstandigheid wordt bepaald.

De bepaling eener werking of eener hoedanigheid heet *aanvulling*, en zij beperkt eveneens den omvang van het begrip der werking of der hoedanigheid: *Een brief schrijven; aan de vriendschap denken; naar rust verlangen; hoogst aangenaam; zeer scherp* zijn beperkter van omvang dan *schrijven, denken, verlangen, aangenaam* en *scherp*.

Elke aanvulling behoort bij een werkwoord, een bijvoegelijk naamwoord, een bijwoord of voorzetsel, en wordt aangeduid door een zelfstandig naamwoord, een voornaamwoord of een bijwoord. De aanvullingen bepalen de woorden, waartoe zij behooren, en deze worden bepaald.

1. *Plaatst nu toekenningen bij de zelfstandigheden, die in de volgende opgaven vermeld worden:*

De... winter nadert. — Het... weder is onaangenaam. — IJzer is een... metaal. — De... zijdeworm is een... insekt. — Kinderen worden gestraft; maar... kinderen worden geprezen. — Het... water is ongezond. — Het... brood is een... voedsel. — Het is mij aangenaam u een... dienst te kunnen bewijzen. — De boeken... zijn nieuw. — Het vloerkleed... is gescheurd. — De ziekte... is geweken. — De... soldaten verdedigen het vaderland. — Het... lam springt. — De liefde. — De opvoeding. — De werken. —

2. *Plaatst zelfstandige aanvullingen bij de werkwoorden en bijvoegelijke naamwoorden in de volgende zinnen:*

De metselaar bouwt... — Het paard trekt... — De slager slacht... — De jongen schrijft... — Hij ontloopt... — Gehoorzaamt... — Die man is... schuldig. — Sterke dranken zijn... schadelijk. — Gedenk... Heer! ontferm u. — Het gelukte... — Die man bezit... — Het is... aangenaam. — Hij verwaarloost... — Ik volbreng... — Dat meisje heeft... — Hij is zich... bewust. — De wever weeft... — De snoek verslindt... — Ons leger versloeg... — De storm verwoestte... — Wij beminnen... — Men mag... belasteren. — Ik heb... verstuikt. — Zij zal... krijgen. — De wolf gelijk... — De hond is... getrouw. —

3. *Plaatst zelfstandige aanvullingen bij de volgende voorzetsels:*

Ik denk aan.... — De rivier stroomt over.... —
 De wind giert door.... — Het lichaam verandert.... —
 Ik vertrouw op.... — Het kind speelt met.... — Die
 jongen viel in.... — De mol graaft in.... — De tijger
 loert op.... — De visch leeft in.... — De vlieger stijgt
 in.... — De tuin ligt achter.... — Vele bergen verheffen
 zich boven.... — De zieke ligt.... — Mijne zuster speelt
 op.... — Ik zag hem over... gaan. — Hij stond
 naast.... — Zij koestert veel liefde voor.... — De regen
 dringt in.... — De sneeuw valt op.... —

4. *Plaatst bijwoordelijke aanvullingen bij de werkwoorden in de volgende zinnen:*

Hij kwam.... naar mij toe. — Ik wil u... die dienst
 doen. — Er verhief zich... een storm. — Hij gaat... uit de
 stad. — Die zieke draagt... zijn lijden. — Hij kwam.... te
 huis. — Uw buurman handelt.... — Gij moet niet zoo....
 spreken; ik kan u... verstaan. — Hij streed.... voor zijn
 vaderland. — Ik heb.... in den Haag gewoond; maar...
 woon ik te Rotterdam. — De tafel staat.... — Mijn boek
 ligt.... —

§ 45.

De zelfstandige aanvulling van een werkwoord kan het voorwerp zijn, waarop de werking overgaat. Deze overgang kan *rechtstreeks* plaats hebben, dat is, zonder tusschenkomst van een voorzetsel, en dit is het geval bij de bedrijvende werkwoorden, b. v.: *Mijne zuster plukt een bloem.* Hier gaat de handeling *rechtstreeks* over op de bloem; anders gezegd, de bloem is het voorwerp, dat

geplukt wordt. Zulk een voorwerp der handeling wordt *het zakelijke voorwerp* genoemd.

In den lijdenden vorm des werkwoords is dat zakelijke voorwerp het onderwerp: *De bloem wordt geplukt. De leerling wordt geprezen.*

Maar de overgang der werking kan ook *middellijk* plaats hebben, dat is, door middel van een voorzetsel of door middel van een verbogen tweeden of derden naamval, b. v.: *Het gelukte mij. Gedenk mijner. Geef het boek aan den jongen. Denk aan God.* Zulk een voorwerp noemt men *het persoonlijk voorwerp*.

Dikwijls vindt men deze beide zelfstandige aanvullingen bij hetzelfde werkwoord: het persoonlijke voorwerp is dan de derde naamval, en het zakelijke voorwerp de vierde naamval: *Hij heeft dat boek aan zijn vriend geleend, of, hij heeft zijn vriend dat boek geleend.*

Het gebeurt wel, dat het persoonlijke voorwerp juist niet een persoon is; maar alsdan wordt het toch als een denkbeeldig persoon beschouwd, *ten wiens behoefte* de handeling plaats heeft. Elk voorwerp der handeling, dat door den derden naamval kenbaar wordt, is een persoonlijk voorwerp b. v.: *De tuinman heeft dien boom een tak afgeslagen.* Hier is *dien boom* het persoonlijke voorwerp.

Niet altijd echter kan men een middellijke afhankelijkheid van een zelfstandigheid een persoonlijk voorwerp noemen. Bij zeer veel werkwoorden treft men een middellijk zakelijk voorwerp aan, waarbij het voorzetsel volstrekt moet uitgedrukt worden, b. v.: *Hij maakt zijn huis tot een paleis. Hij verlangt naar rust.* In het eerste voorbeeld vindt men twee zakelijke voorwerpen: *zijn huis* is het rechtstreeksche, *tot een paleis* het middellijke zakelijke voorwerp.

Oefent u nu in de volgende opgaven :

1. Stelt zinnen samen, waarin het werkwoord een rechtstreeksch zakelijk voorwerp bij zich eischt, en die tot onderwerp hebben een der woorden: De regen, de dauw, de zon, de maan, het kind, de wolf, de rupsen, de vogels, het paard, de aarde, het vuur, de timmerman, de metselaar, de smid.

2. Verandert in de zinnen, die gij zoeven samengesteld hebt, het zakelijk voorwerp in een lijdend onderwerp.

3. Stelt zinnen samen, waarin het werkwoord een persoonlijk en een zakelijk voorwerp vereischt, en die tot onderwerp hebben: De onderwijzer, de geneesheer, de zieke, de boer, mijn buurman, de vlijtige leerling, de ongelukkige, een goed vader, gezonde spijsen, de wellevendheid, de gehoorzaamheid.

4. Verandert in de zinnen, die gij in No. 3 samengesteld hebt, het zakelijk voorwerp in een lijdend onderwerp.

5. Stelt zinnen samen met een persoonlijk en een zakelijk voorwerp bij de volgende werkwoorden: Geven, aanbevelen, leenen, beschrijven, verhalen, schenken, weigeren, voorlezen, aanbieden, ontnemen, bereiden, beloven, verkeereren, ontrukken, afhouden, iemand iets onthouden.

§ 46.

Sommige bepalingen drukken de eene of andere omstandigheid uit, en hebben een bijwoordelijke beteekenis. In den zin: *Wegens de koude ziet men des winters de menschen warm gekleed op de straat*, komen bepalingen voor, die omstandigheden van verschillenden aard uitdrukken. De bepaling: *des winters* drukt een omstandigheid van *tijd* uit, behoorende tot de handeling: *zien*; *warm* is een omstandigheid *der wijze*, behoorende bij de hoe-

danigheid: *gekleed*; op de straat is een omstandigheid van *plaats*, behoorende bij de handeling: *zien*, en *wegens de koude* duidt een omstandigheid van *grond* of *reden* aan, behoorende bij de hoedanigheid: *gekleed*.

Gevoeglijk kan men dus vier soorten van omstandigheden uitdrukken:

a. Bepalingen van *tijd*, die aanduiden, wanneer iets geschiedt, of hoelang een handeling duurt.

b. Bepalingen van *plaats*, die te kennen geven, waar iets plaats heeft, vanwaar iets komt, of waarheen iets gaat.

c. Bepalingen der *wijze*, die uitdrukken, hoe de handeling geschiedt, of hoe de hoedanigheid is, alsmede het werktuig, waarmede de handeling verricht wordt.

d. Bepalingen van *grond*, die redengevend zijn, en antwoorden op de vraag: *waarom?* De stof, waaruit iets wordt gemaakt, of waardoor iets ontstaat, is ook een bepaling van grond.

a. DE BEPALINGEN VAN TIJD.

Door de vervoeging van het werkwoord, dat de handeling van den zin aangeeft, wordt wel de tijd der werking bepaald; maar behalve dat kan men dien tijd ook uitdrukken: 1°. door bijwoorden van tijd: *gisteren*, *heden*, *morgen*, *thans*, *altijd*, *nu*, *somtijds*, enz. en 2°. door zelfstandige naamwoorden, die alsdan in den vierden naamval staan: *Ik heb den ganschen dag gewerkt. In den winter schijnt de natuur stil te staan.*

1. *Maakt nu zinnen met bepalingen van tijd over de volgende onderwerpen:*

De nachtegaal, de boomen, de zon, de maan, de men-

schen, mijn vader; de roos, het veld, die spin, de muggen, de school, ik, gij, hij, zij, wij, gij, zij, men.

b. DE BEPALINGEN VAN PLAATS.

Deze worden uitgedrukt: 1°. door bijwoorden van plaats: *hier, daar, ginds, elders, overal, boven, beneden, terug*, enz.; 2°. door zelfstandige naamwoorden met de voorzetsels: *bij, in, voor, achter, binnen, buiten, uit, naast, op, onder, boven*, enz.

Niet alleen vindt men bepalingen van plaats als aanvulling, maar ook als toekenning bij een zelfstandig naamwoord, b. v.: *Het graan op den zolder moet gekeerd worden. De schepen op zee hebben een hevigen storm te verwachten.* Zulke bepalingen van plaats zijn eigenlijk ingekorte zinnen; immers men kan zeggen: *Het graan, dat op den zolder is; de schepen, die op zee zijn*, enz.

2. *Maakt nu zinnen met bepalingen van plaats over de volgende onderwerpen:*

Het stadhuis, de hoofdkerk, deze rivier, de ooievaars, de soldaten, het boek, de vogels, de sneeuw, de regen, het schaap, de ijsbeer, de walvisch.

3. *Maakt ook zinnen over diezelfde onderwerpen met bepalingen van tijd en plaats.*

4. *Stelt zinnen samen met bepalingen van tijd en plaats, waarin de handeling uitgedrukt wordt door de werkwoorden:*

Groeien, staan, zitten, klimmen, komen, eten, drinken, liggen, zweven, zwemmen, vliegen, leven, ontspringen, slapen, waken.

c. DE BEPALINGEN DER WIJZE.

Hiervoor gebruikt men 1°. bijwoorden van hoedanig-

heid: *Het paard loopt snel. Die jongen leert vlijtig*; 2°. zelfstandige naamwoorden met de voorzetsels: *met, aan, zonder, op, naar, enz.*; 3°. bedrijvende of lijdende deelwoorden, die alsdan den aard van bijwoorden verkrijgen: *Zij zag mij smeekend aan. De jongen kwam aangeloopt.*

6. *Vormt zinnen met bepalingen der wijze over de volgende onderwerpen:*

De tarwe, de haver, de jongen, de onderwijzer, Michiel de Ruyter, de Batavieren, Napoleon, de visschen, het varken, de goede moeder, de Rijn, het eekhorentje, de paddestoelen.

7. *Maakt over dezelfde onderwerpen ook zinnen, waarin, behalve de bepaling der wijze, ook bepalingen van tijd voorkomen.*

8. *Stelt over dezelfde onderwerpen ook zinnen samen, waarin zich behalve de bepaling der wijze, ook bepalingen van tijd en plaats bevinden.*

9. *Stelt zinnen samen met bepalingen der wijze, van plaats en tijd, waarin de handeling uitgedrukt wordt door de werkwoorden: leeren, spreken, komen, zingen, wandelen, schrijven, lezen, straffen, gevangen worden, genezen worden, gebouwd worden, gesneden worden, geknipt worden, geslepen worden, gemalen worden.*

d. DE BEPALINGEN VAN GROND.

De *grond* eener handeling is datgene, waardoor zij te weeg gebracht of veroorzaakt is. Hij wordt onderscheiden in *zaakgrond, beweeggrond* en *kengrond*.

De *zaakgrond* is de oorzaak, waardoor iets als uitwerksel te voorschijn gebracht wordt: *De spoorwegen worden door de stoomkracht in beweging gebracht. Het zeewater*

is wegens zijn zoute en bittere bestanddeelen ondrinkbaar. — Ook de stof, waaruit iets gemaakt wordt, is een zaakgrond: Men maakt wijn uit druiven. Papier wordt uit lompen vervaardigd.

De *beweeggrond* is hetgeen een persoon beweegt of aandrijft om iets te doen of te laten: *Hij gehoorzaamt uit liefde. Uit onverschilligheid luistert hij niet naar u. Ik moest het eershalve weigeren.*

De *kengrund* is het kenmerk, waaraan wij iets of iemand kennen, of de aanleiding, waardoor wij over iemand of iets een oordeel vellen: *Naar mijne meening kan hij die bewering niet volhouden. Volgens zijn zeggen is de zaak onmogelijk.*

10. *Plaats een zaakgrond of oorzaak bij de volgende zinnen:*

Het ijzer roest... — Het hout zet uit... — Het ijs smelt... — Het water bevriest... — De steen zinkt... — Het riet buigt... — Het hout drijft... — De gezondheid wordt benadeeld.... — De vruchten worden rijp... — De planten worden... verfrischt. —

11. *Bepaalt de volgende zinnen door een beweeggrond:*

Die man handelt... — Die jongen leert... — Een lasteraar spreekt kwaad... — Die moeder vertroetelt haar kind.... — Jan van Schaffelaar offerde zich op... — Napoleon voerde oorlog... — Floris V werd vermoord... — Philips II onderdrukte de Nederlanders... — Jozef werd door zijne broeders verkocht... —

12. *Bepaalt het volgende door een kengrund:*

.... heeft hij ongelijk. — Deze zaak zal.... geen gevolgen hebben. — Ik bemerk..., dat hij een leugen heeft verteld. — Men kent den boom... — Ik ken die bloem... —

Ik houd hem.... voor een leugenaar. — Hij is een matroos.... — Men kent den vogel.... — Ik herken dien man.... — Wij kennen God.... —

13. *Welke soort van bepalingen vindt gij in de volgende zinnen?*

Heden morgen ging ik een wandeling doen naar buiten. Daar vertoonde zich de natuur in al hare pracht. De vogelen verhieven vroolijk hun gezang. Naar mijne meening had ik geen schooner weer kunnen uitkiezen. Op de weilanden zag ik het vee grazen. De lammeren sprongen dartelend rondom hunne moeder. Met welgevallen zag ik dat schouwspel aan. Door het frissche gras krijgt het vee een nieuw leven. Het vee was reeds zoolang gedurende den winter in den stal opgesloten. De natuur koesterde zich in de lieve voorjaarszon. Ik was op mijne wandeling vroolijk gestemd. Ik zag in de verte iemand langzaam aankomen. Volgens zijne houding en zijn gang was het een mijner vrienden. Uit blijdschap drukte hij mij de hand. Op raad van zijn dokter deed hij dagelijks een wandeling. Naar het zeggen van den dokter zouden de wandelingen zijne krachten herstellen. Door zijne ziekte waren zijne krachten zeer verzwakt. Ik bemerkte zulks ook uit zijne gelaatstrekken. Hij zag nog bleek van de koorts. Wat liep hij langzaam voort! Door de zorg van zijn geneesheer zal hij spoedig geheel hersteld zijn.

§ 47.

DE SAMENGEVATTE ZIN.

Door middel van voegwoorden worden twee of meer gelijksoortige deelen van een zin samengevat, b. v.: *De*

zon en de maan verlichten de aarde. De zon verlicht en verwarmt de aarde. De maan verlicht, maar verwarmt niet.

Elke samengevatte zin kan in zooveel afzonderlijke zinnen ontbonden worden, als er gelijksoortige deelen zijn. In de bovenstaande voorbeelden kan men zeggen: *De zon verlicht de aarde, en de maan verlicht de aarde. De maan verlicht, maar de maan verwarmt niet.*

Niet enkel is het onderwerp of het gezegde samengevat; ook kan de samenvatting plaats hebben in gelijksoortige bepalingen, b. v.: *Men moet zich in en buiten de school goed gedragen. Hij is vrolijk en gehoorzaam. In Frankrijk en Duitschland vindt men wijnbergen.*

De gelijksoortige leden van een samengevatte zin kunnen zijn:

1. *Aaneengeschakeld*, en zulks geschiedt door de voegwoorden: en, buitendien, zoowel ... als, niet alleen ... maar ook, benevens, noch ... noch enz. b. v.: *Niet alleen de dieren, maar ook de planten hebben licht en lucht noodig. Men vindt in die koude streken noch boomen, noch granen.*

2. *Tegengesteld*, door middel van de voegwoorden: of, maar, doch, behalve, uitgezonderd, enz. b. v.: *De viaschen hebben rood, doch koud bloed. Hij of zijn broeder heeft het gezegd.*

3. *In oorzakelijk verband*, namelijk wanneer het tweede gedeelte der samenvatting een gevolg is van het eerste. Dit geschiedt door middel van de voegwoorden: dus, derhalve, alzoo, gevolgelyk, diensvolgens, enz. b. v.: *Alle menschen, gevolgelyk ook de machtigste vorsten, zijn sterfelyk.*

11/13/1943

Bij den Uitgever dezes is mede uitgegeven en te bekomen:

A. VAN DER HOEVEN, De beginselen der Fransche taal gemakkelijk gemaakt. Eerste stukje; 11e druk. f	0,30.
_____ Idem. Tweede „ 9e „	„ 0,40.
_____ Idem. Derde „ 8e „	„ 0,60.
_____ Idem. Vierde „ 6e „	„ 0,70.
_____ Idem. Vijfde „ 4e „	„ 0,80.
_____ Manuel de Lecture et de Version Française pour les commençants. <i>Tome premier. Quatrième édition</i>	„ 0,45.
_____ Idem, <i>Tome second. Seconde édition</i>	„ 0,60.
_____ Idem, <i>Tome troisième</i>	„ 0,50.
_____ le Guide de la conversation Française, etc.	„ 0,75.
_____ Recueil de Synonymes de la Langue Française, destiné aux écoles d'instruction moyenne en Hollande.	„ 1,—.
_____ Exercices sur l'emploi des Synonymes, supplement du Recueil de Synonymes.	„ 0,35.
_____ Abrégé de la Grammaire Française, etc. <i>Seconde édition.</i>	„ 0,45.
_____ Grammaire Française, développant les règles, et donnant la solution d'une foule de difficultés Grammaticales; écrite pour les cours supérieurs des collèges dans les Pays-Bas, et pour les amateurs de la langue Française. <i>Seconde édition.</i> 12 ^o	„ 1,50.
_____ Woordenboek voor het Taaleigen der Fransche Taal, bevattende de gemeenzame, de overdrachtelijke en de spreekwoordelijke uitdrukkingen, die men in den omgang hoort. 400 bladz.	„ 1,90.
_____ Woordenboek van Technische Termen aan vreemde talen ontleend. 422 bladz.	„ 1,90.

HANDLEIDING
TOT
DE BEOEFENING DER
NEDERLANDSCHE TAAL;

DOOR

A. VAN DER HOEVEN,

INSTITUTEUR TE HOORN.

TWEEDE STUK.

SYNTAXIS.

AMSTERDAM,
J. M. E. MEIJER,
1870.

PB

56

Prijs 40 Cents.

9B
55

HANDLEIDING
TOT
DE BEOEFENING DER
NEDERLANDSCHE TAAL.

HANDLEIDING

TOT

DE BEOEFENING DER

NEDERLANDSCHE TAAL;

DOOR

A. VAN DER HOEVEN,

INSTITUTEUR TE HOORN.

TWEEDE STUK.

S Y N T A X I S.

AMSTERDAM,
J. M. E. MEIJER.
1870.

Pedagogische bibliotheek
van het N. O. G.

DERDE AFDEELING.

OVER DE WOORDVOEGING.

De eerste en de tweede naamval.

§ 48.

1. *Maakt in de volgende zinnen het voorwerp als vierde naamval tot lijdend onderwerp als eerste naamval; b. v.:* De tuinman begiet de bloemen. — De bloemen worden door den tuinman begoten:

De houthakker velt den boom. De tijger verscheurt het lam. De jongen plaagt de kinderen. De schoenmaker maakt de schoenen. De koeien eten het gras. De wind droogt het linnengoed. De meid kookte de aardappelen. De boeren beploegden het land. De stoombooten vervoerden de reizigers. De landman zaait de tarwe. De man roept het kind niet. De naaister maakt geene mannenkleederen. De timmerman maakt geen metselwerk, en de metselaar maakt geen timmerwerk. De kat eet geen gras. De koekkoek maakt zijn nest niet. Eet de olifant planten? Verslindt de snoek de kleinere visschen? Teekende die jongen landschappen? Schreef de koopman brieven? Verscheuren de leeuwen de buffels? Legt de ooievaar eieren? Brengen de duiven brieven over? Riepen

die vrouwen de kinderen niet? Schiep God de wereld? Schepte het kind het water uit de bron? Heeft die man dien wijn niet gedronken (1)? Hebben de jongens die kinderen niet geslagen? Zal de meester die leerlingen prijzen? Zouden de ouders de kinderen niet beminnen? Zou uw neef het werk afgemaakt hebben? Zal zijne nicht niet een hoed gekocht hebben? Die man zal het huis verkocht hebben. Zullen die menschen uitgaven gedaan hebben?

2. Hij roept mij. Ik roep hem. Zij groette ons. Wij groeten haar. Hij hoorde haar. Zij heeft ons geroepen. Gij beledigt mij. Wij hebben hem geprezen. Heeft hij ons gehoord? Zult gij uwe ouders beminnen? Zoudt gij uw werk niet afmaken? Zou hij u geholpen hebben? Gij zult hem niet smaden. Zou hij u bijgestaan hebben? Zoudt gij hen haten? Wij zullen hen zegenen. Hadt gij haar niet geveid? Hebben zij haar niet geëerd? Zullen zij haar niet gezien hebben? Hadt gij hen niet gehoord? Hadden zij u niet gegroet? Zal hij u niet berispen? Hadt gij hem niet gestraft? Hebt gij mij niet gehinderd? Zoekt gij mij?

3. *Maakt in de volgende zinnen het lijdend onderwerp als eerste naamval tot voorwerp der handeling als vierde naamval:*

De os wordt door den slager geslacht. Het kind wordt door den meester geprezen. De kinderen worden door de ouders bemind. Die jongen wordt door zijne makkers bijgestaan. De muizen werden door de katten gevangen.

---

(1) In de samengestelde tijden der lijdende werkwoorden mag men het deelwoord „geworden” weglaten.

Hij werd door mij gezien. Het bier is door dien man opgedronken. Zijn gedrag is door mij geroemd. Is die man door u gesmaad en gehoond? Zijn die leerlingen door den meester gestraft? Werden die jongens door den vader berispt? Waart gij door hem gehoond? Zouden die bloemen door den tuinman begoten zijn? Zullen die koopwaren door den koopman niet gekocht zijn? Zal de schoorsteen door den schoorsteenveger geveegd zijn? Zou ik door hem bemind worden? Wordt de akker door den boer beploegd? Werd het koren door den landman gezaaid? Werd hij niet door ons gered?

§ 49.

Om te verbeteren:

1. Die man is mijnen vriend niet, want in velen omstandigheden geeft hij mij een kwade raad. Ik noem hem een trouwe vriend, dien mij mijne gebreken onder 't oog houdt, en in sommige oogenblikken mijnen vijand schijnt, wanneer hij over mijnen verkeerdheden verstoord is. Het is een kostelijk voorrecht een trouwe vriend te bezitten, dien niet voor een enkele dag blijken van zijne vriendschap geeft, maar mijnen vriend blijft. Menigeen schijnt wel eenen vriend te zijn, die eigenlijk eenen lagen vleier is; die noem ik mijne vijand, en die vind ik een gevaarlijk mensch. Een en oprechten vijand is beter dan eenen valschen vriend. — Hij kwam de zesde Augustus bij ons en vertrok eerst de eerste September. — Die plank is eene voet breed en tien voeten lang. — Dat boek kost eene gulden, maar het is geene gulden waard. Dat leven heeft reeds een geheele dag geduurd.

2. Waarom werpt gij dien jongen met eenen steen? Gij lijkt wel eenen dwaas te zijn, dat gij zulke dingen doet. Laat mij dengene zijn, die u die dienst zal bewijzen. Laat hij de man zijn, die u de weg zal wijzen. Laat mij den vriend zijn, die uwe belangen zal behartigen. — Hij kwam dezelfden avond, toen uw broeder bij ons was, (ik geloof dat het de vijfde October was); hij leek wel eenen vreemdeling te zijn, zoo was hij veranderd. Gij gaat de verkeerde weg, mijnen vriend! indien gij deze laan inslaat, zult gij spoediger de stad bereiken. Nadat hij een harde strijd gestreden had, sliep hij een diepe slaap. — Waarom toch wilt gij altijd de baas spelen? Denkt gij, dat ik u altijd uwe gang zal laten gaan? Neen, vriendje! ik reken mijn verplicht u te waarschuwen; luistert na mij, laat ik uw getrouwe vriend blijven, en beschouw mij als degene die het wel met u meent.

3. *Vindt gij ook dubbelzinnigheid in de volgende zinnen, en welke is de dubbele beteekenis?*

Ik zag de vogels stelen. Ik liet hem de zaak vertellen. De koning zag zijne troepen overwinnen. Ik zag de kippen eten. Hij liet mij een glas bier inschenken. Ik liet haar de waarheid zeggen. Een predikantszoon zag zijn vader doopen. Hoort gij dien man ooit prijzen? Ik hoorde nwen neef berispen. Hij liet mij een geschenk aanbieden. Hij deed mij roepen. Uwe zuster liet mij overal zoeken. Zulk een man laat ik straffen. Ik zag haar wasschen. Ik laat haar een fraaien ruiker koopen. Zij liet ons schrijven. Hoordet gij hen vloeken? Laat hij u helpen? Zaagt gij dien hond bijten? Zij lieten den barbier scheren. Laat mij zien. Hij laat zijnen zoon een rok maken.

§ 50.

*De tweede en de derde naamval.**Verbetert de volgende opgaven:*

1. Het huis des vaders mijns vriends is gisteren verkocht. De tuin van de moeder van mijne vriendin is aangenaam gelegen. Het nalatenschap van deze vader van den vriend van mijn broeder is zeer meegevallen. De boeken des zoons des timmermans vriends bevinden zich op de tafel in de binnenkamer. Ik word mijn gevoelen gevraagd omtrent de zaak; maar ik vind, dat het de (of der?) moeite niet waard is over dezelve te spreken. Als de aangeklaagde dien misdaad gepleegd heeft, dan is hij den dood schuldig. Als gij deze som geld (of gelds?) schuldig zijt, dan zijt gij verplicht om te betalen. De oude man, die deze (of dezer?) dagen, het leven zat en het zwerven (of des zwervens?) moede, gestorven is, hadden zich eenige menschevrienden aangetrokken, die *aan* hem nog een rustige oude dag bezorgd hebben. In zijn lange levensloop hebben hem veel rampen overgekomen; maar steeds was hij zich niets kwaad bewust, en met een gerust geweten sliep hij de slaap des regtvaardige.

2. Voor zooverre ik de zaak kundig ben, komt het mij voor, dat die man uwe woorden niet gedachtig is geweest, en daardoor zich zelve al dat onheil op de hals gehaald heeft. Zijn gedrag voorspeldt weinig goed, en ik vrees dat ik er leeds (of leed?) genoeg van hebben zal. Niemand van ons en niemand van u durft zoo iets vreemd ondernemen; want wij zijn verzekerd, dat er niets goed uit kan voortkomen. Wat er goed in die zaak zit, zal later van zelve blijken. Wat goed heeft hij toch gedaan.

in de tijd, die ik aan hem toegestaan heb? Waarlijk, hij heeft niets goed, maar veel kwaad uitgevoerd. — In een oogenblik tijd waren de vijanden op onze bodem door-drongen; maar wij hebben hun verdreven en geen handbreed grond verloren. — Weiger die arme man geen bete brood *noch* een dronk water. — Die reiziger werd door de ro- vers het geld ontnomen, dat hij bij hem had. Zijne hoop werd den bodem ingeslagen, toen hij vernam, dat hij de toegang tot de vergadering geweigerd was. Hij wordt de geschiedenis onderweezen; maar hij maakt niet vele vorderingen, dewijl hij hem niet op dezelve tolegt.

3. Er bestaat een schoone prachuitgave van de werken Vondels. De ligging Rotterdams is zeer voordeelig aan de koophandel. De bevolking 's Gravenhages is in de laatsten jaren aanzienlijk toegenomen. De heldenmoed Tromps is vooral gebleken in den slag bij Duins. Het Noord-Hollandsche kanaal werdt onder de regering Willems des eersten gegraven. De dood Frederik Hendriks hadt plaats in 1647. De ontdekking Amerika's. De eere van God (¹). De psalmen van David. De tempel van Salomo. De ark van Noach. De goedheid van God. De hoop van Israël. — Hij wordt dat ongeluk geweten; maar hij is deszelvev onschuldig; men heeft hem voor eenen anderen aangezien, en vandaar de vergissing. Zij werden door hunne vrienden onderstand gezonden: alles was hen ont-nomen, en ziekens en tegenspoeden hadden hun behoef-tig gemaakt.

4. Toen ik hen na de rede vroeg, waarom zij zich

(¹) De tweede naamval van het woord God, alsmede die van enkel bijbelsche eigennamen kan achter het geregeerde woord staan.

zoo boos hadden gemaakt, antwoorden zij mij, dat zij geld waren afgeperst; maar ik voerde hen te gemoet, dat zij het bewijs daarvan ontbraken, weshalve ik hen aanrade met bedaardheid te werk te gaan, en te bedenken dat het hen niet vrij staat een voorbarig oordeel te uiten. — Het haperde die soldaten niet aan moed; ook was de strijd hen ernst, maar zij moesten voor de overmacht zwigten. — Maak uw over dat geld niet ongerust, u zal wel betaald worden; gij zult dat geld wel betaald worden. — Hem wordt verzocht zich op 't bepaalde uur in de vergadering te bevinden. — Hem wordt verwittigt, dat de vergadering ten zeven uur 's avonds zal gehouden worden. — Hij is een zonderlinge slag van een man, en doorgaans wordt hem niet vertrouwd, omdat hij zijne lusten te veel botviert.

§ 51.

OVER HET GEBRUIK DER VOORZETSELS.

Om te verbeteren:

1. Zeg eens, vriend, is er niets waar van dat gerucht? Die man heeft veel moeite op dat werk besteed; maar hij heeft er veel geld in verloren. Ik zag niemand behalve gij, en zij kwamen alle behalve u. Zit die leerling op de school *onder* u? Men vindt de kelders beneden de huizen. Dat kind is nog *onder* zijn tiende jaar, en zijn broeder is *beneden* de twaalf jaren. — Ik blijf *in* mijn gevoelen, dat die zaak verkeerd is aangevat. De dichter vergelijkt de jeugd *aan* de lente, en den ouderdom aan de winter. Men heeft wel eens Napoleon *aan* Cesar vergeleeken. — Dat gaat over mijn vermogen. De hemel breid zich *boven* onze hoofden uit. God laat zijne zon opgaan

boven booze en goede, en regent *op* rechtvaardige en onrechtvaardige. Die jongeling schept behagen *aan* de studie. Wij hebben plichten tegen onzen naasten te vervullen; vooral moeten wij minzaam tegen iedereen zijn. Men maakt zich niet bemind, wanneer men onheusch, onvriendelijk en onbillijk jegens andere is. Die man heeft kwaad vermoeden jegens mij opgevat, dewijl hij na het uiterlijk oordeeldt; in dat opzicht aart hij naar zijn broer, een man, dien wel sterk na het lichaam, maar zwak na de geest is.

2. Deze gebeurtenis kan groote gevolgen naar zich slepen. Hij werdt van zijne ouders bemint, terwijl hij vriendelijk en beleefd tegen iedereen was. Ik reikthals, ik hunker na de gelegenheid hem te ontmoeten. Ik zou het *om* geen honderd gulden willen doen. Het is hoogst gelukkig, wanneer er eensgezindheid tusschen de leden eens gezins heerst. Ik heb hem *tusschen* vier oogen gesproken. In dat oogenblik was hij zijns hartstochts niet meester. Dat heeft mij *boven* de vijftig gulden gekost. Die man is sedert ⁽¹⁾ een jaar gestorven, en zijn broeder sedert de maand Mei gezond geworden, nu hij in Haarlem woont. Te Java leeft men in de heete luchtstreek, en te St. Petersburg heeft men lange winters. *In* Londen heb ik vier weken vertoefd; maar ik ben nooit in Edimburg geweest. Te Londen bevindt zich het beroemde kristallen paleis. De kina is een krachtig middel tegen (voor?) de koorts. Ik was aldaar beveiligd tegen (voor?) gevaar.

(¹) *Sedert* duidt den aanvang van een voortdurenden toestand aan, en *voor* en *na* geven slechts een vroeger of later tijdstip te kennen.

3. De vijand werd tot aan de legerplaats aan toe vervolgd. Hij heeft bij ons gelogeerd van af Juni tot aan September aan toe. Er was een goede verstandhouding *onder* de twee partijen. Die man is van Engeland gekomen, en toen hij daaruit afreisde, overviel hem op zee eenen hevigen storm. Hij is eenen dief geworden wegens ⁽¹⁾ geldgebrek, en hij kon in zijnen eigen onderhoud niet voorzien, terwijl hij ongeschikt was *uit* gebrek van bekwaamheid. — Het huis, dat gij daar ziet, is door mij gebouwd. Zijn vriend is onberispelijk door gedrag en onbesproken door handel en wandel. Hij schreeuwt *door* pijn, en is moede *door* de arbeid; hij is bleek door schrik, dol door kiespijn. Ik sidder *van* het gevaar, dat gij geloopt hebt, en waaronder gij bijna bezweken zijt. Die man bezwijkt voor de zware last, die men op zijn schouder gelegen heeft. — Hij week wegens lafbartigheid voor de bedreiging. De koning heeft hem burgemeester aangesteld. Wij hebben *op* onze vijanden gezegevierd, en hebben hun in de vlucht gejaagd.

4. Schaamt gij u niet *voor* uw verkeerd gedrag, mijnen vriend! en bekreunt gij u niet *over* de vermaningen, dien ik u zoo dikwijls gegeven heb? Wanneer toch zult gij na mij luisteren? Een ander zou zich schamen over handelingen, waarvan hij zich eenmaal zou beklagen. Het is jammer voor u, dat gij de spot schijnt te drijven over mijne goede bedoelingen. Hoe gaarne zou ik mij over (of *in*?) uw geluk verheugen; maar nu ben ik bekommerd

---

(1) *Wegens* geeft datgene te kennen, *wat buiten* den persoon is; *uit* daarentegen den grond van iets, dat tot den persoon bepaald blijft.

om (of *over*?) u; want ik zie dat gij aan (of *om*?) niets anders denkt als aan (of *om*?) uwe verkeerde lusten. Denk er aan (of *om*?) (*vergeet het niet*) dat het einde de last zal dragen, en wees er aan bedacht, dat gij uwen eigen vijand zijt. — Als ik mij aan de schoone natuur verlustig, dan haak ik niet na de luidruchtige vermaken der stad; ik verzadig mij met het genot, dat de heerlijke natuur mij aanbiedt; te midden van het landleven erger ik mij niet over (of *aan*?) de verkeerdheden der menschen, en ik doe mij te goed met (of *aan*?) de stille rust, die mij omringd. Ik ben tevreden over (of *met*?) mijn lot, en ik maak mij niet ontevreden of verdrietig over (of *met*?) de menschen, dien het aan gevoel voor het schoone in de natuur faalt.

§ 52,

OVER DE OVEREENSTEMMING DER DEELEN VAN DEN ZIN.

Verbetert de volgende opgaven:

1. Ik, die bij de gebeurtenis tegenwoordig is geweest, kan alles haarfijn vertellen. Gij, die in de Oost is geweest, zal zeker veel merkwaardig aldaar gezien hebben. Ik, die de geheele zaak begrijpt, zult gij niet beetnemen. Gij zijt de man, die ons gelukkig gemaakt hebt, en die wij onze tegenwoordige welvaart te danken hebben; gij zijt den brave, die ons uit de nood geholpen hebt. — Zijt gij groot, koning Alexander, die uw vriend Clitus vermoord heeft? Zijt gij den schilder, die dat schoone stuk geschilderd hebt? Zijt gij den man, die mijn kind uit het water gered hebt?

Een menigte menschen kwam op het marktplein te

zamen, waar de koning en gevolg verwacht werden. Een groot aantal soldaten omringde de vorst, en gaf door luide toejuichingen hunne vreugde te kennen, hem in hun midden te zien. Geluk en tevredenheid waren op ieders gelaat te lezen, en oog en hart waren onophoudelijk op de geliefde vorst gericht. — Grootheid, rijkdom, eer wegen niet op tegen een gerust geweten; verdriet, schande zelfverwijt zijn het gevolg der ondeugd.

2. Twee boeken, aandachtig gelezen, *doen* meer af als twintig doorbladerd. Twee penningskens, uit liefde uitgereikt, zeggen meer dan tien guldens met onwil weggeschonken. Twee gepantserde monitors, aan den ingang van een onzer zeegaten geplaatst, vermogen meer tegen den vijand als vijftig kanonneerboden.

De plant, die ik gisteren bij den bloemist gekocht heb, is *eene schoone*, en ik durf zeggen dat mijne keuze eene gelukkige is. — Een rijk mensch is niet altijd een gelukkig; want het geluk is niet in de rijkdom gelegen. Van alle menschen is diegene het gelukkigst, die over zijn lot tevreden is, en in al zijn handel en wandel den inspraak van zijn geweten volgt. Welke rivier van Nederland is het grootst, en welke provincie is het hoogst gelegen? De olifant is de grootste van alle landdieren, en het kolibrietje is het kleinste van alle vogelen. Jantje, het jongste onzer kinderen is een aardig knaapje, en Willem, het oudste, begint reeds goede vorderingen in de school te maken. Keetje, dat het jongste der meisjes is, kan reeds lezen en een weinig schrijven.

3. De schipper en zijne twee knechten hebben in den storm hunne levens verloren; zij waren lang de speelballen der golven, tot dat eenen geweldigen storm het scheepjen

dee omslaan, en zij jammerlijke uiteinden hadden. De schipper laat een vrouw en vijf kinderen na, die nu ook de slachtoffers zijn van den ramp, dien het hoofd des gezins overkomen is. Men moet ter eere van de omgekomenen zeggen, dat zij steeds ijverig waren *aan* de vervulling hunner pllichten en voorbeelden voor anderen. Daar zij gedurende hunne levens algemeen bemind waren, zoo worden hunne verliezen zeer betreurd.

De ondervinding is de beste leermeester; menigmaal moet men met schade en schande wijs worden, maar diegene is een gelukkige, dien zulk een ondervinding niet van noode heeft. De hoop is de trooster der ongelukkigen; zij houdt de mensch noch staande, als hij alles ontnomen is; maar wanneer ook deze leidsman hem verlaat, dan is hij wel het ongelukkigst onder alle stervelingen. Lichtzinnigheid is een vijand van onze deugd; zij lijdt de mensch dikwijls op verkeerde wegen, en vervoert hem tot dingen, die hij later berouwt. Weest dus, mijn jongen vriend! niet lichtzinnig en bedenkt dat

„Vooraf gedaan, daarnaar bedacht,

„Heeft menigeen in leed gebragt”

Het geluk, dat zulk een aangename gezellin op den levensweg is, kan nooit door lichtzinnigheid verkregen worden.

4. Prins Willems des eersten verdiensten kunnen niet genoeg gewaardeerd worden. Frederik des Grooten leger was uitmuntend ingericht. Karel des Grooten veroveringen hadden de uitbreiding van het Christendom ten doel. De veroveringzucht Karels des Stouten werd door de Zwitsers gebreideld. Het leven Alexanders den Grooten bevat hoogst nuttige leeringen voor jongen lieden. Her-

togs Alba's komst in de Nederlanden was het voorspel der bloedige gebeurtenissen, die de geschiedenis heeft opgeteekend. Voor de krijgsmacht des koninkrijks Pruisens moesten de Oostenrijkers onderdoen. De werken Vondels werden niet genoeg gewaardeerd, toen deze dichter leefde; tans verdient hij de eernaam van der hollandsche dichters prins. Des dichters Vondel standbeeld, dezer dagen opgericht, getuigd van de ingenomenheid der natie met zijne groote verdiensten.

5. Zijn heer vader en zijne mevrouw moeder zijn met hunne mejufvrouwen dochters op reis gegaan om de schoone streken Duitschlands te bezoeken. Een brief mijn heers vaders heeft ons de goede aankomst der famillie te Wisbaden gemeld. Mijnheer mijn oom zou gaarne de reis medegemaakt hebben, maar zijne ongesteldheid heeft hem zulks verhinderd. — Gedurende de regering Philips des Goeden genoot de graafschap Holland een grooten welvaart. Des grooten de Ruiters, des schriks des grooten Oceaans, praalgraf vindt men in Amsterdams Nieuwe kerk. Onder de regering Willems des Vijfden, Hollands, Zeelands en Henegouwens graaf, braken de Hoeksche en Kabeljaauwsche twisten uit. Daar Holland een zwaardleen was, waren de aanspraken zijner moeder Margaretha, des keizers Lodewijks van Beieren's echtgenoot, op dezer landen regering ongegrond. Hij, dien ongelukkigen Willem V, dien zooveel jaren in waanzin doorbracht, schenk ik mijn innige medelijden. Rome, Romulus en Remus' stad, werd eenmaal de beheerscher der wereld.

5. Dwaas, als hij was (1), heeft hij zich in zijn verderf gestort. Liefdadig, als de Nederlanders zijn, hebben zij in allen tijde hun geld veil gehad ter stichting van gods- en weezenhuizen. U, arme man, heb ik bitter beklaagd, want goedhartig, als gij altijd was, hebt gij uw geld aan eenen onwaardigen besteed. Gij, goeden bloed, had niet zooveel vertrouwen *op* hem moeten stellen. Ondankbaar, als hij is, geeft hij u, ~~in~~ uwe hooge jaren slechts verdriet. Ik denk aan Socrates, de wijze van Athene, die de dood schuldig werd verklaard, en de giftbeker moest drinken, omdat hij op de geest zijner tijdgenoten werkte, om hen edeler begrippen in te boezemen. — Hij gedraagt zich tegen mij als een waren vriend (2), die ik als mijn goede raadgever veel danks verschuldigd ben. In een tijd als den onzen valt het ieder niet te beurt een ware vriend te bezitten; altans, wat u aangaat, gij moest u schamen als dengeenen, die de vriendschap verbroken hebt, welke ik zoolang voor u heb gekoesterd. Gij hebt u doen kennen als een trouweloze vriend, en ik erger mij daarover als uwen makker, die het altijd goed met u gemeend heb. Gij doet als dien knaap, die wij voorleden jaar op de school hadden, en die zich onderscheide als eenen loszinnige, die niemand leiden mocht. Ziet gij niet, dat gij u als een groote losbol gehaat maakt? Komaan,

---

(1) Deze soort van uitdrukkingen is niet goed te keuren; men zegge liever: *dwaas, die of daar hij was*, of men gebruike een omzetting.

(2) Bij eigenlijk wederkeerende werkwoorden komt de toevoeging met *als* overeen met het onderwerp; doch bij toevallig wederkeerende werkwoorden heeft die toevoeging op het voorwerp betrekking.

verandert uw gedrag, weest meer bestendig, en haalt u geene verdere onaangenaamheden op de hals; want gij zoudt het u te laat berouwen. Neem een voorbeeld aan uwe broeder, die altijd getoond heeft eenen waren vriend te zijn. Ik wil zelfs uwe vriendschap weder op hooge prijs stellen, wanneer gij u als een waren vriend gedragen wilt.

6. *Is er ook onderscheid in de volgende uitdrukkingen?*

Ik bemin hem als mijnen broeder, ik bemin hem, zoo als mijnen broeder, *en* ik bemin hem als mijn broeder. Hij zorgt voor mij als vader, *en* hij zorgt voor mij als een vader. Hij vereert hem als zijnen leermeester, *en* hij vereert hem gelijk een leermeester. Hij stierf als held, *en* hij stierf als een held. Behandel nooit uw vriend als uw vijand, en behandel nooit uw vriend, zooals uw vijand. Ik geef u raad als mijnen vriend, ik geef u raad, zooals mijn vriend. Ik geef u raad als uw vriend, en ik geef u raad, zooals uw vriend. Ik beschouw hem als mijn broeder, *en* ik beschouw hem, zooals mijn broeder.

§ 53.

DE TERUGWIJZING.

Verbeter de volgende opgaven:

1. Hebt gij het meisje gezien, die haar vriendin na het spoor gebragt heeft? Ja, ik heb hetzelfde gezien, maar waarom vraagt gij mij dat? Omdat dit het zelfde meisje is, welker broeder met u gereisd is, toen gij voor uwe zaken na Engeland zijt geweest. Ja, nu herinner ik mij, dat hij van hetzelfde gesproken heeft; maar ik heb haar vroeger nooit gezien, en dus ken ik haar niet. —

Het rustlooze wijf, die in deze buurt woont, en welker gebabbel mij al zoo lang verveeld heeft, is wegens laster *aan* de rechtbank aangeklaagd, ik geloof dat zij *over* haar laster zal moeten boeten, en dat zij nu voorgoed hare goede naam verbeurd heeft. Een ieder die zegt, dat zulk een hatelijk wijf, wier omgang zoo gevaarlijk is, streng gestraft moet worden. — De leerlingen hadden elk hun (of *zijn*?) werk afgemaakt, en ieder gaf hun werk ter verbetering aan hunnen leermeester over.

2. De jaargetijden hebben elk hunne (of *zijne*?) genoegens: de winter die geeft ons de ijsvermaken, en de zomer die doet ons de bekoorlijkheden der natuur smaken, de lente die geeft ons bloemen, en den herfst geeft ons vruchten. — Zijne Majesteit heeft hare bevelen gegeven, om haar rijtuigen in te spannen, zij is *van* voornemens deze namiddag een toertje door het bosch te doen. — Uwe Hoogheid, wier goedheid mij met weldaden overlaad, heeft haren dienaar slechts te bevelen, en zij zal hare wenschen bevredigt zien: een prins als uwe Hoogheid verplicht mij door hare welwillendheid. — Lotje, dat zoo lief op de piano speelt, en welks vorderingen in de muziek zoo groot zijn, heeft haar door haar spel de algemeene goedkeuring verworven; maar haar zuster Pietje, dat reeds langer geleerd heeft, toont niet veel lust *aan* de toonkunst te hebben, zoodat deze haar ver vooruit is. — Wij hebben de man ontmoet, welker zoontje *in* de school de eerste prijs (*m*) behaald heeft; hij schijnt eenen vluggen jongen te zijn; altans hij heeft nu reeds tweemaal zijnen makkers overtroffen.

3. Het knaapje, die u op de straat tegengekomen is, heeft deszelfs teekening afgemaakt, aan de welke hij zoo lang gewerkt heeft, en het (of *hij*?) heeft het zijn vader

op zijne verjaardag geschonken. Die teekening is keurig bewerkt, en bewijst dat dit knaapje veel aanleg in de teekenkunst heeft. — Alle de leerlingen hebben bij het onderzoek bewijzen harer vorderingen gegeven; maar niemand gaf betere antwoorden als dat kleine ventjen. Zoo ziet men, dat den leerlust en ijver zich zelve loont. Velen leerlingen die denken dat zij voor hunne ouders of leermeesters leeren, en bij dezulke is het leeren een gedwongen werk; maar diegene die begrijpen, dat zij zelve de vruchten hunner studie zullen plukken, komen de meeste vooruit. Neem dit ter harten, waarden leerlingen! en begrijp toch, dat gij zelf bij uwe vorderingen het best zult staan. Als gij eenmaal de school verlaten hebt, en uwe leertijd verbeuzelt hebt, dan zult gij u te laat berouwen, en dan komt er eenen tijd, dat gij zeggen zult: mijne tijd die heb ik verkwist, konde ik toch die verloren uren terugroepen! Maar dan sal het te laat zijn.

§ 54.

DE SAMENSCHIKKING.

Om te verbeteren:

1. Mijn vader heeft den tuin zijnen buurman verkocht, dien naast zijn erf (dat van zijn buurman) legt ⁽¹⁾. Ik zal aan uwen broeder een brief schrijven, en hem verzoeken, dat hij mij niet kwalijk neme, dat ik zoo lang het stilzwij-

---

(1) De verbogen derde naamval staat voor den vierden; de omschrevene staat er achter. Zijn twee bepalingen ieder een voor-naamwoord, dan wordt die welke den zwaksten toon heeft, het eerst geplaatst.

gen bewaard heb. Zoodra ik de brief afgeschreven heb, zal ik u hem voorlezen, en als gij wilt, zult gij uw oordeel mij ⁽¹⁾ over de inhoud zeggen. Ik heb geld dien man geleend, en hij geeft mij het niet terug; ik begin te vreezen, dat hij mij het na een maand nog niet zal hebben teruggegeven. Ik heb duidelijk gisteren ⁽²⁾ zijn stem gehoord, zoodat ik stellig u kan zeggen, dat hij hier gisteren geweest is; misschien is hij reeds van daag vertrokken, en zoo hij nog hier is, dan is hij in de nabijheid hier. Indien gij over die zaak hem spreekt, vergeet dan niet hem te zeggen, dat ik er rijpelijk voorleden week over nagedacht heb, zoodat ik tot het besluit gisteren gekomen ben, een zulke moeilijke taak toch niet op mij te nemen. De zoodanige ⁽³⁾ zaken zijn niet uit te voeren, zonder de noodige hulp, en die zou aan mij in het sulke geval ontbreken.

2. Een zulk werk kan slechts door een zoodanig man verrigt worden, die genoeg rijk is om in de eerste kosten ruim te voorzien. De twee eerste (of eerste twee?) hoofdstukken van dat boek heeft hij gisteren mij voorgelezen, en de drie laatsten heb ik zelf van daag doorgebladerd; maar ik moet u bekennen, dat zulke vele boeken mij op den duur zou vervelen. Ik zag op de toonbank van de

---

(1) Is de eene bepaling een voornaamwoord en de andere een zelfstandig naamwoord, dan staat het laatste achteraan.

(2) Als een woord meer dan ééne bepaling heeft, dan staat de tijdsbepaling vóór de plaatsbepaling, en deze beiden weder vóór een bepaling van wijze of oorzaak.

(3) De bijvoegelijke naamwoorden kunnen het bepalend lidwoord niet vóór zich krijgen.

apothekers winkel een glaze langwerpige kleine flesch, die een wit zwaar vergif bevatte. Het scheen mij toe suiker te zijn; maar den apotheker lachte om mijne vergissing, en zeide mij, dat het rottenkruid was. Hier zag ik dus het spreekwoord bewaarheid, dat schijn bedriegt. De roode schoonste kersen aan mijne kerseboom werden van de spreuwen weggepikt, en ik besloot die gulzigen vogels met een vogelverschrikker te verjagen; ik nam een roode oude borstrok, stak door de mouwen een dikke lange stok, en hing haar aan een der middenste takken op. Dit bate wat in het begin wel; maar nauwelijks waren de spreuwen aan dat gezicht gewoon, of zij kwamen weder in de boom meerstrijken en begonnen met vernieuwde lust te pikken. Toen bedacht ik iets anders: ik slingerde een paar ontbrande voetzoekers in den boom, en nu had gij de schrik bij de ontploffing van die dieren moeten zien. Het zal te bezien nu staan, of zij zullen wegblijven; maar ik weet wel dat dezulke roofvogels moeilijk te verdrijven zijn, als men krieken of kersenboomen in zijn tuin heeft.

8. Die vroolijke doorgebrachte dag te Driebergen zal ik nimmer vergeten: het was in een der schoone laatste dagen van Mei; geen brandende heete zon verschroeide het aardrijk; de liefelijke zingende vogelen deden hare zoete toonen hooren; een zachte strelende koelte deed de bladen ridselen, en alles in de natuur stemde het hart tot een kalm genot. Daar zaten wij in het smaakvolle aangelegen prieel, waar wij de tijd met gullen kout en vroolijke scherts

---

(¹) Van twee bijvoegelijke naamwoorden, die de hoedanigheid van eene zelfde zelfstandigheid uitdrukken staat het minder eng met het zelfstandige naamwoord verbundene het eerst.

doorbragten, die voorbij was, eer wij er aan dachten. Het ridje, dat wij na de Darthuizerberg vervolgens deden, verhoogden noch ons genot, en toen wij in de spoorwagen weder bij onze terugkeer zaten, om ons naar huis te begeven, konden wij niet bijna ons verbeelden, waar den tijd gebleven was. — Onze boer heeft die witte en zwarte ⁽¹⁾ koe, die gij zoo mooi vond, op de koemarkt verkocht, en hij heeft er zoo veel gelds voor gekregen, dat hij wel een wit en zwarte koe er voor koopen wil, zoodat hij, in plaats van ééne koe, er twee zal hebben. Toen de koningjarig was, zag men de roode, witte en blauwe Nederlandsche vlag van alle huizen wapperen. Die witte en roode tulp op dat bloembed is een sierlijke gevormde bloem; ook staat die bonte hagedoorn met hare witte en groene bladeren daar ginder zeer fraai. In den herfst siet men geel en groene bladeren aan de boomen, waarvan de eersten weldra de grond zullen bedekken, en de laatsten hen zullen volgen, wanneer zij ook geel geworden zijn. Eindelijk zullen wij in de winter niets als kaal ontbladerde boomen zien, die treurende de tijd schijnen af te wachten, dat de lieflijke lente weder komt.

§ 55.

De nevenschikkende samenshikking.

1. Soms worden de afleidingsuitgangen *dom*, *heid*, *schap*, *baar*, *lijk*, *loos*, *zaam* bij twee woorden slechts

---

(1) Als twee bijvoegelijke naamwoorden door het voegwoord *en* verbonden zijn, maar slechts één hoedanigheidsbegrip uitmaken, waarin beide hoedanigheden zijn opgenomen, dan wordt alleen het laatste verbogen.

eenmaal uitgedrukt. *Hoe kan men dus het volgende korter uitdrukken*; b. v. Vriendschap en vijandschap = vriend- en vijandschap.

Die man is minzaam en spraakzaam. Het jodendom en heidendom. Stormachtig en regenachtig weder. Eerlijkheid en billijkheid. Uwe keizerlijke en koninklijke Majesteit. Eetbare en drinkbare waren. Een roemloos en vreugdeloos leven.

2. Ditzelfde kan ook plaats hebben bij samengestelde woorden. *Hoe kan men dus korter uitdrukken?*

Voorspoed en tegenspoed. Heenloopen en wederloopen. Noord-Holland en Zuid-Holland. Boomvruchten en tuinvruchten. Donkergeel en lichtgeel. Tweevoetig en viervoetig. Rechterhand en linkerhand. Opgaan en neergaan. Dwaalsterren en staartsterren. Onderlip en bovenlip.

3. Een gemeenschappelijke bepaling behoeft slechts eens uitgedrukt te worden. *Wat kunt gij nu in het volgende verbeteren?*

Hij eert hem en bemint hem. Ik verheug mij over uwe gehoorzaamheid en over uwe vlijt. Ik heb zijne ouders en zijne grootouders gekend. Die man heeft vele gebreken en vele ondeugden. Van al die boeken en van al die papieren heb ik niets overgehouden. Er zijn in den tuin schoone boomen en schoone bloemen. Die man is zeer gelukkig en zeer tevreden. Het is mij nuttig en mij aangenaam. Beloof mij dat gij uw plicht zult doen en ijverig werken zult. Ik wil hem zien en wil hem spreken.

4. *Kan men in de volgende voorbeelden buiten de herhaling van de bepaling?*

Dat tooneel heeft mij behaagd en vermaakt. Hij heeft vertrouwen en eerbied voor God. Hij heeft geluisterd en voordeel getrokken van mijne vermaningen. Zij hebben

aan hem gedacht en gesproken. De vijand heeft zich van de stad meester gemaakt en geplunderd. Hij verbaast en jaagt mij schrik aan. Ik riep en gaf dat kind een peer. Wij storen ons niet en lachen om die dwaasheid. Hij denkt en spreekt altijd van u. Ik ben er onbekend en bekommerd over. Ik verfoei en schaam mij over uw gedrag. Hij verlustigt zich en geniet de schoone natuur. Hij ergert zich en drijft den spot met die verkeerde handwijze. Zij verheugt zich en roemt op haar geluk.

5. Wanneer de nevengeschikte woorden in denzelfden vorm voorkomen, behoeft men ze niet te herhalen; maar bij verschil van vorm doet men zulks. *In welke van de volgende uitdrukkingen heeft herhaling plaats en in welke niet?*

Zijn huis en tuin. Zijne woning en tuin. Mijn hoed en laarzen. Eene eer en geluk. Zijne schilderijen en platen. Zijne schilderijen en beeldhouwwerk. Haar nieuw kleed en hoed. Zijne koets en paard. Zijne koets en paarden. Haar lief gezicht en stem. Die man en kind. Deze goede wijn en bier. De eer en geluk. De boeken en leien der kinderen. Het boek en lei van het kind. Zijne vrouw en kind. Zijne vrouw en kinderen. Hij riep den knecht en meid. Ik herken dien heer en dame. Onze meid en knecht. Uwe meid en knecht. Ik schat dien eerlijken man en vrouw hoog.

6. Indien men den verbuigingsuitgang kan weglaten, behoeft die herhaling geen plaats te vinden, b. v. *Een man en eene vrouw = een man en vrouw. — Hoe kan men dus beter en vlugger het volgende uitdrukken?*

Zijne koets en zijn paard. Zijn naam en zijne titels. Uwe woning en uw tuin. Mijne spijs en mijn drank. Hunne

meid en hun knecht. Zijn goud en zijne schatten. Hare kleeding en haar gouden horloge. Eene zuster en een broeder. Geen vriend of geene vriendin. Een reus en eene reuzin. Eene kat en een hond. Hunne eer en hun goede naam. Uw huis en uwe overige bezittingen. Mijne hulp en mijn troost. Hare oogen en haar mond.

7. Zijn twee of meer naamwoorden van verschillend getal of geslacht tot één begrip vereenigd, dan laat men de herhaling weg. *Hoe drukt gij dus het volgende beter uit?*

Ik spreek van de ebbe en den vloed. Zijn beleid en zijne dapperheid. De moed en het beleid van dien krijgsman. Zijne goede hoedanigheden en zijn goed karakter. Hij kreeg goede spijs en goeden drank. Ik geef hem goed papier, goeden inkt en goede pennen. Hij nam van het bord den lepel, de vork en het mes weg. Hij heeft mij zijne vreugde en zijn leed medegedeeld. Zijne moeite en zijn arbeid werden beloond.

8. De herhaling is noodig, wanneer men de nevenschikte begrippen wil afscheiden, of wanneer zij niet tot dezelfde eenheid behooren:

Wat onderscheid is er dus in de volgende uitdrukkingen?

Ik ga naar mijn vriend en naar mijn buurman, *en*, ik ga naar mijn vriend en buurman. Ik heb een schoon en een goed boek gelezen, *en*, ik heb een schoon en goed boek gelezen. Ik heb een eerlijk en een verdienstelijk man ontmoet, *en*, ik heb een eerlijk en verdienstelijk man ontmoet. Er stond op de tafel een lekkere en een voedzame spijs, *en*, er stond op de tafel een lekkere en voedzame spijs. Een voorzichtig en een stoutmoedig veldheer, *en*, een voorzichtig en stoutmoedig veldheer. Een

nuttig en een aangenaam onderhoud, *en* een nuttig en aangenaam onderhoud.

En wat is in het volgende te verbeteren?

Hij is daar meer voor zijn genoegen dan nut. Ik ben daar voor mijn genoegen en mijn nut. Men wint dikwijls meer door zachtheid dan strengheid. Hij is omgekomen door den haat zijner vijanden en de lafheid zijner vrienden. Ik heb een goed en slecht boek ontvangen. Ik ontmoette op de straat een grooten en kleinen heer, die druk met elkander in gesprek waren. De oude en jonge soldaten hebben hun plicht gedaan. De oude en de dappere soldaten vochten moedig voor hun vorst. Mijn oude en nieuwe hoed heb ik in die kast geborgen. Ik heb het eerste en tweede deel van dat boek uitgelezen. Hij onderwijst de fransche en engelsche taal. Ziedaar mijn oudste en jongste broeder. De hoogere en lagere rangen der maatschappij.

§ 56.

DE WIJZEN VAN HET WERKWOORD.

Het gebruik der aanvoegende wijs en der onbepaalde wijs.

Men gebruikt de aanvoegende wijs in bijzinnen na de werkwoorden *hopen, wenschen, begeeren, verlangen, verzoeken, bidden, smeeken, waken en zorgen*, en in die zinnen, welke met het voegwoord *opdat* beginnen; b. v. *Ik hoop, dat hij kome. Hij leert, opdat hij wijs worde.* Het gebruik van de aanvoegende wijs heeft evenwel iets deftigs, waarom men haar in de spreektaal liever door het woord *zullen* omschrijft, derhalve: *ik hoop, dat hij zal komen*, en de bijzinnen, met *opdat* beginnende, vervangt men door een on-

bepaalde wijs met het voorzetsel *om te*: *Hij leert om wijs te worden.*

Hebben de hoofdzin en de bijzin hetzelfde onderwerp, of heeft men in den hoofdzin een der werkwoorden *bevelen*, *verbieden*, *toelaten*, *vergunnen*, *raden*, *vermanen*, *heeten* (bevelen), *gelasten*, dan verkiest men de onbepaalde wijs boven de aantoonende of de aanvoegende wijs.

Ontdoet de volgende zinnen van de aanvoegende wijs:

1. Ik hoop, dat gij tijdig genoeg komt, opdat gij bij de plechtigheid tegenwoordig moget zijn. Gij wilt, dat ik dat werk verrichte; maar ik meen, dat ik er niet toe in staat zij. Hij wenscht, dat gij u gedraget, zooals het betaamt, opdat hij een goede getuigenis van u kunne afleggen. Ik hoopte, dat mijne zuster van hare ziekte genaze; maar ik hoopte tevergeefs. Hij beveelt, dat men hem gehoorzame, opdat hij de noodige orde houde. Zorg, dat alles geschiede, zooals ik u bevolen heb. Ik bid u, dat gij mij niet wegzendet; ja, ik smEEK u dat gij mij hier houdt. Wees op uwe hoede, dat gij dien man geen aanstoot gevet, opdat gij u geene onaangenaamheden op den hals halet. Ik wensch, dat ik u eenmaal gelukkig moge zien, en dat ik mij over uwe welvaart kunne verheugen. Ik raad u, dat gij alles in 't werk stellet om uwen ouders genoegen te doen, en ik vermaan u, dat gij met ijver leeret, opdat gij voor hunne zorgen hen beloonet. Hij laat toe, dat zijn zoon veel geld verspille; maar ik vrees, dat hij spoedig over zijne toegevendheid berouw hebbe. Vergun mij, dat ik u dien ruiker aanbiede; ik heb gezorgd, dat er niets aan ontbreke; want ik heb er de schoonste en geurigste bloemen voor gekozen. Ik beval hem, dat hij oogenblikkelijk het geld teruggave, dat uw broeder hem geleend

had; want ik vreesde, dat hij er misbruik van zoude maken. Hij behoeft een vriend, die de oogen hem opene, en die zich de moeite getrooste zijne verkeerdheden hem onder 't oog te brengen. Zorg dat men u niet bedriege, en waak, dat gij uwe vriendschap niet aan eenen onwaardige schenket, opdat gij niet het verdriet hebbet bedrogen te worden. Gij hoopt immers, dat gij in mij een vriend vindt, die het wel met u meent; wel nu, ik beloof u, dat ik doen zal, wat in mijn vermogen zij, om u welzijn te bevorderen.

2. In meer deftigen stijl gebruikt men de aanvoegende wijs in zinnen, die een *vooronderstelling* bevatten, of een *voorwaarde* in den verleden tijd.

Brengt in de volgende zinnen de aanvoegende wijs, waar zij gebruikt kan worden:

Hoe gij u ook in het leven gedraagt, het is uw plicht, zoodanig te handelen, dat uw gevoelen u niets verwijt. Welke schatten iemand ook bezit, hij mag zich niet op zijn geld verhoovaardigen. Ik zou gelukkiger zijn, indien die zaak niet gebeurd was. Hij kan niets krijgen, tenzij hij zelf komt. Ik zal hem die zaak toevertrouwen, mits hij er zin in heeft ze uit te voeren. Hoeveel tijd hij ook aan dit werk besteed heeft, hij is er niet genoegzaam voor beloond. Hij zou verstandiger gehandeld hebben, indien hij naar mijn raad geluisterd had. Welke redenen gij ook aangeeft om uw gedrag te rechtvaardigen, de bewijzen zijn te sterk tegen u, dan dat men u zou willen gelooven. Wanneer dit ongeluk niet geschied was, zou die man gelukkig geweest zijn; maar al was hij nog zoo voorzichtig geweest, hij had het niet kunnen voorkomen. Indien gij vriendelijker geweest waart, zoo zou die onaangenaamheid niet zijn voorgevallen. Die man spreekt alsof hij zeer ge-

leerd was; maar wat hij ook zegt, hij toont niet veel verstand te bezitten. Het zou te wenschen zijn, dat hij naar uwen raad luisterde.

§ 57.

Na de werkwoorden *zien*, *hooren*, *bemerken*, *bespeuren*, *voelen*, *gevoelen*, *melden*, *mededeelen*, *berichten*, *verhalen*, *vertellen*, gebruikt men niet als voorwerp de onbepaalde wijs met *te*, maar een bijzin, beginnende met het voegwoord *dat*.

1. *Verbetert de volgende zinnen, die niet zuiver uitgedrukt zijn:*

Ik gevoel gelukkig te zijn. Ik hoor geroepen te zijn. Hij schreef mij gezien te hebben, dat het rijtuig omviel. Ik bespeur gedwaald te hebben, toen ik de bewering volhield. Hij vertelde mij dien redenaar gehoord te hebben. Ik moet u mededeelen hem te hebben hooren zeggen, dat hij in uw voorstel zal bewilligen. Ik bericht u het hem te hebben hooren zeggen. Mijn broeder meldde mij een reisje naar Duitschland gedaan te hebben en veel genoeg te hebben gehad. Mijn vriend meldde mij u geschreven te hebben, dat uwe overkomst hem aangenaam zou wezen. Ik gevoelde gelukkiger te zullen zijn, als ik mij weder te midden van mijne vrienden bevond. Hij bericht mij tot die betrekking benoemd te zijn. Ik verneem op die partij genoodigd te zijn; maar ik deel u mede er voor te zullen bedanken. Ik bemerk, mij in de optelling van die rekening vergist te hebben. Hij schreef mij, gezien te hebben, dat er in den storm een bootje op de rivier omsloeg, waarbij twee menschen omkwamen.

2. Men kan dikwijls bijzinnen vervangen door de on-

bepaalde wijs van het werkwoord, voorafgegaan van *na te*, *zonder te*, *door te*, *met te*, *in plaats van*. Ook kan men na een bijvoegelijk naamwoord in den vergrootenden trap, of bepaald door de bijwoorden *zoo*, *te*, *al te* de onbepaalde wijs van het werkwoord gebruiken.

Doet zulks in de volgende zinnen:

Als gij zoo handelt, zult gij uw gehaat maken. Hij leefde maar zoo voort, zonder dat hij over de waarschuwing nadacht. Terwijl hij zijn werk niet afmaakt, verbeuzelt hij zijn kostbaren tijd. Als men zich in een taal oefent, leert men ze goed spreken. Wanneer gij u goed gedraagt, kunt gij op mijne hulp rekenen. Houd op, dat gij mij plaagt, maar wilt gij er mede voortvaren, dat gij zoo handelt, dan zult gij de gevolgen ondervinden. Hij deed wel, dat hij dien man zijn zin gaf, maar hij had er zich mede kunnen vergenoegen, dat hij hem zeide, dat hij over de zaak zou nadenken, ten einde later een besluit te nemen. Nadat wij lang gewandeld hadden, gingen wij in de herberg uitrusten. Zij sprak over die zaak, zonder dat zij wist, dat zij er niet over spreken mocht. Hij was zoo vriendelijk, dat hij het mij liet weten. Wees zoo goed, dat gij mij zegt of de zaak in orde is. Die jongen is al te lui, dan dat hij vorderingen kan maken. Ik ben zoo gelukkig, dat ik weet dat gij mijn vriend zijt. Men eet, opdat men leve, maar men leeft niet, opdat men ete. Wij hebben twee ooren en eenen mond, opdat wij meer hooren dan praten. Het is beter dat men onrecht lijde, dan dat men onrecht doe. Het is zaliger dat men geve, dan dat men ontvange. Het is beter dat men benijd, dan dat men beklaagd worde. (Korter: *beter benijd dan beklaagd*).

3. Men gebruikt *om te* voor een onbepaalde wijs in

plaats van *te*, op de vragen *waarom? waartoe? waarvoor?* maar na de werkwoorden *aansporen, hopen, uitnoodigen, bewegen, tarten* kan men zoowel *te* als *om te* gebruiken. Na bijvoegelijke en zelfstandige naamwoorden kan men, om de voorzetsels *tot, voor, op, naar* met een daaropvolgend zelfst. naamwoord te vervangen, *te* of *om te* bij de onbepaalde wijs gebruiken; *om te* is alsdan meer algemeen.

Brengt nu de onbepaalde wijs met te of om te in de volgende volsinnen:

Dat land is vruchtbaar genoeg, dat het zijne bewoners voedt. Gij zijt ond genoeg, opdat gij wetet, dat zulke dingen niet mogen geschieden. Dat geld is voldoende, opdat ik al mijne inkoop kan doen. Zou het niet te laat voor ons zijn, dat wij nog daarheen gaan? Ik heb vandaag niet veel lust, dat ik mijn werk begin. Is er in die stad gelegenheid, dat men een bad neme? Ik kreeg er verlangen naar, dat ik hem ontmoette; want ik had het plan, dat ik hem zeide, dat hij gerust zijn gang kon gaan. De begeerte, dat ik u zag, was zoo levendig, dat ik niet langer wilde uitstellen, dat ik tot u kwam. De hoop van dien man, dat hij zijn zoon nog na jaren uit de Oostmocht zien terugkomen, is niet verwezenlijkt. Welke redenen hebt gij, dat gij mij die zaak verbergt? Ik gevoel er lust toe, dat ik dezen zomer een paar weken op reis ga. Ik noodig u dan uit, dat gij met mij gezelschap maakt, en daar ik nu uw verlangen ken, behoef ik u niet er toe te bewegen, dat gij met mij gaat. Hij tart mij, dat ik zulks doe; maar ik zal hem nopen, dat hij het doe. Acht gij u in staat, dat gij dit werk vóór den avond afmaakt? — Ik ben wel gezind, dat ik het doe, maar ik weet niet, of het mij gelukken zal.

§ 58.

De onbepaalde wijs zonder *te* wordt gebruikt, als er een hulpwerkwoord der wijze voorafgaat. Men zegt dus niet: *ik durf dat te doen*, maar: *ik durf dat doen*. Deze hulpwerkwoorden hebben in plaats van den vorm des deelwoords in de samengestelde tijden den vorm van een onbepaalde wijs. In dit laatste opzicht behooren hiertoe ook de werkwoorden *behooren*, *trachten*, *pogen*, *behoeven*, hoewel deze altijd *te* na zich nemen. — *Zitten*, *staan* en *liggen* krijgen, wanneer deze werkwoorden in een vervoegden tijd staan, eene onbepaalde wijs met *te* na zich, maar in samengestelde tijden, waar de onbepaalde wijs ook het deelwoord vervangt, vervalt *te*.

Plaats het hulpwerkwoord der wijze in de volgende voorbeelden in een der samengestelde tijden.

Ik durf het doen. Hij mag het niet zien. Ik kan het niet verstaan. Gij moest het ondernemen. Hij wil niet werken. Hij tracht (¹) mij verlegen te maken. Zij pogen u te misleiden. De kinderen gaan spelen. Zij meent hem te kennen. Gij denkt hem te begrijpen. Hij staat vreemd te kijken. Die man zit zich te vervelen. Hij ligt te slapen. Die jongen behoort hier te komen. Hij komt luisteren. Ik poegde hem te naderen, en hij zocht mij te ontvluchten. Hij begint vorderingen te maken. Hij hielp mij klimmen. Ik leer zingen. Hij loopt te wandelen. Gij

---

(¹) De werkwoorden *trachten*, *pogen*, *beginnen*, *meenen* en *denken* kunnen in de samengestelde tijden even goed den vorm van 't deelwoord krijgen.

behoeft niet hier te blijven. Hij komt (1) aanrijden. De vogel komt aangevlogen. Zij komen aangelopen. Hij blijft lezen, en ik ga schrijven. Ik weet hem wonen. Gij begint of verlangt te zien, maar gij gelieft niet te hooren. Hij schijnt het niet te begrijpen. Daar komt uw vriend aangewandeld. Het paard kwam aanrennen. Het schip kwam aangevaren. De slang kwam aankruipen. Gij behoeft u niet ongerust te maken.

§ 59.

De gebiedende wijs.

Laten wij gaan drukt een vermaning of aansporing uit, *laat ons gaan* beduidt: *laat toe dat wij gaan*. De gebiedende wijs kan soms in den tweeden persoon door een onbepaalde wijs of verleden deelwoord vervangen worden.

Verbetert de volgende opgaven:

1. Ik bid u, laat ik van hier gaan; want ik heb geen tijd hier langer te blijven. Laat ons gaan wandelen en frissche lucht scheppen. Laat hen zich verlustigen, zooveel zij willen, het staat hen geheel vrij. Laten zij hun werk afmaken, en zoo zij zich *aan* uw bevel verzetten, laten zij dan door andere middelen er *voor* genoodzaakt worden. Komaan, laat ons bedenken, dat tijd kostbarer is als geld. Laat mij niet over die zaak mij beklagen: ik heb nog rede genoeg mij te verheugen, dat zij zoo gelukkig is afgeloopen. Kom, mijn vriend, laten wij vrienden

---

(1) Na *komen* kan men in een enkelvoudigen tijd even goed het verleden deelwoord van het volgende werkwoord bezigen, als het een beweging uitdrukt en het voorvoegsel *aan* bij zich heeft. In de samengestelde tijden gebruikt men liever de onbepaalde wijs.

wezen; onze verwijdering is reeds te lang geduurd. Laat ik u zeggen, dat gij die zaak verkeerd beschouwd; laat ons alles bedaard overwegen, en ik twijfel niet of gij zult tot anderen gedachten komen. Laat ons spoed maken, anders zullen wij niet bij tijds aan den spoortrein komen. Laat ik dat voor u doen, dan kunt gij uwe rust nemen. Laat mij niet te veel zeggen; want ik zou er mij over kunnen berouwen. Laat ons schriftelijk ons beklag indienen, en laat ik, die het meeste in de zaak betrokken is, de bewijzen bijbrengen, dat wij verongelikt zijn geworden. Laat ons zoolang geduld oefenen, en in ons lot getroost zijn.

2. *Vervangt in de volgende zinnen de gebiedende wijs door een verleden deelwoord of een onbepaalde wijs.*

Welaan, mijn vriend, vat moed, en werk aanhoudend om uw doel te bereiken. Pas op, hoor! uw gedrag wordt gadeslagen. Ontziet geen arbeid, geen gevaar, spant uwe krachten nog eens in! Spoedig! zet de paarden in den draf, en haalt den vluchteling in! Komaan, trek uwe beste kleederen aan, neem uw wandelstok in de hand, en ga er onbeschroomd heen! Schrijf netjes, Jan! want ik wil zien, wie in uwe klasse het best schrijft. Let op! ik begin de maat te slaan. Viert blijmoedig feest, en drinkt vrolijk op mijne gezondheid! Welaan, droog de tranen af, en vat weder moed. Herstelt het ontredderd schip, en loopt derwaarts in! Sleept de boot van 't ijs en brengt haar hier aan wal! Verzaamt geweer en kruut, neemt de zeilen af, zoekt houweel en bijl, en redt wat redbaar is! Zet van 't gesloopte wrak een woning op! — Wat gij doen moet? Zoek den man op, en zeg hem, dat gij berouw hebt over uwe vrijpostigheid. Kinderen!

zingt nu vrij en onbedwongen uit volle borst, maar let op de maat. Vangt vlug den arbeid ⁽¹⁾ aan, en laat den moed niet zakken. Haal de bijl, en vel den boom neder! Zet den vijand na, en verdrijft hem van den vaderlandschen bodem! Bezingt den heldenstrijd, waardoor wij onze onafhankelijkheid herkregen! Ontziet niet den leugenaar, maar brengt zijne leugens aan 't licht! Gebruik geen dwang ⁽²⁾, hoorjel maar vermaan liefderijk! Welaan! pluk bloemen, en maak een ruiker om uwe zuster daarmee te verjaren! Schnift allen bij, en luistert oplettend; want ik zal u iets vreemds mededeelen.

§ 60.

OVER DE DEELWOORDEN.

Het gebruik van het bedrijvend deelwoord behoort meer tot den deftigen stijl dan tot de gewone schrijf- en spreektaal. Ook moet het bedrijvend deelwoord, dat altijd een bijzin vervangt, den persoon of de zaak tot onderwerp hebben, die in den hoofdzin als zoodanig voorkomt. Zoo kan men niet zeggen: *de schipper uitgevaren zijnde, ging de wind liggen*, dewijl het onderwerp *de wind* niet de behandeling van *uitvaren* verricht. In zulk een geval moet men een omschrijving gebruiken, b. v. *Toen de schipper uitgevaren was*.

Enkele bedrijvende deelwoorden krijgen als bijvoegelijke naamwoorden een lijdende beteekenis. Hiertoe behooren

(1) Deze vierde naamval blijft in den veranderden vorm bestaan.

(2) Ook kan het werkwoord in de gebiedende wijs soms geheel verzwegen worden, b. v: Heb geduld! = Geduld! Jongens, houd moed! = Jongens, moed! Gaat ijverig aan 't werk = IJverig aan 't werk!

vallende ziekte, brekende waar, roerend goed, ijlende koorts, een zittend leven, een stilzwoijgende voorwaarde, in vliegende haast, enz.

Het lijdend deelwoord van een onzijdig werkwoord, dat met *zijn* vervoegd wordt, kan als bijvoegelijk naamwoord vóór het zelfst. naamwoord geplaatst worden, maar nipt dat van een onzijdig werkwoord, dat met *hebben* vervoegd wordt. Men kan wel zeggen: *een ontloken bloem*, maar niet *een geslapen kind*. Men zou des noods *een geslapen hebbend kind* kunnen zeggen; maar die uitdrukking is hard en onaangenaam.

Er zijn evenwel enkele lijdende deelwoorden van werkwoorden, die met *hebben* worden vervoegd, en als bijvoegelijke naamwoorden vóór de zelfst. naamwoorden kunnen worden geplaatst, of als zelfst. naamwoorden gebruikt kunnen worden. Zulke uitzonderingen zijn: *eene eervergeten achurk, een bereden ruiter, een gestudeerd persoon, een gezeten man, een bediende, een gezworene, de saamgezworenen, een afgeleefd grijsaard*.

Wat is er in de volgende opgaven te verbeteren:

1. De veldheer de stad ingenomen hebbende, gingen de soldaten aan 't plunderen. De veldheer de stad ingenomen hebbende, liet haar versterken, wordende ⁽¹⁾ de inwoners aangemaand zich rustig te gedragen. Het gebouwd wordend huis kost meer geld dan men in den beginne vermoed had, zullende er nog eenige versierselen aangebracht moeten worden, waarop men niet gerekend had. Het

---

(1) De bedrijvende deelwoorden van de hulpwerkwoorden der wijze moeten zooveel mogelijk vermeden worden; dus niet: *wordende, zullende, moetende mogende, kunnende, enz.*

geslapen hebbende kind kleedde zich aan, moettende nog zijne lessen leeren, eer het naar school ging. De gekocht zijnde koopwaren voldeden den koopman niet, hebbende hij zich overtuigd, dat hij door den afzender bedrogen was, en meenende hij, dat het een stilwiggende voorwaarde was om zulke brekende waar behoort te bezorgen, kunnende er anders groote schade aangericht worden. De hond dien man aanblaffende, sloeg hij hem met een dikken stok, bevreesd zijnde, dat het kwade dier hem in de beenen mocht bijten. Die man hard komende aangelopen, vroeg ik hem, waar hij in zoo gevlogen haast heen wilde, maar alsof in een ijende koorts zijnde, sprak hij mij eenige onsamengehangen woorden toe, kunnende ik er niets van begrijpen.

2. Een gezeten man, die een gezeten leven leidt, en als gestudeerd hebbend persoon veel onderzocht heeft, was bij het plaats gehad hebbende ongeluk tegenwoordig, en bracht mij de mij bedroefd hebbende tijding, die mij hevig schokte. De roovers dien armen man uitgeplunderd hebbende, lieten zij hem mishandeld aan den weg liggen, waar de voorbijgangers hem in den ellendigsten toestand aantreffen, hem oprichtende, en zijne ontvangen hebbende wonden verbindende. — Zullende op reis gaan, wil ik eenige benoedigdheden koopen, mij moettende dienen. Uw vader, u genoegen willende doen, heeft u een aangename verrassing bereid, zullende gij zelf met blijde verbazing zien, waarin de verrassing bestaande is. Die heer besit een welgelegen zijnd landgoed, hebbende hij het voorleden jaar gekocht, en zullende hij in dat onroerend goed eenige smaakvolle veranderingen maken. De ijsschotsen, tegen de dijken drijvende, brachten de landerijen in ge-

vaar van overstroming, en de dijken doorbrekende, komen op een onberekenbare schade rekenen; maar gelukkig, de storm bedaard zijnde, kwam er een snelle dooi, het gevaar wijken doende. De grond op dat eiland vruchtbaar zijnde, kwam men op de gedachte aldaar een kolonie aan te leggen. De grond, op dat eiland vruchtbaar zijnde, bracht een overvloed van levensmiddelen op.

§ 61.

HET GEBRUIK DER TIJDEN VAN HET WERKWOORD.

1. Bij het vermelden van gebeurtenissen uit het dagelijkse leven, die niet lang geleden zijn, gebruikt men den volmaakt tegenwoordigen tijd, als men er zelf niet bij tegenwoordig is geweest; maar men gebruikt den onvolmaakt verleden tijd, als men zelf getuige van het voorval was.

Wat is er in het volgende te verbeteren?

Ik las gisteren in de nieuwsbladen, dat er in den laatsten storm een stoomboot in de nabijheid onzer kust verongelukte. De kustbewoners zonden den reddingsboot uit om te trachten nog menschenlevens te redden; maar de hooge zee verhinderde de manschap der reddingsboot het in nood verkeerende vaartuig te bereiken, dat toen met man en muis vergaan is. Toen ik mij bij mijn vriend bevonden heb, die in het naaste dorp woont, is er een hevige onweder opgezet, de bliksem kliefde op een schrikwekkende wijze door de lucht, ratelende donderslagen hebben zich doen hooren, en juist toen wij, voor het raam staande, naar buiten hebben keken, hebben wij een vurige bliksemstraal in de kerktoren zien slaan, die veel verwoesting aangericht heeft, maar gelukkig geen brand veroorzaakt heeft. Ik heb vernomen, dat uw broeder

gisteren met een paard reed, dat op den hof ging, en (?) daardoor gevaar liep van een groot ongeluk te krijgen, maar dat een moedigen boer het paard bij de teugel wist te vatten, en het tot staan brengen. Is het waar, wat men mij dien aangaande verteld heeft? Ik weet er niets van; zeker was het iemand anders, want ik meen stellig te weten, dat mijn broeder gisteren niet uitreed, maar de geheele dag is te huis gebleven.

2. De onvolmaakt tegenwoordige tijd kan in een verhaal iets verledens of iets toekomstigs uitdrukken, als men het levendig wil voorstellen; maar bij dusdanig gebruik van dien tijd moet men in denzelfden volzin niet op den verleden tijd overspringen.

De tijd, dien men in verhalenden stijl bezigt om iets, dat verleden is, voor te stellen, zonder het in verband te brengen met het tegenwoordige oogenblik, mag nooit de volmaakt tegenwoordige tijd zijn.

De volmaakt verleden tijd stelt de handeling voor als vroeger verleden dan een andere verleden handeling.

In eenigszins deftigen stijl kan men de tijden van de voorwaardelijke wijs verwisselen met de verleden tijden der aanvoegende wijs.

Tracht nu het volgende te verbeteren:

MENSCHENLIEFDE.

Verscheidene jaren geleden is de Etsch, een rivier in Italië, buiten zijne oevers getreden, en werd een der bruggen te Verona tot op de middelste boog weggerukt, waarop een huis stond, in hetwelk zich een geheele familie bevond. Van den oeverkant ziet men deze jammerende menschen de handen uitstrekken en om hulp roepende.

Ondertusschen vernielde de kracht van den stroom zichtbaar de pijlers van de boog. In dit dreigend gevaar heeft de graaf Spolverini eene rijke gevulde beurs aan dengenen aangeboden, die de moed zou hebben deze ongelukkige met een bootje te redden. Men liep gevaar door den storm voortgesleept te worden, of als men dicht bij het huisje kwam, dat men de verbrijzelde boog op zich ziet nederstorten. De toeloop des volks is groot, en niemand waagde het zich daartoe aantebieden.

Eindelijk drong een armen landman door; deze besteeg een boot, bereikt door aanhoudend roeien het midden van de stroom, kwam bij de pijlers aan, en wierp de ongelukkigen een touw toe, langs welke zij zich in de boot nederlaten. „Houdt moed!” zegt hij tot hun, „nu zijt gij gered.” Hij roeit en bereikte, ondanks de zware golfslag, den oever weder. De graaf Spolverini wil hem nu de beloofd zijnde belooning geven. „Ik verkoop mijn leven niet,” zegt de landman tot hem, „mijn arbeid is voldoende om mij en mijn gezin te onderhouden. Geeft het geld deze arme familie; zij heeft het meer noodig als ik. Het verbaasde volk weet niet, wat het meer bewonderen zou, de edele mildheid van den graaf of de edele onbaatzuchtigheid van den boer.

WILLEM DE EERSTE.

3. Willem de eerste, prins van Oranje, is van het duitsche vorstenhuis Nassau afgestamd, dat reeds acht eeuwen bloeide, met het Oostenrijksche om de voorrang gedongen en aan het duitsche Rijk een keizer gegeven heeft. *Buiten* verscheidene bezittingen in de Nederlanden, die hem tot burger Nederlands en tot een geboren

leenman Spanje's gemaakt hebben, bezat hij in Frankrijk nog het onafhankelijke prinsdom Oranje, dat René van Châlons hem vermaakt heeft. Willem werd in 1533 in Dillenburg in het graafschap Nassau geboren. Zijn vader, den graaf van Nassau, had de hervorming omhelsd, in dewelke hij ook zijn zoon heeft laten opvoeden, maar Karel V, die den knaap reeds vroeg genegen is geweest, heeft zeer jong hem aan zijn hof genomen, en liet hem in de katholieke godsdienst opvoeden. Deze vorst, die in het kind reeds de toekomstige groote man erkend heeft, heeft hem negen jaren bij hem gehouden, heeft zelve hem onderricht gegeven in regeringszaken, en heeft hem met zijn vertrouwen vereerd. Het is hem alleen geoorloofd geweest in de nabijheid van den keizer te blijven, als hij vreemde gezanten bij zich had, een bewijs, dat hij reeds als knaap begonnen is de roemvolle bijnaam van *den Zwijger* te verdienen. De keizer heeft zelfs zich niet geschaamd, eenmaal openlijk te bekennen, dat deze jongen mensch hem dikwijls raad gaf, die aan zijn eigen scherpzinnigheid ontsnapte.

§ 62.

HERHALING.

Verbetert de fouten in de volgende opgaven:

1. Er kwam een menigte menschen op *het* been, om getuige te zijn van de feestelijke intogt des overwinnaars. Overal hadden de juichende menigte eereboogen opgericht, en kransen en festoenen versierde de gevels der huizen. — Nog hij nog zijn broeder zullen op de school de eerste prijs (*m.*) verkrijgen, want geen van beide hebben hun tijd gedurende het schooljaar goed besteed. Maar uw neef of

vriend zullen zekerlijk de eer genieten de uitgelooftde prijs te verkrijgen; want zij beide heeft het niet aan ijver ontbroken, en ieder hunner hebben groote vorderingen gemaakt; zoowel de eene als de andere hebben hun tijd goed besteed. Gij en hij zullen voor uwe moeite ruim beloond worden, en mijn neef en ik zal het genoeg doen u beide de lof (*m.*) toe te zwaaijen, die gij zoo ruimschoots verdient. Ik noch hij heb geen enkele redenen om over u beide te klagen, uw beider werk en uw ijver moet geprezen worden. Gij noch hij hebben hunnen tijd niet verwaarloosd. Noch mijn neef noch ik hebben niet de minste aanmerking op u beider werk te maken; zoowel gij als hij hebben u best gedaan. Ik, die altijd gezegd heeft, dat een bestendigen ijver de grootste moeilijkheden over kan komen, zie nu, dat mijne goede lessen bij u beide de gewenscht zijnde vruchten heeft gedragen.

2. Zijt gij den man, die die tijding verspreid hebt? Ik moet u zeggen, dat die tijding eene onware is, en van alle berichten de uwe, als het minst waarschijnlijk, geen geloof verdient. Ik denk dat vele menschen de speelballen hunner ligtgelovigheid zullen zijn; maar zij zullen weldra zien, de ondervinding de beste leermeester te zijn. — In de eeuw van Lodewijk XIV bloeide in Frankrijk een groote menigte dichters, die aldaar de letterkunde opluisterde. Die vorst die heeft veel gedaan om zijn eigen roemzucht te bevredigen, maar heeft zich aan het welzijn zijner onderdanen niet bekommerd. Zijne vleiers hebben hem de naam (*m.*) van *den grooten* gegeven, maar een vorst, die niets te heilig is om zijn eigen usten bot te vieren, kan billijker wijze niet groot genoemd

worden. „Den staat, dien ben ik” durfde hij te zeggen, en die woorden die drukken genoegzaam uit het despotisch karakter van die vorst. Een goede vorst is waarlijk groot, wanneer hij, zooveel als hij ken, het geluk zijner onderdanen bevordert, en dat kan men van Lodewijk XIV geenzins zeggen.

3. Behalve gij, hebben wij al uwe vrienden op de kermis aangetroffen; alle, uitgezonderd u, namen deel *in* de kermisvreugde. Weet gij wel, goeden vriend! dat er eenen tijd is *van* te werken en een tijd *van* te spelen? Als gij u gedurende de schooltijd *in* nietige zaken bezig houdt, kunt gij er zeker over zijn, dat gij geene vorderingen zult maken en dit is waarlijk niet het wijsste *wat* gij doen kunt. Leert met de tijd woekeren, de door u in het nietsdoen doorgebrachte oogenblikken zijn onherstelbaar voor uw verloren: gij kunt niet eene enkele minuut *weder* terugkrijgen; het te doene werk, de te verrichtene taak blijven onafgedaan, als gij zoo voortgaat met de onbeduidenste beuzelingen uw tijd te verspillen. Ik heb nu al zoo lang na u staan te wachten, en ik sta nog te wachten, maar er komt niets uit uwe handen. Het is mij onbegrijpelijk als *vreemd*, dat gij zoo handelt. Tijd is geld, zeggen de Engelschmannen; maar ook ik zou durven te zeggen: tijd is meer als geld. Het eens door verkeerde handelingen en dwaze uitgaven verlorene geld kan men door meer beter overleg noch terugkrijgen; doch hoe zult gij u zelf één seconde jonger maken? Welke mensch heeft ooit ofte immer des tijds rad doen terugwentelen?

4. Geheel zijn vermogen heeft dien man op 't spel gezet, zijn doel te bereiken; doch in plaats zich in een

goede uitslag te verheugen, zal hij ondervinden, dat hij een dwaze onderneming begonnen heeft, en er veel leeds over hebben zal. Het voorkomt mij altans, dat er niets goed van hem worden zal. Ik ben gelast, of liever ik ben opgedragen u te waarschuwen voor (of tegen?) die man, dien het er op aanligt om u beet te nemen. Blijft gij hem uw vertrouwen te schenken, zoo vrees ik met rede, dat gij te laat ondervinden zult, welke eenen bedrieger of hij is. Wegens (of uit?) baatzucht zocht hij uwe vriendschap, en wegens (of uit?) lichtgeloovigheid heeft hij u tot zijn slagtoffer gekozen. Ik, die die man in zijne handelingen naauwkeurig heeft gade geslagen, heb u gemeend een goede raad te moeten geven. Bedrieger, als hij is, zal hij niet nalaten, hoe langer hoe meer onbeschaamder te worden, en van u zoolang geld aftepersen, dat gij eindelijk berooid en arm zult zijn. Daarom geloof ik dat 't wijste is u van die man te ontslaan, en dat gij u niet langer met hem inlaat, opdat gij niet geheel in zijne macht valt. Ik zou u in mijn hart beklagen; indien gij een prooi van hem werdet.

5. Hoe geleerd die man ook zijn mag, hij heeft van deze zaken niet veel verstands. Dit neem ik aan hem echter niet kwalijk; want één mensch kan niet alles weten. Hij heeft lang zitten te peinzen, hoe of hij die zaak aanleggen zou, maar eindelijk heeft hij moeten tot het besluit te komen om haar geheel op te geven, daar deze onderneming zijne krachten zou te boven gaan. Was hij ouder, dan zou hij welligt meer doorzicht hebben om de gepaste hulpmiddelen aantewenden, maar nu hij noch zoo piepjong is, doet hij beter zijn plan op te geven. Zijn broeder heeft veel (of vele?) landen door-

rezen, en zich een schat ondervinding opgedaan. Als hij in de familiekring zoo genoeglijk zit vertellen, over al hetgene dat gij gehoord en dat hij gezien heeft, dan boeit hij ieder zijn aandacht. Menig avondje heb ik de gelegenheid waargenomen hem van zijne reisavonturen te hooren vertellen, en ik leerde veel daaruit. Zoo heeft hij ons een geheelen avond met Zwitserland bezig gehouden; hij schilderde ons de verwoestingen van een lawine af; hij leide ons in onze verbeelding *over* gevaarlijke bergpassen en *door* puntige rotsen na der bergen toppen, of hij heeft onze aandacht gevestigd op de lieflijke dalen, waar hij ons te midden in de Zwitserse boerestand rondvoerde en ons bekend heeft gemaakt aan de zeden en gewoontens dier eenvoudige bergbewoners.

§ 63.

6. Weeg wel over wat gij doet; indien gij van die man de achting wil verdienen, moet gij niet beginnen *door* hem pluim te strijken of flik te flooien, want degenen die dat doen zijn voor hem onuitstaanbaar. — Ons land wordt van talrijke rivieren doorgesneden, waardoor de *inlandsche* scheepsvaart zeer bevordert wordt, en de landerijen, langs dewelke die rivieren stromen, vruchtbaarheid erlangen. Alle de landen, waar den bodem niet met rivieren bevochtigd wordt, zijn dor en schraal, en *onder* de heete luchtstreek, zandbedekt. De groote Sahara, Arabië en nog veel (of *vele*?) andere strecken bieden niets als gloeiend zand aan, waar niets wasschen kan. De zoodanige landen, of liever zandzeeën, zijn natuurlijk onbewoonbaar, en zelf het rijden is er gevaarlijk en voor eenen enkelen mensch ondoenelijk. In de geschikste tijd

des jaars begeven zich op reis de karavanen, en doortrekken de woestijn met hunne kameelen en koopgoederen. Zij kiezen hunne rustplaatsen daar, waar hun de onderzanding geleerd heeft, dat zij veilig kunnen vertoeven, gewoonlijk op een oase of bij waterbronnen. Een zulke tocht blijft echter altijd een gevaarlijke; want wanneer geduchtige heete wervelwinden zich verheffen, die het mulle zand opstuwen, dan worden vaak de menschen en de dieren beneden een dichte zandregen begraven, waardoor zij hulploos om moeten komen.

7. Laatst ontmoete ik de winkelier, die mij tien ponden koffij had moeten leveren en mij slechts tiendehalve pond gezonden heeft. Ik beklaagde mij over dat schrale gewicht, en zei tegen hem de moeite gedaan te hebben om de koffij te overwegen, waardoor ik gemerkt heb een half pond te weinig te hebben. Daarop heeft de man zich boos gemaakt, en beweerde mij zich vergist te hebben, en dat eenē zulke handelwijs niet van hem te verwachten was. Hoe het is, hetzij hij wetens en willens mij bedrogen hebbe, hetzij hij hemzelve misgerekend heeft, ik ben niet meer van voornemens hem door mijne klandizie te begunstigen. Bedrogen te worden, wie zou dat gelusten? En als het werkelijk bedrog van die man zij, en daardoor hem te verrijken tracht, dan zal hij bij slot van rekening zich niet *tegen* achteruitgang in zijne zaken vrij kunnen waren, en komt hem later armoede over, dan zal hij het zijne oneerlijkheid te wijten hebben. Eerlijk duurt het langste, en die zich van oneerlijkheid schuldig maakt, stort hemzelve in 't verderf; want daar een zulke man het vertrouwen zijner medeburgeren hoe langer hoe meerder mist, wil niemand

eindelijk meer met hem te maken hebben? Denkt gij dat ook niet?

8. Laat ons elkander helpen, zullende daardoor den last der ellende te meer lichter worden. Het goed, dat onzen medemens van ons ondervindt, is een verzachting van zijn leed. Dit heeft Confucius reeds gezegd, en om de Chineezzen deze zedelijke waarheid in te prenten, heeft hij hen het volgende verteld:

DE BLINDE EN DE LAMME

In een Aziatische stad leefde twee ongelukkige menschen; den eene was lam, den andere was blind, en beide arm. Het leven was hen tot eene last. De blinde had zelf geen hondtje hem te lijden, de lamme lei machteloos op een rustbank. „Ach! mij ongelukkigen!” jammerde de lamme, „is er eenen rampzaliger toestand als den den mijnen? Zelfen kan ik niet werken, maar ik moet het genadebrood eten, gekluisterd zijnde aan mijne legerstee. Andere zie ik dat henen en weder loopen, en zich bewegen waarhenen zij willen, en ik, arme man, is het lot beschoren altijd in dezelfde plaats te blijven. Was ik maar dood!” — Ook den blinde jammerde om het gemis van zijn gezigt. „Wien toch is deerniswaardig als ik,” zuchte hij, „ten allen tijde sta ik bloot aan de grootste ongelukken, ik vermag geen schrede verzetten, of ik loop het grootste gevaar. Maar hoe! wie hoor ik daar, dat zucht en klaagt? Broeder, ontbreekt gij het gebruik uwer beenen, ik kan niet zien. Wel zijn wij beide ongelukkig, maar laat ons elkander helpen. Klimt op mijne schouders; ik ben sterk genoeg u te dragen; dan is ons beide geholpen. Mijne voeten zullen u uit

de nood helpen, en uwe oogen zullen mij de weg wijzen. Dit zal het best zijn ons kammervol leven draaglijk te maken." Op deze wijze nu wisten zij zich te helpen.

9. Ik achtete mijne plicht om uwe broeder te waar-
schuwen *legen* het gezelschap, waarin ik menigmaal hem
heb aangetroffen. Die menschen hunne tijd met nietig-
heden doorbrengende, krijgt hij van lieverlede lust in
een zulk doelloos leven. Om de tijd te korten slijten zij
die met het spel, waarvan zij groote *minnaars* zijn, of
zij vermaken hun met zouteloze gesprekken, wordende
menigmaal bij hun den grond gelegen tot laster; want
zij ontzien hun niet iedereen over de hekel te halen,
waaraan een fatsoendelijk man groote ekel heeft. Waren
zij nog liefhebbers van muziek en zang, of wisten zij
over iets degelijk te spreken, waardoor het hart voedsel
krijgt en den geest gescherpt wordt, dan was de omgang
van die menschen nuttig aan uw broeder, maar van
zulke zonder oordeel zijnde en geen stof tot een goed
gesprek hebbende menschen is niets goed te verwachten.
Een jong mensch, zooals uwen broeder, behoeft andere
gezelschappen, opdat zijn smaak gevormd wordt, en
eenmaal zooals eenen wel opgevoeden mensch in de wereld
kan verschijnen. Door de omgang met de vrienden, die
hij nu heeft, loopt hij gevaar een zeer alledaagschen of,
zooals men het wel noemt, gelijkvloerschen mensch te
zullen worden, en dat zou om te betreuren zijn; immers
het dunkt mij, dat door zijn goede aanleg hij wel tot
wat beter kan opgelegd worden.

FREDERIK DE GROOTE EN DE MOLENAAR.

10. Gij zult wel zeker eens van Frederik de Grootte, de koning van Pruisen, gehoord hebben. Nu, er zijn niet weinige anecdoten van hem in den omloop, en in der daad, de wijze *op welke* dezen vorst met zijne onderdanen omgegaan heeft, had iets zonderling. Ik vertrouw wel niet in de echtheid van velen dier anecdoten; maar het volgende is toch een voorval ~~in~~ zijn leven, welk echt schijnt te zijn. Ik bedoel zijn ontmoeting met de bekende molenaar van Saus Souci.

Frederik liet *voor* zich een luthuis bouwen, en had *daarover* reeds alle zijne plannen in gereedheid; maar een groote zwaarigheid heeft zich opgedaan. Eenen molen stond in de weg, en *ontnam* het uitzigt aan het slot. Dezen molen moest verwijderd worden, en de opzichter over de koninklijke paleizen heeft de molenaar bij hem laten komen, biedende hem voor zijn eigendom eene som geld aan. De molenaar is echter niet van voornemens dat hij zijnen eigendom verkocht, en weigerde halstarrig dat hij zich van zijn molen ontdoed. Daarop deelde den opzigter de koning zijn wedervaren mede, die de molenaar ontbiedende, zelve hem een voordeelig bod doet. Maar alles was te vergeefs! „Ik kan niet, zeide de molenaar, mij van mijn molen te ontdoen; mijn ouden vader stierf er in; mijn zoon is er geboren. Gij moet er van afzien, Sire; ik verkoop haar niet.

— „Wij moeten uwe molen hebben,” zegt Frederik toornig. ’t Is maar goedheid van mij hem koopen te willen; want weetje wel, dat ik, als een koning, u hem kan onteigenen, zonder niets te betalen?

— Gij, mijn molen onteigenen! Ja, dan moesten er geen regters *in* Berlijn zijn.

Dit fiere antwoord de koning bevallende, kwam hij dadelijk tot inkeer, en schiep er zelf behagen *aan*, dat zoo'n eenvoudigen man onder zijn regering aan het recht geloofde. Hij begon te lagchen, keert zich om en zeide tegen degene die bij hem waren: Drommels! mijne heeren, ik geloof onze plannen te zullen moeten veranderen. Buurman, behoudt u goed; uw antwoord bevalt mij.

LESSEN VAN BENJAMIN FRANKLIN.

11. Het vroeg of late opstaan is een gewoonte, dewelke, gelijk als alle de gewoontens, meer of minder moeilijker is om te veranderen. Voor degene, die *gewend* is dat hij vroeg opstaat, zoude het vervelend zijn zoo lang in bed te blijven leggen; als de zon reeds hoog aan de hemel staat, en degene, die zich toegeeft aan lang te slapen, valt het moeilijk dat hij vóór zijn gewone tijd opstaat. De eerste gewoonte wezentlijke voordeelen aanbrengeude, zoowel ten opzichte der gezondheid *en* vanden welvaart, en de laaste beide vernietigende, zoo meenen wij het spreekwoord zeer waar te zijn: de morgenstond heeft goud in de mond.

Den ochttenstond is zeker het meest goede *deel* vanden dag voor studie en werkzaamheid. De lucht is dan zuiverst, den geest helder, het ligchaam uitgerust.

Hij, die iedere dag twee uur vóór een ander opstaat, wint een geheelen dag in de week, levende verscheidene jaren langer als degene die even oud zijn, maar die een groot gedeelte hunner levens in bed leggen. Vroeg opstaande, zal uwe gezondheid versterkt worden, uw leven

aangenamer gesleten worden, en uw verstand toegenomen worden. Hij integendeel, die in bed ligt tot negen of tien ure, heeft altijd haast, is altijd te laat, kan geen tijd vinden zijn werk te verrigten, klaagt van hoofdpijn, gebrek van eetlust, enz., zijnde het natuurlijk gevolg van in te ademen, gedurende zoovele uren de slaaplucht zijner kamer, in plaats der vrije, opene gezonde lucht van de dampkring.

De Engelschen hebben een spreekwoord, dat luidt: hij die wil in de wereld vooruitkomen, moet om vijf ure opstaan; hij die in de wereld zijn fortuin maakte, kan tot zeven ure blijven te leggen.

§ 56.

12. In dezen tijd, zegt Franklin, in welken men zoo algemeen klaagt, dat het geld schaars is, wil ik degene, die niet wel bij kas zijn, het middel *in de handen* geven, hunne zakken beter te voorzien. Ik zal hen het waar geheim leeren, geld te winnen, het onfeilbaar middel hunne ledige beurzen te vullen en de wijze om dezelve altijd vol te houden. Twee eenvoudige regels zullen, wel in acht genomen zijnde, dit doel bereiken:

Den eerste is: Laat *de* eerlijkheid en *de* arbeid steeds uwe metgezellen zijn.

En de tweede: Besteedt een stuiver minder als hetgene dat gij anders zou uitgeven.

Daardoor zal uwe platte beurs weldra gaan te zwellen, gij zult van schuldeischers niet overvallen worden, door de armoede niet in 't naauw gebragt worden, gij zult van de honger niet vermagerd worden; door de naaktheid

niet versteven worden. De geheele Natuur zal met meer levendigeren glans voor u schitteren, en de blijdschap zal uw harte doen kloppen. Haast u dus, dat gij die beide regels in beoefening brengt, en dat gij gelukkig wordt. Ach! wees toch wijs; laat de arbeid (*m.*) van des 's morgens vroeg met uw medegaan, dat zij u vergezelle tot op het oogenblik, als wanneer den avond u het uur der sluimering zal aanbrengeu. Vergeet nooit dat gij eene stuiver overhoudt, na al uwe uitgaven opgerekend en betaald te hebben; alsdan zal de onafhankelijkheid uw schild en uwen beukelaar zijn, uwen helm en uwe kroon; alsdan zult gij het hoofd fier omhoog heffen, zonder u nedertebuigen voor zijde kleederen.

13. Franklin heeft ons noch onder andere de volgende wijze spreuken en gedachten nagelaten:

De menschen zijn nooit meer opgeruimder, als wanneer zij bezig zijn.

Degene wie tegen de wind inspuwt, spuwt zijn eigen in zijn aangezicht.

Bedien uw nooit van stekelige gezegdens jegens niemand, al is het ook schersend; want bittere spotternijen ont-aarden dikwijls in ernstige krakelen.

De hoogmoed is een bedelares, die zoo hard roept even als het gebrek, maar die oneindig meer onverzadelijker is.

Indien gij het leven lief hebt, verlies dan de tijd niet; want zij is de stoffaadje, van hetwelk het gemaakt is.

Er is nog nooit geen goeden oorlog of een slechten vrede geweest.

Laat ons leeren ons *met* de genoegens van onzen naasten te verheugen, ons wegens zijn geluk gelukkig te

achten, al was het ook, dat niemand deel aan het onze nam.

Voor den mensch bestaat er geen last zoo zwaar dan den tijd, wanneer hij niet weet, hoe of hij hem moet besteden.

Wees ijverig in uwe leeroefeningen, en gij zult een verstandige worden, wees deugdzzaam en gij zult een gelukkige zijn.

Hij, die u eenmaal eene dienst gedaan heeft, zal het aangener om een andere te doen, als hij, die gij zelve verpligt hebt.

Onthoud dat de slechte daden niet slecht zijn, verboden zijnde, maar dat zij verboden zijn, slecht zijnde.

Zeg slechts datgene dat andere of u zelf dienstig kan zijn; vermijdt alle nuttelooze gesprekken.

Breng nooit niemand nadeel toe, hetzij dat gij hem ongelijk aandoet, hetzij door omtrent hem het goed te verzuimen, dat hij recht heeft van u te verwachten.

14. De kinderen en gekken verbeelden hun dat twintig guldens nooit niet verminderen, en twintig jaren nooit niet eindigen kunnen. Maar als men gestadig iets uit de kist uitneemt, zonder er niets in te doen, vinden wij spoedig de bodem, en als den put ledig is, kent men eerst regt de waardij van het water.

Wat is eenen vlinder? Hij is op zijn hoogsten eenen gekleeden rups, en *die* is de pronker ook.

De rijke te willen naäpen, dat staat de arme even zoo gek als het de kikvorsch stond, toen zij zich opblaasde, om zoo groot te worden als eenen os.

Zijde stoffen doen het vuur in de keuken uitgaan. Wel verre van dat zij levensbehoeftens zouden zijn, kan

men *dezelve* nauwelijks gelijk als gerijfelikheden beschouwen, maar omdat zij in de oogen blinken, haakt men naar derzelve bezit. Van daar dat de kunstbehoeftens des menschlijken geslachts meer talrijker geworden zijn als de natuurlijke behoeftens. Tegen één wezentlijke arme persoon zijn er honderd behoestigen.

De luiheid brengt zijne eigen ongemakken mede en verkort *onmerkelyk* het leven, evenzoo als den roest, dien meer als den arbeid slijt: den sleutel, die men dagelijks gebruikt, is altijd een gladde en heldere.

15. Werk van daag, want gij kunt niet weten, welke beletselen of er zich morgen zullen opdien. Stelt niet uit tot morgen hetgene dat gij van daag noch doen kunt. Als gij hoopt hetgene dat overtollig voor u zij, zult gij op het laast moeten verkoopen, hetgene dat voor u het noodigste is. Ik heb veel lieden gezien ten gronde gaan, omdat zij dikwijls iets goed koop gekocht hadden. Het is dwaasheid, dat men zijn geld besteed iets te koopen, waarover men zich berouwen kan.

Weest op uwe hoede jegens alle kleine uitgaven. Er is slechts alleen een kleine lek (*o.*) noodig een klein schip te zinken. De lust *van* lekker te eten en te drinken lijdt tot de bedelstaf. De gekken geven gastmalen, en de wijze gebruiken *dezelve*.

Degene die arbeidzaam is, die behoeft nooit niet tegen gebrek te vreezen; den honger kijkt den vlijtigen wel in de deur, maar durft niet binnen te treden.

Met arbeid en *met* geduld doorknaagt een muis een kabeltouw, en klein herhaalde houwen vellen groote eikenboomen.

Een stil en gerust leven en een lui leven is twee zeer

verschillende zaken. Geloofst gij dat de luiheid meer genoegen u zal verschaffen als den arbeid? Dan vergist gij u; want de luiheid baart zorgen, en den ledigen tijd veroorzaakt verveling en naberouw.

16. Wat voor eenen uitstekenden denker dien Benjamin Franklin was, blijkt uit het volgende, dat hij ons uit zijne jeugd mededeeld:

HET FLUITJE.

Toen ik eenen knaap van nauwelijks zeven jaar oud was, vulde mijne vrienden eens mijne beurs met wat klein geld. Weldra ben ik na een winkel gegaan, waar kinder-speelgoed verkocht werdt; maar het geluid van een fluitjen, welk ik in 't voorbijgaan in eens anderen knaapjes hand zag, beviel me zoodanig, dat ik vrijwillig voor dat fluitje de jongen gansch mijn beurs aanbod. Nu ging ik na huis, waar ik fluitend door alle de vertrekken rondliep, zeer tevreden *over* mijn fluitje, met welke ik evenwel mijne betrekkingen niet weinig overlast deed.

Toen mijne broeders, mijne zusters en mijne overigen huisgenoten de ruil vernamen, welke ik gedaan had, zeiden zij mij voor het dingje vier maal zooveel gegeven te hebben dan het waardig was. Nu kwam ik in de gedachte, welke mooie dingen dat ik voor het overige geld had kunnen koopen, terwijl ik *over* mijn dwaasheid zoo uitgelagchen wierd, dat ik *uit* verdriet begon te schreijen. Maar dat voorval maakte *in* mij een diepe indruk, en ik trok er in 't vervolg nut en leering van. Als ik in verzoeking mogt komen, dat ik mij iets onnoodig aanschafte, zeide ik *aan* mijzelf: Geef niet als te veel

voor het fluitje! en zoo bespaarde ik mijn geld. Toen ik, in latere jaren, in den maatschappij der menschen handelingen gade sloeg, trof ik vaak lieden aan, die ook al te veel voor het fluitje gaven.

VERVOLG.

17. Wanneer ik eenen gierigaard aantrof, dewelke hem zelf alle de gemakken des levens ontzegde, die de vreugdeniet kende om de armen en de ongelukkigen wel te doen; die de genoegens eens hartelijke vriendschap opofferde voor de begeerte om goud en schatten, dan dacht ik: Armen man! ook gij betaalde veels te veel voor het fluitje! Ja, hem, dien slechts zinlijk genot naarjaagt, die alle opscherping des verstands en veredeling des harts verwaarloosd; hem, die aan pracht en opschik zijn vermogen weidt, te veel verteerd, zijn gezin benadeeld, en daardoor soms zijn leven in een gevangenis eindigd: Of dezen allen betalen de fluitjes gewisselijk te duur, veels te duur!

Kortom, ik geloof dat ik heb opgemerkt, dat de menschen zelf, het grootste gedeelte hunnes ongeluks aan de valsche schatting der dingen te wijten hebben, en dat zij het zich daardoor op de hals halen, dat zij steeds te veel, om mij nog eens zoo uit te drukken, voor het fluitje geven.

VIERDE AFDEELING.

§ 64.

DE ZINSVERBINDING.

De hoofdzin en de bijzin.

Een samengestelde zin is zoodanig een zin, die uit twee of meer aan elkander verbonden zinnen bestaat. Men vindt in een samengestelden zin *nevenschikking* of *onderschikking*.

Er heeft een *nevenschikking* plaats, wanneer iedere zin op zich zelf volledig is, b: v: *Mijne zuster naaide, en mijn broeder leerde zijn les.* Alsdan zijn de zinnen door een voegwoord of bijwoord verbonden, en zij worden *hoofdzinnen* genoemd.

Er heeft *onderschikking* plaats, wanneer de daartoe strekkende zin, dien men een *bijzin* noemt, de plaats van een der leden van den hoofdzin vervangt, b: v: *Toen mijn zuster naaide, leerde mijn broeder zijn les,* of: *mijn broeder leerde zijn les, terwijl mijne zuster naaide.*

Behalve het gezegde kan elk der deelen van een zin door een bijzin uitgedrukt worden. Dus zijn er *onderwerpszinnen*, *toekenningszinnen*, *aanvullingszinnen*, *voorwerpszinnen* naarmate deze tot onderwerp, toekenning, aanvulling of voorwerp van een anderen zin dienen.

Om een zin door *nevenschikking* aan een anderen zin te verbinden, gebruikt men drie soorten van voegwoorden of bijwoorden:

a. *Aaneenschakelende*: En, ook, niet alleen — maar ook, noch — noch, daarenboven, alsmede, buitendien, zoowel — als, ten eerste — ten tweede, enz.

b. *Tegenstellende*: of — of, niet — maar, doch, maar, daarentegen, behalve, evenwel, nogtans, echter, enz.

c. *Oorzaken aanduidende*: derhalve, daarom, want, gevoegelijk, diensvolgens, deswege, hetzij — of.

Voor de verbinding door *onderschikking* gebruikt men betrekkelijke voornaamwoorden of de bijwoorden en voegwoorden: *waar, toen, dewijl, omdat, terwijl, dus, vermits, nadat, wanneer, indien, als, ofschoon, dat, of, hoezeer, hoe — des te, ingevalle, opdat* enz.

In elke onderschikkende verbinding, dat is in een bijzin, staat het vervoegde werkwoord achter de bepalingen.

VOORBEELDEN. Een onderwerpszin: *Dat de zindelijkheid goed is voor de gezondheid, leert de ondervinding dagelijks.* Zulke bijzinnen vervangen een zelfst. naamwoord.

Een toekenningszin: *Het huis, waarin ik woon, is van vele gemakken voorzien.* Zulke bijzinnen doen dezelfde dienst als een bijvoegelijk naamwoord.

Een aanvullingszin: *Geen mensch is verzekerd, dat hij lang leven zal.* Zulke bijzinnen zijn bijwoordelijk.

Een voorwerpszin: *Ik weet, dat hij de waarheid zegt.* Zulke bijzinnen vervangen een zelfstandig naamwoord.

Ten opzichte van de aanvullingstinnen heeft men:

a. Aanvullingszinnen van tijd: *Ik zal komen, wanneer ik tijd heb.*

b. Aanvullingszinnen van plaats: *Waar vruchtbare*

grond is, kan men goede voortbrengselen van den landbouw verwachten.

d. Aanvullingszinnen van ^{gronden} ~~grond~~: *Ik denk, zooals ik spreek.*

c. Aanvullingszinnen van ^{wijzen} ~~wijze~~: *Eer uwen vader en uwe moeder, opdat het u welga.*

De aanvullingen van tijd antwoorden op de vraag: *wanneer?* die van plaats op de vraag *waar?* *waarheen?* die van wijze op de vraag *hoe?*, die van grond of oorzaak: *waarom?*

Bij elken bijzin kan men een betrekkelijk woordje onderkennen, dat terugslaat op een aanwijzend woordje in den hoofdzin; maar dikwijls wordt het laatste weggelaten, b. v. (*zulk*) een man, *die* zijn pligt doet, is gelukkig. *Waar* uw schat is, (*daar*) zal uw hart zijn. *Nadat* ik hem gesproken heb, (*toen*) ben ik vertrokken. Die man werkt (*zoo*), dat hij zijn gezondheid benadeelt. Het ijzer zinkt (*daarom*) in het water, *omdat* het soortelijk zwaarder is. *Wie* tevreden is, (*die*) is gelukkig. Ik weet, (*dat*) *wat* gij mij zeggen wilt.

Den onderwerpszin, met het voegwoord *dat* beginnende, plaatst men doorgaans na het gezegde, en men gebruikt het onbepaalde voornaamwoord *het* tot zijn plaatsvervanger vóór het werkwoord b: v: *Dat de luiaard zich schade berokkent, is zeker = Het is zeker, dat de luiaard zich schade berokkent.*

Een voorwerpszin kan als een *aangehaalde* zin voorkomen, wanneer men iemands woorden letterlijk aanhaalt; b. v. *Jezus zeide: „Bemin God boven alles, en uwen naaste als u zelven.”*

Soms kort men een bijzin in, om zich beknopter en

levendiger uit te drukken, b. v. *Wanneer gij ouder geworden zult zijn, zult gij dit beter beseffen = Ouder geworden, zult gij dat beter beseffen.* Evenwel mag een verkorting van den bijzin nooit aanleiding tot dubbelzinnigheid of onduidelijkheid geven.

§ 65.

1. *Verandert in de volgende zinnen het onderwerp in een onderwerpszin:*

In de jeugd te leeren is noodzakelijk. Zijne terugkomst heeft mij verblijd. De gierigaard heeft altijd te weinig; de verkwister heeft altijd te veel. Beloften moet men nakomen. De omwenteling der aarde om hare as wordt thans niet meer betwijfeld. Zijne gehoorzaamheid en vlijt strekt mij tot vreugde. Uwe tegenwoordigheid hindert mij niet. Altijd de waarheid te spreken is uw plicht. De zorgeloze stoort zich niet aan den tijd. Een fraaie hand te schrijven is een goede aanbeveling. Zijn plicht te betrachten moet des menschen eerste zorg zijn. De genezing van den zieke is twijfelachtig. Het dragen van vuurwapenen is verboden. Zich zelve te kennen is een moeilijke wetenschap. Laagheden te doen past geen fatsoenlijk mensch. Afgetrokken te zijn bij het onderwijs is een groote hinderpaal om vorderingen te maken.

2. *Verandert in de volgende zinnen den onderwerpszin in een zelfstandig onderwerp:*

Het betaamt u, dat gij de plichten der wellevendheid in acht neemt. Het is bekend, hoe hij zich gedraagt. Het is noodig, dat gij voorzorgen neemt. Het is verkeerd, dat gij zoo handelt. Dat uw broeder teruggekomen is, is mij bekend. Dat alles wijs is ingericht in de na-

tuur, is geen toeval. Het verheugt mij, dat gij hersteld zijt. Die zich aan de dronkenschap overgeeft, verwoest zijne gezondheid.

Het is onbekend, wanneer wij sterven zullen. Wie steelt, wordt gestraft. Wie heelt, is zoo goed als de steler. Dat hij zich verkeerd gedraagt, doet mij leed. Wanneer ik vertrekken zal, is nog onbepaald. . Waar ik hem ontmoeten zal, blijft nog een geheim. Waarom hij zoo gehandeld heeft, zal zich later ophelderen. Het is mij een raadsel, hoe hij zoo handelen kan. Het is ongeoorloofd, dat men zijnen naaste belastert. Het is van belang, dat gij grondig uwe lessen leert. Het maakt u ziek, als gij uwe maag overlaadt. Het is noodzakelijk, dat een schrale grond bemest wordt. Het doet ons goed een braaf man te ontmoeten. Wat eenvoudig is, is natuurlijk en dus ook gemakkelijk. Wat niet waar is, kan niet eenvoudig zijn. Het is nuttig zijn verstand op te scherpen.

3. *Maakt samengestelde zinnen van de volgende enkelvoudige, door de aangewezen toekenningen in toekenningszinnen te veranderen:*

Een beleefd mensch, *zonder deugd* kan toch geen achting verwerven. Een *onoplettende* jongen maakt op de school geene vorderingen. Een *deugdzaam* mensch wordt algemeen geacht. Menschen *met eene zwarte huid* noemt men negers. Zeeën *met klippen bezaaid* zijn voor de scheepvaart gevaarlijk. *In warme streken groeiende vruchten* zijn somtijds zeer verkoelend. Vele spijzen *met boter toebereid* zijn zeer smakelijk. *Wijn met vreemde bestanddeelen* noemt men vervalscht. *Rijke ladingen aanbren- gende* schepen worden uit de Oost verwacht. Die man gaf een

navolgenswaardig voorbeeld. In alle talen vindt men *klanknabootsende* woorden. Hij kweekt in zijn tuin planten *met roode en gele* bloemen aan. De *herkauwende* dieren hebben gespleten hoeven. *Gulzige* kinderen benadeelen hunne gezondheid. Gymnastische oefeningen zijn uitstekend goed voor *zwakke* kinderen. Men vond in dat bosch geen *betreden* wegen. De *af te leggen* weg is zandig. Het *te drukken* werk is zeer belangrijk.

4. *Vormt samengestelde zinnen van de volgende paren enkelvoudige, en wel zoodanig dat de eene een toekenningszin van den anderen wordt:*

De paddestoelen groeien op vochtige plaatsen. Vele paddestoelen zijn vergiftig. — Ons vaderland moeten wij liefhebben. Aan ons vaderland zijn wij veel verplicht. — Zwitserland bevat grootsche natuurtooneelen. In Zwitserland vindt men de hoogste bergen van Europa. — Java is een der vruchtbaarste eilanden van den Indischen Oceaan. Java is eene belangrijke bezitting van Nederland. — De koffie is op Java overgeplant. Het vaderland van de koffie is de oostkust van Afrika. — De aardappelen zijn een algemeen verspreid voedsel. De aardappelen werden door Francis Drake van Amerika naar Europa overgebracht. — Cesar kwam, zag en onderwon. Cesar bouwde op zijn geluk. — De Rijn ontspringt in het St. Gothards gebergte. Aan de oevers van den Rijn liggen verscheidene steden. — Het ijzer is het nuttigste metaal. Zonder het ijzer zouden zoovele uitvindingen niet tot stand gebracht zijn. — De aarde volbrengt haren loop om de zon in ruim 365 dagen. Om de aarde wentelt zich de maan en vergezelt haar in haren loop. — De wolken ontstaan uit de dampen, die van de aarde op-

stijgen. De wolken geven wederkeerig den regen aan de aarde. — Aan een helderen sterrenhemel bemerkt men den melkweg. De melkweg bestaat uit eene oneindige menigte sterren, wier licht ineensmelt.

5. *Zoekt bij de volgende onvolkomen zinnen de ontbrekende toekenningszinnen:*

Vruchten... zijn ongezond. Vruchten.... zijn niet rijp. Een vogel.... kan niet vliegen. Vriendschap.... is niet wel gemeend. Een grond.... is niet vruchtbaar. Een eiland is een stuk land.... — Een meer is een water.... — Willem I.... werd door Balthasar Gerards te Delft vermoord, Mijn vriend.... is gestorven. Amphibiën zijn dieren.... — Een mensch.... wordt niet geacht. Honden.... bijten niet. Onder de vogels treft men sommige aan.... — Christiaan Huygens is degene...., en Cornelis Drebbel is degene... — Planeten zijn hemellichamen.... en kometen zijn sterren.... — Ik ontmoette gisteren een vriend.... — De zijdeworm.... is afkomstig uit China. In Oost-Indië vindt men eetbare vogelnestjes.... — De arend.... vestigt zijn nest op hooge bergtoppen.... — De kolibri.... gelijkt op een schitterend juweel.... — De vreeselijke storm.... heeft vele schepen doen vergaan.... — De Batavieren.... sloten een verbond met de Romeinen.... — Graaf Floris V.... werd door de edelen vermoord....

6. Soms vindt men bij den hoofdzin een toekenningszin, die niet op een zelfstandig naamwoord, maar op het geheele gezegde betrekking heeft. Deze toekenningszinnen worden door de voornaamwoorden *hetwelk*, *hetgeen*, *dat*, *wat*, *waartoe*, *daardoor*, *waarover* enz. met den hoofdzin verbonden. Voegt aldus de ontbrekende toekenningszinnen bij de volgende hoofdzinnen:

Ik heb van mijn vriend een brief ontvangen.... — Zij heeft hare beste vriendin verloren.... — Karel V-deed te Brussel afstand van de regeering.... — Abel Tasman ontdekte Nieuw-Holland.... — De Franschen kwamen in 1795 in ons land. ... — Columbus ontdekte Amerika.... — In 1869 werd het kanaal van Suez voor de scheepvaart geopend.... — Er is dezen zomer veel regen gevallen.... — Hij is van zijne reis teruggekeerd.... — Hij heeft mij eindelijk een bezoek gegeven.... — Er brak een hevigen storm los.... — In 1815 had de slag van Waterloo plaats.... — Frederik Hendrik nam in 1629 's Hertogenbosch in.... — Vooral het jaar 1637 kenmerkte zich door den dwazen tulpenhandel.... — Ik ben eindelijk tot dat besluit gekomen....

§ 66.

1. De voorwerpszin, die altijd het begrip eener zaak voorstelt, begint met het voegwoord *dat*, en staat achter het werkwoord, waarvan hij het voorwerp uitmaakt.

Maakt de volgende voorwerpen der handeling tot voorwerpszinnen:

Ik bemerkte zijne tegenwoordigheid in de kamer. Hij belette mij de uitvoering van mijn plan. De luiaard verdient straf. De vlijtige leerling verdient belooning. De koning verlangt de onderwerping zijner oproerige onderdanen. Ik raad u toegeeflijkheid aan. Hij bemerkte mijn ongeluk. Ik beloof u mijne hulp. Waarom vreest gij zijne wraak? De vijandelijke veldheer beval de verwoesting der stad. Ik wensch de terugkomst van mijn vriend. Het Christendom gebiedt ons de liefde jegens onze vijanden. Hij verlangt uw ongeluk niet. Ik erken

mijne dwaling. Hij beloofde mij beterschap. Zij verzocht mijn voorspraak.

2. Soms vindt men bijzinnen, met het voegwoord *dat* beginnende, die een zelfst. naamwoord met een voorzetsel vervangen, b. v. Hij verwondert zich over uw lang uitblijven = Hij verwonderde zich (*daarover*), dat gij zoo lang uitblijft. Maakt nu zulke bijzinnen in de volgende opgaven.

Ik ben overtuigd van zijne onschuld. Ik vlei mij met uwe begunstiging. Zorg voor het welbesteden van uw tijd. De mensch onderscheidt zich van de dieren door zijne rede. Den waren Christen kent men aan zijne liefde jegens God en den naaste. Ik verheug mij over uwe gezondheid. Schaam u over uwe achteloosheid. Ik bedroef mij over uw verkeerd gedrag. Hij vermaande mij tot de betrachting van mijn plicht. Hij is aan eene goede behandeling gewoon. Wij zijn het eens over zijne dwaze handelwijs. Verwondert gij u over zijne vreemde manieren? Ik twijfel aan zijne oprechtheid = Ik twijfel, of hij oprecht is.

§ 67.

1. *Voegt de gepaste aanvullingszinnen ter bepaling van tijd bij de volgende hoofdzinnen.*

Ik vertrok, zoodra.... — Toen.... begon de natuur te ontluiken. Terwijl...., las ik uw brief. Ik zal wachten, zoolang.... Voordat...., had ik mijn werk afgemaakt. Nadat...., begon ik aan mijn werk. Sedert...., leef ik gezond. Alvorens...., moet gij over de zaak nadenken. Wanneer...., kunt gij gaan spelen. Eer...., waren onze voorvaderen heidenen. Terwijl...., nam ik van hem

afscheid. Ik heb hem niet gesproken, sedert... — Ik zal wachten, totdat... — Zoo haast...., stond ik op om hem te begroeten. De Batavieren stonden tegen de Romeinen op, toen... — De Nederlanders zwoeren den Koning van Spanje af, nadat.... — Eer...., was Napoleon uit Elba gevluht. Nadat...., werd Batavia gesticht. Alvorens...., zwoer men den Spaanschen koning in 1581 plechtig af.

2. Een aanvullingszin ter bepaling van plaats slaat altijd terug op het aanwijzende *daar* of *daarheen* in den hoofdzin, hetzij dit woord werkelijk is uitgedrukt, hetzij men het in den hoofdzin invullen kan. Deze aanvullingszin begint met het betrekkelijke *waar* (1).

Voegt de volgende aanvullingszinnen ter bepaling van plaats in de volgende opgaven.

Het slot Loevestein ligt daar, waar.... — De Garonne krijgt den naam van Gironde, waar.... — De Rijn ontspringt, waar.... — Waar...., daar leeft men gelukkig. De korenbloemen en klaprozen groeien meestal daar, waar... — Waar...., groeien de paddestoelen het liefst. De grond is het vruchtbaarst, waar.... — Men vindt eeuwigdurend ijs, waar.... — Waar...., verliest de keizer zijn recht. God ziet ons, waar.... — Waar...., gebiedt de Heer zijn zegen. Het Kamper-eiland ligt daar, waar... De rivieren ontspringen daar waar...., en hebben hare uitwatering, waar.... — Het rundvee is het

---

(1) Kan men zich in den hoofdzin niet het aanwijzende *daar* voorstellen, dan is de bijzin een onderwerpszin, een voorwerpszin of een toekenningszin, b: v: *Het is onzeker, waar dat schip vergaan is.* (onderwerpszin). *Men weet niet, waar dat schip vergaan is.* (voorwerpszin). *Frankrijk is het land, waar uitmuntende wijn geteeld wordt.* (toekenningszin).

overvloedigst, waar... — Amsterdam ligt daar, waar... — Waar... ligt het dorp Katwijk aan Zee. Waar..., ontstaat een geregelde maatschappij. De planten tieren het best, waar... — Dag en nacht zijn het geheele jaar evenlang, waar...

§ 68.

Sommige aanvullingszinnen ter bepaling der wijze, hoe de handeling geschiedt, slaan op een hoofdzin terug, waarin het aanwijzende bijwoord *zoo* voorkomt of gedacht kan worden.

Als de aanvullingszin met *zooals*, *alsof*, *gelijk* begint, dan wordt er een *overeenkomst* uitgedrukt, en begint hij met het voegwoord *dat*, zoo stelt hij een *uitwewersel* der handeling voor.

Maar de aanvullingszin der wijze kan ook een *gelijkheid* of *ongelijkheid* aanduiden.

In het eerste geval wordt de bijzin door het voegwoord *als* aan den hoofdzin verbonden, indien er geen vergrootende trap aanwezig is. Is deze evenwel uitgedrukt, dan begint de bijzin met *hoe*, en de hoofdzin met *des te*.

In het tweede geval staat er een vergrootende trap in den hoofdzin, en de bijzin wordt door het voegwoord *dan* er aan verbonden; of wel vindt men het bijwoord *te* in den hoofdzin, en *dan dat* aan het begin van den bijzin.

Vult nu de volgende opgaven in:

a. *De bijzinnen ter bepaling der wijze van overeenkomst.* Behandel alle menschen, zooals... — Het was bij het maanlicht zoo helder, alsof... — Hij stond verbaasd, alsof... — Zij liep zoo zachtjes door den gang, als... —

Zijt volmaakt, gelijk.... — Die jongen is zoo ontwikkeld, dat.... — Gelijk...., doe gij hun ook alzo.

b. De bijzin ter bepaling der wijze van uitwerksel.
Die landstreek is zoo gezond, dat.... — Die leerling is zoo ongehoorzaam, dat.... — De ziekte van dien man is zoo toegenomen, dat.... — Die koopman heeft zulk een zwaar verlies geleden, dat.... — De Nederlanders werden zoo door Philips II. onderdrukt, dat.... — De rivieren in Spanje zijn zoo weinig waterrijk, dat.... — Het water der rivier is zoo laag, dat.... — Zijn brief is zoo slecht geschreven, dat....

c. De bijzin ter bepaling der wijze van gelijkheid.
De gierigaard is zoo ongelukkig, als de zuinige.... — De leugenaars is zoo schandelijk, als het stelen.... — Hoe...., des te opgeruimder kan men leven. Hoe...., des te meer kan men weldadig zijn. Hoe...., des te minder vorderingen kan men maken. Hoe...., des te lager kan de mensch vallen.

d. De bijzin als vergelijking van ongelijkheid. Die man is te lichtzinnig, dan dat.... — Dat boek is te uitvoerig geschreven, dan dat.... — Een vogel vliegt sneller, dan een paard.... — Een spoortrein gaat sneller, dan een stoomboot.... — De honden zijn scherpzinniger dieren, dan.... — Die zaak valt anders uit, dan.... — Deze inkt is te bleek, dan dat.... — Dat kind is te jong, dan dat.... — Dat mes is scherper, dan gij.... — Ik deel u meer van de zaak mede, dan.... — Die redevoering duurde langer, dan.... — Die man is te ongevoelig voor eens anders leed, dan dat.... — Er is in die landstreek meer vruchtbare grond, dan....

§ 69.

Aanvullingszinnen van grond zijn dezulke, waardoor de oorzaak eener werking aangegeven wordt.

Die oorzaak kan zijn: 1° een *zaakgrond*, 2° een *beweeggrond* en 3° een *kengrund*.

Is de oorzaak der werking een zaak, waardoor een uitwerksel te weeg gebracht wordt, dan noemt men haar *zaakgrond*, b: v: *Vele kleuren verschieten, dewijl zij door de zon beschenen worden.*

Is de oorzaak der werking de beweegreden, waardoor een persoon aangedreven wordt om iets te willen, of is zij het oogmerk, dat hij door een aangegeven middel wil bereiken, dan heet zij een *beweeggrond*, b: v: *Een goed' kind is gehoorzaam, omdat het zijne ouders lief heeft. Eet geene onrijpe vruchten, opdat gij niet ziek wordt.*

Een *kengrund* is de aanleiding, waardoor wij over een persoon of zaak een oordeel vellen, b: v: *Daar de hemel bewolkt is, zullen wij regen krijgen.*

Om den grond der handeling meer opzettelijk aan te duiden, kan men dikwijls in den hoofdzin de woorden *daarom* of *deswege* invoegen.

Wil men door den aanvullingszin een *zaakgrond* aanduiden, dan wordt hij doorgaans door het voegwoord *dewijl* aan den hoofdzin verbonden.

Indien de aanvullingszin een *beweeggrond* aanduidt, dan worden vaak de voegwoorden *dewijl*, *omdat*, *opdat*, *ten einde* of *dat* gebezigd.

Een bijzin ter aanduiding van den *kengrund* begint met een der voegwoorden, *daar*, *dewijl*, *vermits*.

Wanneer men zich den grond eener handeling als *mogelijk* voorstelt, dat is, als iets dat worden of geschieden kan, dan noemt men dien grond *voorwaardelijk*, b: v: *Indien gij bemind wilt worden, zoo bemin ook anderen.*

Men noemt den grond *toegevend*, wanneer de hoofdzin het gevolg ontkent, dat men uit den bijzin zou kunnen trekken b: v. *Ofschoon hij arm is, zoo is hij toch tevreden.*

Voorwaardelijke bijzinnen van grond beginnen met een der voegwoorden: *indien, bijaldien, zoo, ingeval, tenzij, tenware, wanneer, als.*

Toegevende bijzinnen van grond beginnen met een der voegwoorden: *ofschoon, hoewel, alhoewel, niettegenstaande, hoezeer, als.*

Ook kunnen voorwaardelijke bijzinnen van grond een vragenden of een bevelenden vorm aannemen b: v: *Komt hij niet, dan zal ik hem halen. Leer uwe lessen, zoo zult gij vorderingen maken.*

§ 70.

1. *Verandert in de volgende zinnen de aanvullingen ter bepaling van zaakgrond in aanvullingszinnen:*

De vruchten rijpen door de warmte van de zon. Door oplettendheid kan een kind groote vorderingen maken. Het ijzer is van wege zijne bruikbaarheid het nuttigste metaal. De muggen zijn door haar gegons en haar steken lastige insecten. Het zeewater is wegens zijn zout- en bitterheid niet drinkbaar. De ratten zijn door hare vernielingszucht een schadelijk gedierte. Wegens den hoogen waterstand liepen de dijken gedurende dien storm groot gevaar. Door gulzig eten heeft die jongen

zijn maag overladen. Hij is wegens zijne ongehoorzaamheid gestraft geworden. Door de lichtheid der wolken drijven zij in de lucht. Wegens de menigte moerassen is die landstreek ongezond. Door de bovenmatige zucht om geld te verdienen wordt men licht een gierigaard. Door de rijpheid der vruchten vallen zij eindelijk af. Wegens het onkruid kunnen de planten in dien tuin niet behoorlijk groeien. De krokodillen zijn gevaarlijke dieren wegens hunne vraatzucht.

2. *Verandert in de volgende zinnen de aanvullingen ter bepaling van beweeggrond in aanvullingszinnen:*

Hij handelt altijd uit besef van plicht. Men bemest den grond, om hem meer vruchten te doen voortbrengen. Uit dankbaarheid bied ik u dit geschenk aan. Hij heeft hem uit nijd een slag toegebracht. Uit veroveringszucht voerde Napoleon I zijne oorlogen. Eershalve heeft hij dat aanbod geweigerd. Ik heb met hem die proef genomen, om te zien of hij eerlijk is. Uit liefde gehoorzaamt dat kind zijne goede moeder. De landman zaait, om te kunnen oogsten. Men baadt zich, om zijne gezondheid te bevorderen. De kinderen gaan ter school, om later nuttige menschen in de maatschappij te kunnen worden. Uit medelijden heb ik mij die armen man aangetrokken. Men eet, om te leven; maar men leeft niet, om te eten. Vele vogels zijn nuttig, om het ongedierte in onze tuinen te verdelgen. Uit verveling gingen die menschen kaartspelen. Verhit u niet te veel, ten einde geen verkoudheid op te doen. Werk om in de wereld vooruit te komen. Doe uw plicht, om geen zelfverwijt te hebben. Uit belangloosheid wil hij geen geschenk aannemen.

3. *Verandert in de volgende zinnen de aanvulling ter bepaling van kerngrond in aanvullingszinnen.*

Bij het rijzen van de barometer zal het goed weer worden. Door de duisternis van den nacht kan ik de voorwerpen niet onderscheiden. Door de windstille vorderde het schip niet in zijne vaart. Door gehoorzaamheid wordt uw broeder bemind. Door het klokkengelui ontwaarde men, dat er brand was. Door het langdurige ijs stierven vele visschen. Door het bevrozen van de bloesems der vruchtboomen moet er nachtvorst geweest zijn. Gezond zijnde, wil ik opgeruimd aan mijn werk gaan. Een goeden vriend hebbende, wil ik hem mijn vertrouwen schenken. Door zich te bevljtigen, heeft hij den prijs verkregen. Door het regenachtige weder zijn wij verplicht onze wandeling op te geven. Rijk zijnde, kan hij den armen veel goeds doen. Zijn geld verkwist hebbende, is die man doodarm geworden. Door zuinigheid en vlijt heeft die man zich een groot vermogen verworven.

4. *Plaatst een aanvullingszin als voorwaardelijken grond bij de volgende hoofdzinnen.*

....., Zoo zult gij bemind worden — ....., Zult gij nut van het onderwijs trekken. Gij zult niet slagen, tenzij..... — Ingeval....., zal hij er berouw van hebben. Indien....., zoo zal het mooi weer worden. Als....., benadeelt men zijne gezondheid. — ....., groeien de planten welig. De verborgen warmte wordt in de lichamen opgewekt, wanneer..... — Ik zou die reis ondernemen, indien..... — Bijaldien....., moet gij niet schrikken. Ik zou niet tot dien stap overgaan, tenware..... — Vertrouw

dien man niet, tenzij..... — Bijaldien....., zal ik u laten roepen.

5. *Plaatsst e^{en} aanvullingszin als toegevendend grond bij de volgende hoofdzinnen:*

Ofschoon....., wil hij niet naar goeden raad luisteren. Niettegenstaande....., gaat hij zijn ouden gang. Hoewel....., is hij toch een eerlijk man. Ik heb uw vriend gezien; hoewel..... — Al....., gij zoudt toch uw eigen zin doen. Ik zal hem vriendelijk ontvangen, hoezeer.... — Alhoewel....., werd zij toch verkouden. Ofschoon....., werd hij niet wakker. Al..., zoo geef ik het toch met een goed hart. Hij ging voort dwaze verteringen te maken, niettegenstaande..... — God is overal, hoewel.....

6. *Geeft aan de voarwaardelijke bijzinnen in de volgende voorbeelden een vragenden of bevelenden vorm:*

Indien hij komt, zal ik u waarschuwen. Als gij niet gehoorzaam zijt, zult gij gestraft worden. Indien gij uw plicht doet, zult gij over u zelve tevreden zijn. Wanneer men u vraagt, antwoord bescheiden. Indien hij komt te overlijden, zal het een groot verlies voor zijn familie zijn. Als de droogte aanhoudt, zal er van de boomvruchten niet veel terecht komen. Indien gij verstandig handelt, zult gij al die zwaarigheden te boven komen. Indien Napoleon in 1812 niet naar Rusland was getrokken, zou hij zijne macht langer staande gehouden hebben. Bijaldien Rome betere keizers gehad had, zou het zedenbederf aldaar niet zoo toegenomen zijn. Indien hij rijk was, zou hij niet gelukkiger zijn. Wanneer de bladeren afvallen, is de zomer voorbij. Wanneer de barometer rijst, dan kan men goed weder verwachten.

§ 71.

DE VERKORTE BIJZIN.

In § 55. 2 en 3 hebben wij reeds gezien, hoe aanvullingszinnen door een werkwoord in de onbepaalde wijs, en in § 59 door een bedrijvend deelwoord kunnen vervangen worden. Ook toekenningszinnen zijn voor verkorting vatbaar in de twee volgende gevallen.

a. Wanneer het onderwerp van den bijzin een betrekkelijk voornaamwoord en het gezegde naamwoordelijk is, zoo ontstaat er, hetgeen men een *bijstelling* noemt. Deze moet met het zelfstandig naamwoord, waarop zij betrekking heeft, in denzelfden naamval staan, b: v: *Amsterdam, dat de hoofdstad van Nederland is, ligt aan het Y. = Amsterdam, de hoofdstad van Nederland, ligt aan het Y. De krijgsbedrijven van Prins Maurits, die de grootste veldheer van zijn tijd was, hebben onze onafhankelijkheid bewerkt. = De krijgsbedrijven van Prins Maurits, den grootsten veldheer van zijn tijd, enz.*

Het spreekt van zelve, dat het werkwoord van den hoofdzin zich in getal en persoon naar diens onderwerp, en niet naar de bijstelling schikt, derhalve: *Zijne bezittingen, zijn vaderlijk erfdeel, liggen in een vruchtbare landstreek. Wij, het meest handeldrijvende volk van Nederland, hadden in de zeventiende eeuw de uitgebreidste buitenlandsche bezittingen.*

b. Ook kan de toekenningszin verkort worden, wanneer zijn onderwerp een betrekkelijk voornaamwoord is, en het gezegde een bijvoegelijk naamwoord of werkwoord bevat, dat nader bepaald wordt, b: v: *Bij het omstorten van het rijtuig kwam mijn vriend, (die) de gelukkigste*

van ons allen (was), met een kneuzing vrij. Een schamel stuk brood, met tevredenheid gegeten, smaakt beter dan lekkernijen, met onrust gebruikt.

Wanneer de toekenningszin een naamwoordelijk gezegde heeft en geheel onmisbaar is, dan kan hij niet verkort worden. Men kan wel zeggen: *De mensch, het edelste schepsel van God, is met de schoonste vermogens begaafd, dewijl men den bijzin: die het edelste schepsel van God is er uit kan lichten, zonder den hoofdzin te schaden. Maar men kan niet zeggen: De mensch, met zijn lot ontevreden, is wel ongelukkig, dewijl men bij het wegnemen van den bijzin: die met zijn lot ontevreden is, den onvolledigen zin overhoudt: De mensch is wel ongelukkig.*

Aanvullingszinnen van verschillenden aard zijn somtijds ook vatbaar voor verkorting. Hierdoor zet men aan de rede meer kracht en levendigheid bij, b: v: *Ofschoon nog jong, heeft hij reeds een goed besef van zijn plicht. Onbekend met de landstreek, raakte hij het spoor bijster. Door smart overmand, schreide zij bittere tranen.*

§ 72.

1. Verkort den bijzin in de volgende opgaven.

De lijsterbes, die rood van kleur is, versiert onzen tuin nog in het najaar, wanneer de bladeren afvallen. De roos, die een der schoonste bloemen is, verspreidt een liefelijken geur. De wetten van Solon, die de wijze van Athene was, waren beter ingericht dan die van Lycurgus, die de wetgever van Sparta was. Het paard, dat de edelste verovering van den mensch op de dieren is, komt niet meer bij ons in den natuurstaat voor. Den hond, welke de getrouwe medgezel des menschen

is, treft men in alle landstreken der aarde aan. Den ijsbeer, welke een der bloeddorstige dieren is, kan men in ons klimaat moeilijk in 't leven houden. Het kolibrietje, dat de kleinste der vogelen is, vindt men slechts in de warme luchtstreek. Bewijs uwen ouders, die uwe beste vrienden zijn, altijd eerbied en liefde. De lessen van Socrates, die de braafste man in Athene was, strekten tot verbetering zijner tijdgenooten. Onder de vogels der zuidelijke landen, die de onze in schoonheid en vederpracht overtreffen, vindt men weinig zangvogels. Een geluk, dat men met niemand deelt, is slechts ten halve een geluk. Het rivierwater, dat meestal zoet is, heeft minder soortelijk gewicht dan het zoute zeewater. De stoomkracht, die algemeen toegepast wordt, geeft groote uitbreiding aan de fabrieken. Het jonge kind, dat zonder ondervinding is, moet geleid worden. De wol des schaaps, dat een zoo nuttig dier is, strekt tot vervaardiging van warme kleedingstukken. De lotgevallen van Robinson Crusoë, die de bewoner van een eenzaam eiland was, worden verschillend verhaald.

2. Boeken, die men zonder nadenken leest, kan men evengoed gesloten houden. Geschiedenissen, die men met levendigheid verhaalt, worden gaarne aangehoord. Of—schoon hij geweldig verschrikte, nam hij een kloek besluit. Terwijl men door toorn opgewonden is, kan men niet bedaard te werk gaan. Daar wij inboorlingen van een beschaafd land zijn, moeten wij onzen geest veredelen. Zou ik hem, die mijn beste vriend is, dat genoeg niet gunnen? Daar ik onvoorbereid ben, kan ik uw voorstel niet aannemen. Terwijl de belegerden door den vijand nauw ingesloten waren, zagen zij zich

genoodzaakt te onderhandelen. Daar hij zeer met de zaak verlegen was, gaf hij een ongepast antwoord. Dewijl gij ongeroepen zijt, behoeft gij u niet met de zaak te bemoeien. Lompe manieren, die een slechte aanbeveling zijn, zijn den beschaafden mensch hinderlijk. Nederland, dat grootendeels aan de zee ontwoekerd is, wordt door duinen en dijken tegen nieuwe overweldigingen van den Oceaan beveiligd.

3. *De verkortingen in de volgende zinnen zijn niet goed te keuren; tracht derhalve de noodige bijzinnen daarin te brengen:*

Een uurwerk, vergeten op te winden, kan niet gaan. Een paard, niet behoorlijk aan de hoeven gescherpt, kan niet over het ijs loopen. Een knaap, geen oplettende leerling, kan geene vorderingen maken. Een knecht, een bekwaam werkman, vindt licht een meester. De gebouwen, met bliksem-afleiders voorzien, staan bij onweder aan geen gevaar bloot. Een vogel, gekortwiekt, kan niet vliegen. De beren, met muilbanden voorzien, bijten niet. De mensch, een hartstochtelijk speler, maakt zich zelven ongelukkig. De ambachtsman, een knap werkman, kan overal den kost verdienen. De geneesheer, een liefderijk mensch, is een zegen voor de maatschappij. De menschen, gevaarlijke lasteraars, heeft men niet gaarne in zijne nabijheid. De mensch, een vatsige luiaard, verveelt zich overal.

§ 73.

DE NEVENSCHIKKING.

De nevenschikking der zinnen heeft plaats, wanneer deze in dezelfde betrekking voorkomen en door neven-

schikkende voegwoorden verbonden zijn. De nevenschikking kan zoowel met hoofdzinnen als met bijzinnen geschieden.

De verbinding der zinnen door nevenschikking is *aaneenschakelend, tegenstellend of oorzakelijk*.

De aaneenschakeling geschiedt door middel van de voegwoorden *en, ook, daarenboven, bovendien, niet alleen of niet slechts — maar of maar ook, wijders, voorts, ten eerste, ten tweede, ten laatste, eindelijk, deels — deels, nu eens — dan weder*.

De tegenstelling in de nevenschikking heeft plaats door de voegwoorden *of, of — of, hetzij — of, hetzij — hetzij, maar, doch, daarentegen, integendeel, ja zelfs, evenwel, nogtans, echter*.

De oorzakelijke verbinding bepaalt den grond, die weder onderscheiden wordt in *zaakgrond, beweeggrond en kengrond*. De verbinding heeft plaats door middel van de voegwoorden *want, immers, toch, daarom, deswege, gevolgelyk, dus, derhalve, diensvolgens, vandaar*.

Als de eerste zin den grond uitdrukt, dan wordt de volgende er aan verbonden door de voegwoorden *daarom, deswege, dus, derhalve, alzoo, gevolgelyk*, b: v: *Die jongen heeft zijn plicht niet gedaan; daarom moet hij gestraft worden*. Maar drukt de tweede zin den grond uit, dan gebruikt men het voegwoord: *want* b: v: *Die jongen moet gestraft worden; want hij heeft zijn plicht niet gedaan*.

Bij elke oorzakelijke verbinding van hoofdzinnen kan men den zin, die den grond aangeeft, in een aanvullingszin ter bepaling van grond omzetten, b: v: *De noordewind waait over koude zeeën; daarom brengt hij*

ons gewoonlijk koude aan. = Dewijl de noordewind over koude zeeën waait, brengt hij ons enz. De spreuwen veroorzaken veel schade in de tuinen; doch zij vernielen ook eèn groote menigte schadelijke insekten = Ofschoon de spreuwen veel schade in de tuinen veroorzaken, vernielen zij toch enz.

Somtijds gebeurt het, dat de hoofdzinnen zonder voegwoord nevenschikkt zijn, b: v: *Die jongen heeft zijne les niet geleerd; hij heeft zijn tijd met spelen doorgebracht. Ik wil u uit den nood helpen; laat mij begaan.*

De hoofdzinnen worden in een samengestelden zin door een punt-komma (;) van elkander gescheiden, tenzij er nevenschikking plaats heeft door middel van de voegwoorden *en* en *of*, als wanneer men slechts een komma gebruikt.

§ 74.

1. *Voegt andere hoofdzinnen bij wijze van aaneenschakeling aan de volgende opgaven:*

De schapen verschaffen ons wol; ook..... — Niet alleen schenkt de zon warmte aan het aardrijk, maar ook..... — De maan verlicht niet slechts gedurende den nacht, maar ook..... — Ongemanierdheid staat niemand mooi; bovendien..... — De wind verfrist den dampkring, daarenboven..... — Ik heb u dit plan afgeraden; voorts..... — De luiaard is zich zelven tot een last; ten andere....., en eindelijk..... — Nu eens is de zee kalm en effen als een spiegel, dan weder..... — Deels heb ik mijn geld besteed aan noodzakelijke behoeften; deels..... — Ik heb hem voor dien man gewaarschuwd; wijders..... — De visschen hebben koud bloed; ook..... — De granen zijn

niet alleen een algemeen voedingsmiddel, maar..... — Het rendier verschaft den Laplander de noodige kleeding; ten andere....., en eindelijk..... — De kameel draagt voor den Arabier zware lasten door de woestijn; daarenboven..... — Niet alleen dat de dronkaard zijn eigen gezondheid verwoest; maar ook.....

2. *Voegt andere hoofdzinnen bij wijze van tegenstelling aan de volgende opgaven:*

Zijn vriend is vertrokken, of..... — Ik zou hem wel zijn zin geven; maar..... — Of hij komt te laat, of..... — Appelen en peren zijn gezonde vruchten; doch..... — Bittere amandelen zijn op den duur schadelijk voor de gezondheid, ja zelfs..... — De arme moet den rijke niet benijden; de rijke daarentegen..... — Gij moet uw werk afmaken, of..... — Zuiver water is de gezondste drank, evenwel... — Een arm mensch bezit niet veel; doch..... — Men vindt in de warme landen vele verscheurende dieren; maar..... — Het ijs verschaft des winters veel vermaak; evenwel..... — De Pheniciërs waren een handeldrijvend volk; doch..... — De Romeinen waren een oorlogzuchtig volk; doch..... — De visschen ademen door kieuwen; maar..... — Niet de rijkdom maakt het geluk uit; maar..... — Ik heb uw vriend dien stap niet aangeraden; integendeel..... — Men zegt, dat de leeuw een edelmoedig dier is; echter..... — Toen hij dat kind in 't water zag vallen, bedacht hij zich niet lang; maar..... — Men zegt, dat die man niet veel ondervinding heeft; nogtans.....

3. *Voegt hoofdzinnen, die den grond of de oorzaak aangeven bij de volgende hoofdzinnen:*

Hij verwaarloost zijne gezondheid; daarom..... — Een langdurige droogte is nadeelig voor de planten; daarom.... —

De planten hebben vocht noodig om te groeien; daarom. .... — Wat ik doe, is voor uw bestwil; immers. .... — Boter en kaas krijgen wij van de koeien; daarom. .... — Eendracht maakt macht; gevolgelijk. .... — De morgenstond heeft goud in den mond; alzoo. .... — Iemand die veel gereisd heeft, heeft veel gezien; diensvolgens. .... — Ik heb een afkeer van veinzen; vandaar. .... — Die appelboom heeft niet gebloed; gevolgelijk. .... — Ik heb hem genoeg gewaarschuid; daarom. .... — Ik kan u deze week niet bezoeken; want. .... — De vledermuis is geen vogel; want. .... — De lijsterbes is geene bes; want. .... — De mensch is een redelijk wezen; derhalve. .... — Uw vader heeft die zaak gelast; diensvolgens. .... — De aarde beweegt zich om hare as; gevolgelijk. .... — Dat boek bevat mij bij uitstek; dus. .... — Die man verkwist al zijn geld; dus. .... — Er is meer ijzer dan goud; derhalve. .... — De kurk drijft op het water; derhalve. .... — Men kan zonder lucht niet leven; immers. .... — De bijen zijn nuttige diertjes; want. ....

4. *Verplaatst in de volgende samengestelde zinnen den zin, die den grond uitdrukt, achteraan:*

Ik heb mijn boek verloren; daarom heb ik mijne les niet kunnen leeren. Karel heeft zijne ouders lief; daarom is hij hun gehoorzaam. De zieke wil geen geneesmiddelen gebruiken; daarom kan de dokter hem niet helpen. De rupsen hebben dien boom bijna ontbladerd; gevolgelijk zal hij geene vruchten geven. Die man heeft mij een groote dienst bewezen; derhalve ben ik hem dankbaar. De koude is in de poollanden streng; daarom bevriest er het kwik. Die jongen heeft door zijne gulzigheid zijne maag overladen; daarom is hij ziek geworden. De grond

in dien tuin is steenachtig; daarom wil er bijna niets groeien. Heete dranken zijn ongezond; daarom moeten kinderen liever koud water drinken. Een plotselinge verkoeling van het lichaam is gevaarlijk; daarom moet men geen koud water drinken, als men bezweet is.

5. *Verandert in de voorbeelden van N° 4 de hoofdzinnen, die den grond aangeven in aanvullingszinnen ter bepaling van den grond, en geeft op of het een zaakgrond, een beweeggrond of een kengrond is, b: v: Dewijl ik mijn boek kwijt ben, (zaakgrond) heb ik mijne les niet kunnen leeren, enz.*

§ 75.

Verbindt door nevenschikking of onderschikking de volgende zinnen tot het vormen van samengestelde:

1. De avond spreidt zich uit over bosch en veld. Alles is bedekt met sneeuw. De glans der sneeuw breekt de duisternis af.

VOORBEELD: De avond spreidt zich uit over bosch en veld, die met sneeuw bedekt zijn, welker glans de duisternis afbreekt. *Of*: De duisternis van den avond, die zich over bosch en veld uitspreidt, wordt afgebroken door den glans der sneeuw, die alles bedekt. *Of*: De sneeuw, die bosch en veld bedekt, vermindert door hare glans de duisternis des avonds, die zich over alles uitspreidt, enz.

2. De glans der zon overtreft verre die der maan. De zonneglans is verblindend. De maan ontvangt haar licht van de zon.

3. Het schaap is een nuttig dier. Men verkrijgt de

wol van het schaap. Van de wol vervaardigt men kledingstoffen.

4. De kikvorsch is een tweeslachtig dier. Tweeslachtige dieren kunnen in en buiten het water leven. Gedurende den winter hoort en ziet men geen kikvorschen.

5. De Ruyter was onze grootste zeeheld. Hij werd te Vlissingen van behoeftige ouders geboren. Hij stierf den heldendood op Sicilië.

6. In de rivieren der warme landen vindt men de gevaarlijke krokodillen. Het zwemmen in de rivieren is daardoor gevaarlijk. Menigeen heeft er zijn leven door verloren.

7. Hij schreef mij zulk een hartverscheurenden brief. Mijne zuster las mij dien brief voor. Ik dacht, dat haar het hart zou breken.

8. De nacht was weder aangebroken. De haard verspreidde een roodachtig schijnsel in de kamer. Een kleine lamp verlichtte spaarzaam het vertrek.

9. De gravin verdween in de zijkamer. De zijkamer was door zware gordijnen van het salon gescheiden. Een knecht kwam binnen. De knecht berichtte, dat er een vreemde heer was, die den graaf wenschte te spreken.

10. Een schooner en smaakvoller ingerichte woning kan men niet licht vinden. Alles getuigde van rijkdom en fijnen smaak. Bij het inkomen ondervond men een aangename gewaarwording.

11. De koetsier scheen den weg uitmuntend te kennen. Hij wendde geen oog van de paarden af. De paarden snelden over den breeden straatweg voort. Zij behoefden niet door de zweep aangezet te worden.

12. Hij wierp een vreesachtigen blik op straat. Het

licht van de eenige lantaren viel niet op hem. De eenige lantaren gaf slechts een treurig schijnsel. Geen menschelijk oog was op den man gericht. Langer tijd had hij niet meer te verliezen. Spoedig was zijn besluit genomen. Hij schoof hoofd en schouders in het gat van den muur vooruit. Hij verdween met snelheid in het huis. Door die snelheid was het, als ware hij eensklaps in den grond gezonken.

§ 76.

Beproeft eens, of gij, door nevenschikkingen en onderschikking van zinnen, de volgende opgaven kunt uitbreiden.

1. Des zomers is het aangenaam in de schoone natuur.
2. In Amerika vindt men de grootste rivieren.
3. De aarde volbrengt in een jaar haren loop om de zon.
4. De speler maakt zich ongelukkig.
5. De tijger is een verscheurend dier.
6. De leeuwerik stijgt in het voorjaar jubelend in de hoogte.
7. Het is gevaarlijk zich op onbekende plaatsen te baden.
8. De mensch mag geen slaaf zijner hartstochten zijn.
9. In den slag van Waterloo werden de Franschen volkomen verslagen.
10. De lente schenkt ons bloemen; de herfst schenkt ons vruchten.
11. De wijnstok vereischt een warme landstreek.
12. De Batavieren sloten een verbond met de Romeinen.

13. De Franschen kwamen in 1795 in ons land.
14. De Rijn ontspringt in Zwitserland.
15. Prins Maurits won in 1600 den slag bij Nieuwpoort.
16. Napoleon trok in 1812 met een groot leger naar Rusland.
17. De onweders zuiveren des zomers den dampkring.
18. De kokosnoten groeien niet in ons land.
19. Men vindt in dat gezin gulle hartelijkheid.
20. De olifant is een der grootste landdieren.
21. De boekdrukkunst is een der nuttigste uitvindingen.
22. Columbus heeft Amerika ontdekt.
23. Rotterdam ligt aan de Maas.
24. Eert uwen vader en uwe moeder.
25. Onrijpe vruchten zijn ongezond.
26. De morgenstond heeft goud in den mond.
27. Volgt altijd de stem van uw geweten.
28. Weest matig.
29. Een goed woord vindt altijd een goede plaats.
30. Het kwaad loont zijn meester.
31. Een stuiver gespaard is een stuiver gewonnen.
32. Na gedanen arbeid is het goed rusten.

§ 77.

DE LEESTEKENES.

Door de leestekens wordt de verhouding der zinnen of die hunner deelen aangeduid. Zij worden onderscheiden in *scheiteekens* en *zintekens*.

Door *scheiteekens* verstaat men de leestekens, die de zinnen of de deelen der zinnen vaneen scheiden. Zij

zijn het punt, de komma, de punt-komma en het dubbele punt.

Zinteevens zijn de leesteevens, die meer bepaald de soort van zin aanwijzen, en den toon der stem te kennen geven. Zij zijn: het vraagteeken, het uitroepeteeken, de gedachtestreep, de haakjes, de aanhalingsteekens en het beletselteeken.

Voorts heeft men nog *het deelteeken, het klemtoonteeven en het koppelteeken.*

A. Men gebruikt het *punt*:

1. Om een volledigen zin te sluiten, als er geen zinteeven te pas komt.

2. Achter zinnen, tot één woord samengetrokken, en op zich zelf staande woorden.

3. Bij woordverkortingen: *enz. b. v.*

B. Men gebruikt de *komma*:

1. Om de gelijksoortige deelen van een zin te scheiden, ingeval er geen verbinding met *en* en *of* bestaat.

Worden *en* of *of* herhaald, dan hebben die voegwoorden de komma vóór zich.

2. Wanneer de voegwoorden *noch .... noch, deels .... deels, zoo (wel) .... als, niet alleen .... maar ook* de nevenschikte begrippen scheiden.

3. Wanneer een onvolledige bijzin of nevenschikte hoofdzin tot aanvulling van den volzin dient: *Ik heb uwe zuster ontmoet, maar uwen broeder niet.*

4. Elke verkorte bijzin staat tusschen twee komma's.

5. Elke bijzin wordt van den zin, die er door bepaald wordt, door een komma gescheiden; ook staat de tusschenzin tusschen twee komma's.

Men gebruikt de *komma* niet:

1. Vóór de voegwoorden, *als, zooals, dan*: *Ik ben zoo oud als gij. Ik acht u als mijn vriend.*

2. Bij bedrijvende deelwoorden of onbepaalde wijzen met of zonder voorzetsel: *Dit zeggende liep hij weg. Doe uw plicht zonder te morren,*

C. Men gebruikt de *punt-komma*:

1. Tusschen het voor- en nazindeel van groote volzinnen.

2. Bij de nevenschikking van twee hoofdzinnen, die verbonden zijn met de voegwoorden *maar, want, nogtans, echter, daarom, dus, daarentegen*. Dienen de voegwoorden *of* of *en* tot verbinding van twee hoofdzinnen, dan plaatst men er een komma voor.

D. Het *dubbele punt* wordt gebruikt:

1. Vóór een aangehaalden zin: *Een wijsgeer der oudheid zeide: Ik draag al het mijne bij mij.*

2. Na de woorden *te weten, namelijk, als, bij voorbeeld*, enz.

3. Vóór een verklaring of opheldering van hetgeen men te voren gezegd heeft; *Wees gerust: er zal verandering in uw toestand komen.*

4. Na een opsomming: *Allen waren op de been: burgers, boeren, soldaten, matrozen.*

E. *Het vraagteeken* plaatst men na een rechtstreeksche vraag. Is de vraag niet rechtstreeks, dan gebruikt men het vraagteeken niet: *Ik vraag u, of gij uw werk afgemaakt hebt.* Zijn twee of meer vragen nevenschikt, dan plaatst men het vraagteeken alleen achter de laatste.

Ook na een enkel vraagwoord kan een vraagteeken

komen: *Wij weten, dat wij sterven moeten; maar wanneer? en op welke wijze? dat weten wij niet.*

F. Het uitroepsteeken staat:

1. Achter een tusschenwerpsel, als uitroep: *Acht! Helaas!* Strekt zich de uitroep tot den geheelen zin uit, dan plaatst men het uitroepsteeken achteraan: *Helaas, wat zijt gij ongelukkig!*

2. Na de zelfstandige naamwoorden, die den aangesproken persoon voorstellen: *Mannen! daar is bestevaar; die komt ons helpen.*

Bij een bedaarde toespraak kan men evenwel met een komma volstaan: *Ik heb, waarde vriend, uwe letteren behoorlijk ontvangen:* — Aan het hoofd van een brief of opstel schrijft men achter den naam van den aangesproken persoon altijd het uitroepsteeken: *Waarde Ouders! Geachte Lezer!*

G. De *gedachtestreep* (—) wordt gebruikt:

1. Vóór woorden, waarop men de aandacht des lezers wil vestigen: *En nu — daar stevent de vloot naar het belegerde Leiden.*

2. Om een ongewone pauze in de rede aan te duiden, of een verrassende wending in den gedachtenloop voor te stellen: *Een vloot werd toegerust, om over de baren — neen, om over de velden en akkers Leiden te komen spijzigen!*

H. De *haakjes* gebruikt men om ingeschoven woorden of zinnen van den volzin te scheiden. *Hoe ontwikkeld de mensch ook zij, (en hij heeft edele vermogens), zoo kan hij toch zelfs geen grashalmpje voortbrengen.* Soms wordt de ingeschoven zin ook door twee gedachtestrepen afgescheiden.

I. De *aanhalingsteekens* worden gebruikt om de woorden van iemand of aanhalingen uit een geschrift aan te duiden. Zij worden aan het begin dier woorden, aan den voet der eerste letter, en bij het einde aan het hoofd der laatste letter geplaatst: *„Wie zijt gij,“* zoo sprak de vreemdeling, *„die mij de wet wilt voorschrijven?“*

K. *Het beletselteeken* (...) bezigt men, wanneer de rede afgebroken wordt, of de ontroering des gemoeds den spreker verhindert voort te gaan.

L. *Het deelteeken* op een klinkletter wordt gebruikt, om die klinkletter met een volgende niet te laten samen-vloeien: *geëerd, geëischt, drieërlei.*

M. Het klemtoonteeken (˘), dat men op een klinkletter plaatst, dient om den nadruk aan te duiden, die op de lettergreep moet vallen: *òf uw broeder, òf uw vriend; èn uw broeder, èn uw vriend; één der onzen, of één der onzen.*

N. Het koppelteeken (-) plaatst men:

1. In samengestelde aardrijkskundige benamingen: *Nieuw-Holland; Zuid-Beveland.*

2. Als een bijvoegelijk naamwoord betrekking heeft op het eerste lid van een samengesteld zelfstandig naamwoord: *een zijden-kousenwever, een fransch-broodbakker.*

3. In samengestelde persoons-titels: *generaal-majoor, luitenant-adjutant.*

4. Achter het eerste lid van een samengesteld woord, dat met een volgend woord het laatste lid gemeen heeft: *vriend- en vijandschap; ouder- en kinderliefde.*

§ 78.

ALGEMEENE HERHALING.

Opstellen ter verbetering. (1)

1. Wien schetst mijne bewondering toen ik mijn lieve kind met uitgespreide armen na mij zag toekomen mij omhelsde en een kus gaf. Zij kwam mij zoo zeer onverwachtsch voor 't gezicht dat ik in 't eerst te droomen meende. Beeld u in dat zij na een vijfjarig openthoud in de Oost thans gezond en levendig voor mij stond zonder dat ik verdacht dat zij zich reeds op vaderlandschen bodem bevond. Zij had mij wel van uit Batavia geschreven en gemeld zij over zou komen maar ik had niet durven te denken zij zoo gauw onder mijne oogen verschijnen zoude. Lieve Marie riep ik uit zie ik u na zulk een lang afscheid zoo plotselijk weder terug. O vader hernam zij wat voel ik mij erg gelukkig van u weder te zien. En zij zag er wezentlijk goed uit. Haar gelaat was wel in dat warm klimaat door de warmte der zon gebruind geworden maar de trekken haars innemenden gezichts waren niet zoo *verwisseld* dat zij *onkennelijk* was geworden. Tranen van opgeruimdheid biggelden om hare kaken en de lust van het wederzien maakte ons recht gelukkig. Toen de eerste bedoening gedaan was en wij tot bedaring waren gekomen vleidde zij hare hand in de mijne naast mij gaande zitten en begon te verhalen hoe of zij het op hare reis gemaakt

---

(1) In deze opstellen zijn ook verscheidene verkeerd gebruikte als ook overtollige woorden aangegeven.

had. Zij had zeide zij bij haren aankomst te Nieuwediep niet gewild mij te schrijven want dan zou de verrassing niet zoo erg geweest zijn. Toevalliglijk had ik de courant nog niet uitgelezen in de welke het binnenkomen van het schip verklapt werd anders hadde ik meer voorbereid geweest.

2. Ik ben nu vast besloten van mijne belofte te vervullen van die teekening voor u af te maken zoo gij zoo goed wilt zijn van nog eenige dagen te wachten. Ik beken u dat ik genoeg tijds gehad heb dat ik onafgebroken er zoo aan heb kunnen doorwerken dat ik ze kon afkrijgen. Mijn werk naziede was het mij ook duidelijk dat een teekening met waterverw niet overhaastiglijk zou kunnen afgewerkt worden en het beter zij dat ik er geregeld aan voortwerk als dat ik het ga verbroddelen willende haar afhebben. Haastigen spoed is zelden goed en daarom willende iets goeds leveren zal ik er mijn tijd toe nemen u beloovende een nette teekening die ik op zal zetten en in een eikenhoute lijstje doen.

Deze man lag zich in zijne jeugd op de schilderkunde toe en beloofde in de toekomst eenen voornamen kunstenaar te zullen worden. Evenwel heeft hij een andere bestemming uitgekozen en zich op de handel toegelegen hetwelk wel schade en jammer is zullende hij beter geschikt geweest zijn voor de kunst. Na het algemeen gevoelen en meening van vele menschen heeft hij niet velen aanleg voor den koophandel want velen zijner handelondernemingen loopen verkeerd uit zoo dat hij zich zelden winsten kan *toeëigenen*. Het gaat dus bij hem de kreeftegang, zoo als een spreekwoord mededeelt hetgeen waarlijk niet door een natuurkenner

ontdekt is — immers kreeften loopen niet achter uit — en daardoor zullen de fondsen met dewelke hij zijn handel drijft, spoedig opgemaakt zijn. Maar hoe of hij er toch aan gekomen is om een koopman te willen worden.

3. Ik schiep waarlijk behagen in de snedige gezegdens van dat jeugdige kind wiens verstands vlugheid mij verrukte en welks scherpzinnige antwoorden blijken gaf van vele ontwikkeling. Niet alle de kinderen hebben niet dezelfde aanleg, en kinderen zoo als deze, behooren tot de merkwaardige uitzonderingen maar het is een ontwifelbare en zekere *daadzaak* dat een kind, dat verwaarloosd wordt niet ontwikkeld. Als gij dus ziet hoevele moeite uwe ouders en uwe leermeesters *daarstellen* om uwe geest op te klaren toont dan daartegen uwe erkentelijke dankbaarheid en verijdeld hunne pogingen niet door weinige leerlust. Of zou het u beter gevallen als gij ouder geworden zijt geen oordeel noch kennis te bezitten, en niets geleerd te hebben. Wat moet er dan uit u worden.

De levenbeschrijvers van Alexander de groote zeggen *dat* hij in zijne jeugd zoo leerzaam was *dat* hij zich zoo zeer het genot des slaaps ontzegde *dat* hij een groot *deel* van de nacht aan zijne studie wijde. Het was door de lessen van zijn wijzen leermeester Aristoteles dat zijn vermogen uitstekend ontwikkeld werd. Maar wat bate het hem. 't Was jammer dat hij in lateren tijd aan zijne hartstochten bot vierde *en* dat dezelve hem van al het goede vervreemden hetgeen hem ingeboezemd was *en* alle de *bemoeiingen* van zijn leermeester vruchteloos uitliepen. Alexander die zoovele veroveringen be-

haald had kon zich zelf niet veroveren en in de bloei zijner jaren *overleed* hij zooals een slagtoffer van zijn eigen losbandige leefwijze.

4. Gij zoudt verkeerd doen als gij de raad die ik u geef door de vingers zaagt want als dan zou het niet mogelijk en er geen kans op zijn dat gij uw doel *inhaal*det. Men *reryadert* geene kundigheden als men zijn tijd met nietige beuzelingen dood maakt en zoo doende stelt gij de verwachtingen van uwe weldoenders schrikkelijk te loor. Men kan zich de naam van een vlijtig leerling niet toeëigenen wanneer gij op allerlei en allerhande wijzen uw tijd verbeuzelt en gij moet vooral niet *vergeten* (denken?) dat uwe verlorene oogenblikken *niet* weder terug zullen komen. Weeg deze waarheid wel over, mijne vrienden en laat het u tot een *bemoediging* strekken uw best te doen om vooruit te komen. Wat zouden uwe ouders zich *in* uwe vorderingen verheugen. Deelt gij mijn gevoelen dan twijfel ik niet dat gij in uwe verdere jaren een rijpe oogst zult maaien van hetgene dat gij in uwe jonge jeugd gezaaid hebt. Mij dunkt gij zult instemmen in de waarheid mijner woorden.

Ik heb eene afkeer tegen degene die zich met valsheid bezig houden en daar ik weet dat dien kerel niet te vertrouwen is en hij door list en door bedrog te werk ging zoo raad ik u aan dat gij op uwe hoede jegens hem zijt. Niet lang verleden gaf hij nog een staaltjen van zijne verkeerde practijken en heeft getoond wat hij in staat is te kunnen doen. Hij had namentlijk gehoord en vernomen dat eene mijner kennissen die hij niet leiden mogt na zekere betrekking stond en nu is hij met allerlei soort van schandelijke middels die man

gaan tegenwerken, waardoor *hij* die betrekking niet ontvangen heeft. Daarom zeg ik u met ernst dat gij u tegen die valschaart wacht.

5. Prachtige paleizen en heerlijke aangeregte tafelen zijn niet altijd en immer eenen waarborg voor 't geluk. In de eenvoudige nederige hut des daglooners die een schamel stukken broods tot diens aandeel heeft is dikwijls meer geluk *verholen* als in de blinkende zaal van den rijken. Bij de duizende beslommeringen die *hij* heeft komt soms een onverzaadbare eerdorst en als zijne plannen den bodem ingeslagen worden en zijn zelfliefd gewond wordt wat voelt dan een zulke rijke zich bij al zijn geld ongelukkig. Maar die tevredene en vergenoegde arbeider die men 't niet zou aanzien dat hij in staat is genot en plezier op de wereld te kunnen hebben leeft daar eenvoudiglijk met zijne vrouw en kroost voort zonder meer te hebben noch te wenschen als zijn dagelijks brood. De zege der gezondheid en opgeruimdheid omringt hem en de zijne en hij zou niet gaarne zijn lot verruilen tegen een rijke welks geweten vuil is en des 's nachts geen oog kan luiken of toedoen wegens zelfsverwijting. Laat ons ons toch niet *in* de uitwendige schijn vergapen of geloven dat alles goud is wat er blinkt. De ware tevredenheid zit en zetelt in een goed geweten en heil de mensch dewelke zich in hetzelfde verheugen kan. Zelfverwijt is een pijnigster der ziel en die zich eenmaal eene euveldaad schuldig gemaakt heeft kan er op rekenen en zeker zijn van een regter in zich zelve te hebben die van geen vrijspraak afweet. Gedane dingen hebben geen keering en het bedreven kwaad kan niet ongedaan gemaakt worden al is de misdadiger de grootste schatten

beschoren. Laat ik dus niet verwaarloozen te zeggen dat een bescheiden deel met rust en een schoon geweten rijker maakt als opeengestapelde schatten die de zielsrust niet kunnen koopen gelijk men *onderwerpen* van weelde in *de* prachtige winkels koopt.

6. Welk een schoonen avond. De sterren die blinken aan het uitspansel de maan die breidt zijn schijnsel uit over het aardrijk geene wolken verduisteren de lucht 't is alles rond mij stil geen windje loeit geen blaadje ridselt. Gindsch in de hooge boomen verneem ik het liefelijke zingen van de nachtegaal die schijnt dat zij de eentonige stilzwijgendheid wil afbreken. Welke kalmte in de stille natuur. Welk een afwisseling van licht en *duister* te midden van de omgevende verschillende voorwerpen. Het gindse beukenbosch met zijne mooie beukenboomen schijnt in een geheim donker gehuld terwijl de open oppervlakte door het volle licht der maan bestraald wordt. Ik werp mijne blikken naar het stergezaaide hemelruim en ik denk om de onmetelijke ruimte in dewelke de sterren zooals ons *aardrijk* in afgebakende banen zich bewegen ik verlies mij in 't eindelooze en met een bonzend hart gedenk ik aan den Schepper die aldus zijne macht en grootheid in de natuur ten toon stelt. Ik suizebol als ik willende doordringen door die oneindige ruimte het eindelooze wil bevatten. Hoe nietig is den mensch tegenover dat onbeperkt heelal en toch willen zij vaak zooals de heeren der schepping alles onder zich doen zwichten en den zwakken in hunnen trotsch overheeren. Zulk een gevoelen bezielt al spoedig de onbedorven mensch als hij *tot* zich zelf gekeerd het luisterrijke schouwspel van een prachtige sterrehemel beschouwt.

7. Op mijne uitheemsche reis heb ik vele menschenkunde opgedaan en (*maar?*) ik heb in vreemde landen veel ontbroken hetgeen ik op vaderlandsche bodem kon genieten. Oost west tuis best zeide ik menigmaal in mij zelf als ik buiten 's lands niet de vaderlandsche keuken wedervond en allerlei soorten van liflaffertjes aan mij voorgediend werden om mijne maag gevuld te worden. In het voorbijgaan en ter loops gezegd het eten smaakt mij nergens niet beter als aan de vaderlandsche dis. Het is toch *opvallend* hoe of ieder volk aan hunne eigene toebereiding der spijzen den voorkeur geeft. Maar het was niet eeniglijk en alleen dat ik rees om te weten hoe vreemden kost smaakt het was veel meer om de merkwaardigheden gade te slaan die in den vreemde worden aangetroffen *en* door de omgang met vreemdelingen haarlui taal vlug te leeren spreken *en* hunne zeden en gewoontens kennen te leeren. Elk en een iegelijk die voor zijn plaisier reist moet maar niet gedachtenloos voortreizen zonder dat hij op iets acht geeft. Wat mij aangaat ik zou in geen deele begeeren en volstrekt niet wenschen dat ik van mijne reis te huis komen zoude zonder dat ik niets om te vertellen wist van hetgene dat ik gezien en gehoord en bewonderd en gevoeld hadde. Iemand die zoo reist is gelijk met een die maar met strakke blikken in de lucht staat te staren en te staroogen. Als wij eens op een winterschen avond bij malkaar zitten praten dan zal ik u velen der ontmoetingen verhalen en mededeelen die mij bejegend zijn en gij zult in staat zijn om te kunnen oordeelen *dat* ik mijn geld *onnuttig* verreis heb.

ANECDOTE VAN KEIZER JOZEF II.

8. Eenmaal deed de Keizer Jozef II een wandelrid in de voorstad van Weenen, toen hem een kleinen jongen tegen kwam, die naar de keizer smeekende zijne handen uitstrekke, en gedurig zonder ophouden riep Och uwe genade *schenk* mij maar slechts een enkele gulden. De keizer liet met zijn rijtuig stil staan en vroeg den weenende knaap. Waartoe hebt gij in eens zooveel geld benoodigd. Vrijmoedig antwoorde deze 't Is wel een boel uwe genade maar ik moet een gulden hebben. Mijne moeder is ziek zij heeft mij *weggezonden* om een doctor te halen nu heb ik er al bij twee geweest maar geen van beide wil niet voor minder als een gulden komen en toch is mijne moeder ziekelijk. Ach slechts een enkele gulden en ik zal nooit van mijn leven meer bedelen.

De keizer heeft den knaap naauwkeurig gevraagd waar of zijne moeder woonde en aan hem de gulden gegeven. Dadelijk liep hij zonder dat hij op de vorst acht gaf zoo hard hij kon henen. Jozef dien de nood zelf van de meest geringste zijner onderdanen het hart bezwaarde wou zelve het tooneel der ellende opzoeken en hem van de waarheid overreden. Hij reed naar het aangewezen (*aangeduide*?) woningje. Om niet erkend te worden wikkelde hij zijn mantel om zich is afgestapt en trad binnen het ziekenkamertje.

VERVOLG.

9. Zijt gij het mijn kind riep een zwakke stem uit de armoedige legerstee. Neen hernam Jozef ik ben den doctor die u kind geroepen heeft. En de menschminnende keizer ging na het bed der zieke medelijdevol

de arme vrouw aanzieude als of hij op een geneesmiddel nadacht. Vervolgens zeide hij: Geef mij papier en inkt om een resept te kunnen *vervaardigen*. De vrouw verzocht hem om de schrijfgereedschap van hare zoon te nemen en hem daarmee te bedienen. Jozef nam het schreef en beval het resept in die en die aptheek te brengen. De vrouw beterschap wenschende vertrok hij. Kort daarop verscheen den knaap met de werkelijke arts. De moeder was niet weinig bewonderd en verbaasd toen zij de tweede komen zag en vroeg aan hare zoon hoe of dat kwam. Alle verbaasden zich doch toen men over het resept te spreken begon en den doctor het lezende riep hij vreugdevol. Die kan betere (*beter?*) resepten schrijven als ik. Uwen doctor was niemand anders als den keizer zelveu. Het resept is een aanwijzing op de betaalmester van de keizerlijke hofhouding voor 50 ducaten die zij u terstond zullen betalen.

Men kan zich de verruktheid van de arme vrouw en de vreugde haars zoon voorstellen. Wel werd de zieke nog erger door de als te groote verrassing maar weldra herstelde zij en met inwendige dank loofde zij God, een zulke reddende engel in haar huis *gestuurd* hebbende.

DE DOOD VAN PLINIUS DEN OUDERE.

10. In het jaar 70 van de christelijke jaartelling vond er een verschrikkelijke uitbarsting van den Vesuvius plaats. Plinius beveelde ten dien tijde een romeinsche vloot die te Misenum lei en (1) op zekere dag verwonderd zijnde van de verschijning van wolken van stof en van

---

(1) Deze verbinding van begrippen is zeer verkeerd.

asch vertrok hij in een klein scheepje om uit te vinden van waar of dat kwam. De Vesuvius naderende, bemerkte hij hem, vuur asch en lava uitwerpende en verwoesting dreigende aan het omleggende land. De inwoners vluchtten in alle richtingen maar Plinius naderde al meer en meer ofschoon zijn scheepjen door as en steenen overdekt werd en een vreeselijk aardbeven in de nacht algemeene schrik over de vluchtelingen verspreidde. Hij lande en naderde zoo dicht mogelijk aan het tooneel van *vernietiging* om meer nauwkeuriger de voortgang van die ijsselijke stuiptrekking der natuur gade te slaan. Eindelijk en ten laatste spooog den krater bij een plotse-lijke uitbarsting zulke stortvloeden vuur asch en zwavelige rook dat de wijsgeer, *overreed door* het gevaar, trachte te vlieden maar uitgeput door vermoeijenis en stikkend van de schadelijke dampen was hij niet in staat voort te kunnen komen ofschoon geholpen en bijgestaan van twee van zijne bediendens. Hij viel en de levensvonk was spoedig uitgebluscht in de zwavelachtige dampen zoo noodlottig aan het leven. Zijn dood lijk werd drie dagen daarna gevonden en werd begraven door zijn neef Plinius de jongere die toen met de vloot te Misenum was.

EENE SAMENZWERING TEGEN HET LEVEN VAN NAPOLEON I.

11. Gedurende de regering Napoleons I werd een zamenzwering gesmeed te Parijs om zijn besturing te vernietigen. Onder de meest voornaamste zamenzweerdens telde men de generaal Pichegru denzelfden die in 1795 aan het hoofd van een fransch leger in ons land drong. Hij werdt achtervolgd en zelf zijn verblijf opgespoord; de plaats waar hij de vorige nacht geslapen had was bekend

waardoor de politie hem op 't spoor kreeg. Om de gevangenneming van Pichegru en zijne medeplichtigen te zekerer te doen zijn, gaf het Wetgevend Ligchaam een wet uit, bedreigende straffe des doods voor elk en een iegenlijk die hen een schuilplaats leende.

Pichegru werd verraden van iemand dien hij zijn geheim aan vertrouwd had en werd zegt men voor een groote som geld overgeleverd.

Ten twee uur des 's morgens van de 28 Februari traden eenige politie-agenten op de kamer waar hij sliep, hebbende de deur geopend met eene sleutel dien hen was verschaft geworden, zij vlogen naar een bedtafeltje waarop zijne pistolen leiden. Pichegru die eenen man van buitengewoone lichaamskracht en moed was verdedigde hem met zijne vuisten gelijk als een dolle man zoo dat de agenten onder de noodzaak waren om hem te binden en dat zij hem wegvoeren, in zijn hemd alleen aan, na de prefectuur der politie, waar, ziende allen wederstand *onnuttig*, hij zich onderwierp en een *gehoor* onderging en in de gevangenis gebracht werd.

Twintig zijner medeplichtigen werden ter dood veroordeeld en Pichegru werd gewurgd in zijn bed gevonden, men vermoed dat hij eene zelfsmoord begaan heeft.

DE GEMISTE RING.

12. Eene dame hebbende verloren een kostbare diamante ring vermoede haar kamenier die gestolen te hebben. Zij noemde haar een diefegge, maar de kamenier ontkende alle schuld. Evenwel begon zij *onrustig* te worden wetende dat hare meesteres veel vertrouwen zette op een man in de buurt, de naam hebbende van eenen sterrewigchelaar te zijn. De kamenier vernomen

hebbende dat de dame van voornemens was dat zij na die man toe zou gaan, besloot zij haar voor te komen. Zij ging zelf dan naar hem en verhaalde aan hem de omstandigheden en erkende de ring genomen te hebben maar alleenlijk slechts in het voornemen er eens mee te *prijken* en dat zij niet wist wat te doen, vrezende dat hare meesteres haar zou heensturen indien zij bekende, er aan toevoegende: Ik weet zij u morgen raad komt plegen; zeg mij wat of ik doen moet.

Onze wigchelaar zeide na eenig nadenken: Houdt gij gevogelte te huis. — Ja hernam zij wij hebben veel gevogelte. — Hebt gij een onder hen die in de oogen valt. — Ja wij hebben een grooten raaf die erg boosaardig is. — Wel dan zei hij gaat naar huis doe de ring in een stuk brood geeft het de raaf en laat ik voor 't overige zorgen maar als gij uw goede naam op de prijs stelt zoo spreekt er niet van. Zij deed dat hij gezegd heeft en de volgende morgen is de dame de wichelaar gaan bezoeken, en heeft hem de zaak verteld en heeft haar vermoeden op de kamenier uitgedrukt. Hij verzocht haar van een weinig geduld te hebben en na eenige boeken raadgepleegd te hebben en verschillende berekeningen gemaakt te hebben, zeide hij aan haar dat het hem bleek dat de kamenierster onschuldig was en dat den ring ingeslokt was door een zwart dier hetzij een hond of vogel dat aan het huis behoorde. De gedachte van de raaf kwam dadelijk bij haar boven zij ging henen belovende de wichelaar te zullen beloonen als zij door zijne inlichtingen de ring weder terug vond.

Zij keerde naar huis terug en beval den armen raaf gedood en geopend te worden. Den diamant was gevonden. De kamenier kreeg vergoeding voor de be-

schuldiging en om hare eer te herstellen; de wichelaar werd ruim beloond en ontving zóovele vermaardheid dat de ligtgelovigen hem spoedig rijk maakten.

De ware toedracht van de zaak werd eerst eenige jaren later ontdekt toen de kamenier gehuwd zijnde alle de omstandigheden aan hare vroegere meesteres mededeelden.

DE GESCHIEDENIS VAN EEN TIJGERVAL.

13. Niet lang geleden verhaalt een reiziger bezocht ik een vriend niet ver van de zee kust wonende omstreeks een honderd engelsche mijlen van Simonshaven af in het Kaapland. Bij die gelegendheid vond er een voorval plaats hetgeen ons alle zeer vele stof voor lagchen gaf.

Nadat wij in die streek de schoonheden der natuur bewonderden gingen wij een tijgerval opzoeken dien op eenige afstand gemaakt was geworden. Vele dier vraatzuchtige dieren waren onlangs gezien geworden rondslappend en vreeselijke vernietiging makend onder de kudden die aldaar altijd en immer aan de voet der bergen grazen. Die val was bijna natuurlijk gevormd geworden door twee rotsen wier platte zijden aan elkander bijna evenwijdig loopen en slechts alleen overgedekt behoevende te worden terwijl den ingang voorzien was van een valluik aan een lokaas verbonden. In deze verbazende groote val waren reeds verscheidene wolven en luipaards van tijd tot tijd gevangen geworden.

Wij gebruikten als aas een jonge geit die ten dien einde op eene korte afstand gedood was geworden en toen gesleept was geworden na het luik zoodat het bloed op de grond een reukspoor voor het verscheurend gedierte achtergelaten heeft. Toen zijn wij huiswaart gegaan van

voornemen zijnde de uitslag van ons werk na twee of drie dagen te zullen gaan zien.

VERVOLG.

14. Den volgenden dag werd doorgebracht in visschen jagen en anderen vermaken en niets bijzonder viel voor als tegen de avond als wanneer wij iemand luid kloppen hoorden aan de deur — een ongewoon iets daar de huizen zoo ver van malkander af aldaar zijn. Het bleek onzes gastheers naasten buurman te zijn den Heer van D. dewelke zocht na zijn herder die niet zoo als gewoonlijk die nacht noch de vorige teruggekeerd was. Wetende dat wij in *die* richting geweest hadden alwaar zijn vee graasde, zoo kwam de Heer D. vragen of wij ietwat van de *missende* zwerver ontwaard hadden. Wij zeiden aan hem, hem niet gezien te hebben maar dat wij van plan waren de volgende dag te zien gaan wat voor wild er in den val was en wij zouden over de heuvelen gaan om naar de oude Piet te kijken.

De volgende morgen vertrokken wij vergezeld zijnde door de goede boer en na wij eenige mijlen ver waren bespeurden wij het vee zwerfende in alle richtingen maar konden niets bemerken van de oude herder. Wij gingen voort bewonderende wat of toch de oude kerel mogt overkomen zijn toen een van ons die een beetje voor uit was naar ons kwam toegelopen, uitroepende: Het luik is neer, het luik is neer.

VERVOLG.

15. Wij haasten ons naar de plek en waren alle *soetgierig* te weten wat er gevangen was geworden — (eenen wolf eenen tijger of eenen jakhals) — en tallooze

plannen werden voorgesteld om er het dier uit van daan te krijgen. Sommige wilden het dier levendig vangen andere zeiden dat het het veiligste was om het in eens in den val af te maken en ten dien einde wilde men om deze reden een gat in het luik maken om er de loop van een geweer in door te laten toen wij verbaasd werden door het hooren van binnen van een geklag meer gelijkende aan een menschelijk wezen als een wild dier. Oplettend luisterende konden wij de woorden baas baas hooren uitgesproken in een lage en klaaglijke toon die de Heer van D. dadelijk verklaarde de stem van de oude Piet te zijn. Wij ligten voorzichtiglijk het luik op eenige van ons niet te volle overtuigd zijnde of niet een vreemd wouddier er niet uit zou springen maar der-zulken twijfel was spoedig gerust door het zien van de oude herder er uit kruipend in eigen persoon *afgelost* van de gevangenschap dewelke hij voor twee nachten en een dag ondergaan had en dien een straf was voor een voorgenomen diefstal, die het toeval hem had opgelegen. Het schijnt dat vriend Piet groote trek gehad heeft aan de geitenbout en daar hij hem bij een vorige gelegendheid van een schapenkop had bemeesterd uit de val zonder letsel, meende hij dat hij het nogmaals wel weer wagen kon om het nog eens te beproeven. Evenwel te oordeelen na het berouw dat hij toonde, ben ik genegen te denken dat, mocht hij weder eens verlegen zijn om een maal, hij het ergens elders zal zoeken als in een tijgerval.

MOEDERLIEFDE.

16. Een *befaamden* pruisischen generaal was in zijne jeugd paadje aan het hof Frederiks den grooten. Hij

had niet een vader meer en zijne moeder was in haar weduwestand behoeftig. Zoo als een goeden zoon wenschte en verlangde hij haar te ondersteunen maar van zijn inkomen kon hij niets niet missen. Evenwel vond hij eindelijk en ten laatste een middel iets voor haar te verwerven. Iedere nacht was eenen der edelknepen in de kamer voor het slaapvertrek des konings verplicht den wacht te moeten houden om hem te bedienen als hij iets verlangde. Aan vele viel dit te moeilijk en zij droegen daarom als het hunne beurt was hunne wachten gaarne aan andere op. De arme paadje begon deze wachten voor andere te overnemen hij kreeg daar geld voor hetgeen hij vervolgens zijner moeder zond. — Eenmaal kon de koning des 's nachts maar niet slapen en toen wilde hij zich iets voorlezen laten. Hij scheldde hij riep maar er kwam niemand. Eindelijk stond hij zelve op en hij ging in de voorkamer te zien of daar geenen paadje was. Hier vond hij de goede jongeling dewelke de wacht overgenomen had aan de tafel gezeten. Voor hem lei eenen brief aan zijne moeder die hij begonnen had met te schrijven maar hij was over het schrijven ingeslapen.

VERVOLG,

17. De koning sluipte *stil* nader, en hij leest de aanvang van den brief, die luide Beste moeder Nu is het reeds den derden nacht dat ik om geld de wacht heb. Bijna kan ik het niet meer *volhouden*. Evenwel *verblijd* ik mij dat ik nu weder 10 daalders voor u *gewonnen* heb die ik u thans toezend. Getroffen door het goedhartige hart des jongelings, laat de koning hem slapen en toen ging hij in zijn kamer en toen haalt hij

twee rollen met ducaten en toen stak hij er een in ieder zijner zakken en toen legt hij zich weder te bed.

Toen de edelknaap ontwakende wakker werd en toen hij het geld in zijne zakken vond kon hij wel bedenken van waar het gekomen was. Zijne blijdschap was wel in waar groot *daar* hij nu zijne moeder noch beter ondersteunen kon maar hij verschrikte ook tevens dewijl de koning *ingeslapen* hem gevonden had. Zoodra als hij des 's morgens bij den koning kwam toen bad hij nederig om vergeving en toen bedankt hij hem wegens het geschenk. De koning prees zijne *moederliefde* be-noemt hem dadelijk tot officier en schonk hem nog een som gelds opdat hij in staat zou zijn alles aanschaffen te kunnen wat hij voor zijne nieuwe betrekking noodig had en behoefde.

Deze voortreffelijke zoon *steeg* hooger op in rang en diende de pruisische koningen jaren lang tot in ge-vorderden leeftijd zoo als een dappere generaal.

HET RENDIER.

18. Hetgene wat den Arabieren de kameel is dat is den Laplanderen het tamme rendier. Hij wijdt 's winters in de woeste hoogtens, en op die moerassige gronden welkers bruine bedekking het bittere rendiermos draagt. Maar wanneer op die hoogtens de zomersche warmte *intreedt* ziet het zich van talrijke muggezwermen en vliegezwermen vervolgd die aldaar menschen en dieren het *oponthoud* onverdraagzaam maken. Dan trekken de Laplanders met hunne dieren na de koeldere zeekust of in de diepere dalen waar dan tevens ook den in den winter vergaderden voorraad van rendiervellen, gewij en bontwerk verkocht worden. Nauw echter begint den

herfst of de *begeerte* ontwaakt in de rendieren na de sneeuw der bergen. Trekt nu de Laplander op zijne Alp terug dan worden de rendieren met al het huisraad *belast*. De groote trekdieren worden klokjes aangehangen en zoo trekt de karaavaan die minstens twee honderd geweien telt op de woeste hoogten in de *onmeetbare* woestenijen gevolgd van de familie en omringd van de waakzame honden.

VERVOLG.

19. Eindelijk *bestemt* de huisvader een tot winterrust geschikt oord hier bouwt hij zijne hut in een luwen streek waar pijnhooven en berkenboomen wasschen en een beek stroomt, daar bouwen zij iets steviger als de ligte zomertent, hunne hut bedekken ze van buiten met pluggen, hij bekleedt ze van binnen door rendiervellen. Eenige schotelen eenen ketel eenige kleedingsstukken en eenige pelsdekens zijn de gansche huisraad. Van zijn voorraad omgeven verwacht hij nu het witte warme deksel af dat God tot hem uit de wolken toezendt. De sneeuw valt ellenhoog maar het rendier stoort zich niet om dezelve hij woelt de onder de sneeuw verborgene kruiden en mos op en hij leeft op de uitgestrekte sneeuwvelden zonder een stal of oppassing behoeftig te zijn. Aan de hut heeft de Laplander een soort erf gemaakt waarin de rendieren des daags tweemaal gemelkt worden. De honden en de herders drijven alsdan de kudde bijeen, er ontstaat een bos van gewei de kalven omsingelen de moeder en zij beproeven splend en stotend hunne krachten.

VERVOLG.

20. Het rendier geeft weinige melk maar hij is vetter als elke andere en zeer voedzaam. Het rendier is zoo

groot als een sterk hertebeest maar zijne uiterlijkheid is niet zoo bevallig en zoo sierlijk want zij hebben een korte, dikke hals en hij draagt het hoofd in gebukte houding. Het breede schoffelvormig gewei dient *voor* het wegruimen der sneeuw en om het mos tot zijne voeding te verkrijgen. Hij leeft tot aan de Noordkaap toe, bevindt zich in de koude beter als in de warmte en zwerft soms verscheidene mijlen ver van de hut zijns meesters rond. Deze loopt dan in zijn winterkapoets dewelke hem zijn hoofd en schouderen geheel *overdekt* en slechts een gat voor de oogen laat om ten allen tijde en hoe guur of het weer ook is, na hunne dieren te zien en hun tegen de wolven te *beschutten*. In de winter leeft hij in een soort van overvloedigheid daar hij wekelijksch voor hem en de zijne een dier slagt. Het rendier geeft hem spijziging, drank en kleeding tenten en riemen en garen hij is zijn lastdier en zij trekken hem des winters boven de sneeuwvlakten met groote snelheid voort. De sneeuwwoestijnen zouden *menschenloos* zijn als zij niet het verblijf van tallooze rendieren waren want die onherbergende natuur levert geen boom noch plant of voedsel op.

DE WINTER IN RUSLAND.

21. Ze kennen in Rusland alleen maar twee jaargetijden de zomer en de winter. De zomer begint in de maand Juni *maar* eindigt in de maand van September. Die tijd is genoegzaam en voldoende om te ploegen, om te zaaijen en om te oogsten. Midden in dat jaargetij *regeert* er een groote hitte en de lucht is *gevuld met* muggen van verschillende groote. Naar het midden van October *overdekt zich* den hemel met dampen en de zon

doordringt slechts nu en dan de sombere wolken en zijn schijnsel is flauw en de wolken zijn grijs en loodkleurig. Men ziet een menigte snippen, eenden en *allerlei soort van* vogelen in het zuiden vliegen, de raven alleenig vlugten in de steden en vervullen de straten en de openbare pleinen. Heftige stormen zwepen de bosschen heen en weder en dikke sneeuw overdekt de steden, de velden, de meeren. Dan haast men zich nu de huizen te voorzien, men verdubbeldt de ramen men verlaat de hoogere verdiepingen die van wegens de toenemende koude *onbewoond* worden. Weldra brengt de *gestreng*e vorst verbaasde uitwerksels voort. De hazen, de wolven en de vossen worden wit, het eekhorentje ligtgrijs en den wezel hermelyn, het haar op de huid der paarden wordt in een soort gekrulde wol *verwisseld*.

VERVOLG.

22. Degene die in goed gesloten rijdtuigen uitgaan loopen gevaar van een bevrozen neus of wangen te krijgen, het eenigste middel is dat men die lichaamsgedeelten door sneeuw zoo lang wrijft als zij rood worden, als men zonder deze voorzorg in een warme kamer intrad, *zou er dadelijk bederf in komen*. In de huizen *bedekken zich* de glasruiten door een duim dik van ijs. Als men de deuren opent, dan veranderen de dampen van binnen, getroffen door de buitenlucht eensklaps tot sneeuwvlokken. Soms spijten *zich* balken met een verschrikkelijk geraas dat men er van schrikt, het ijzer aan de lucht blootgezet wordt gloeiend als *het* vuur en de huid der handen blijft er aan vast en men kan het er niet van af krijgen als met de meest hevige pijn. Een

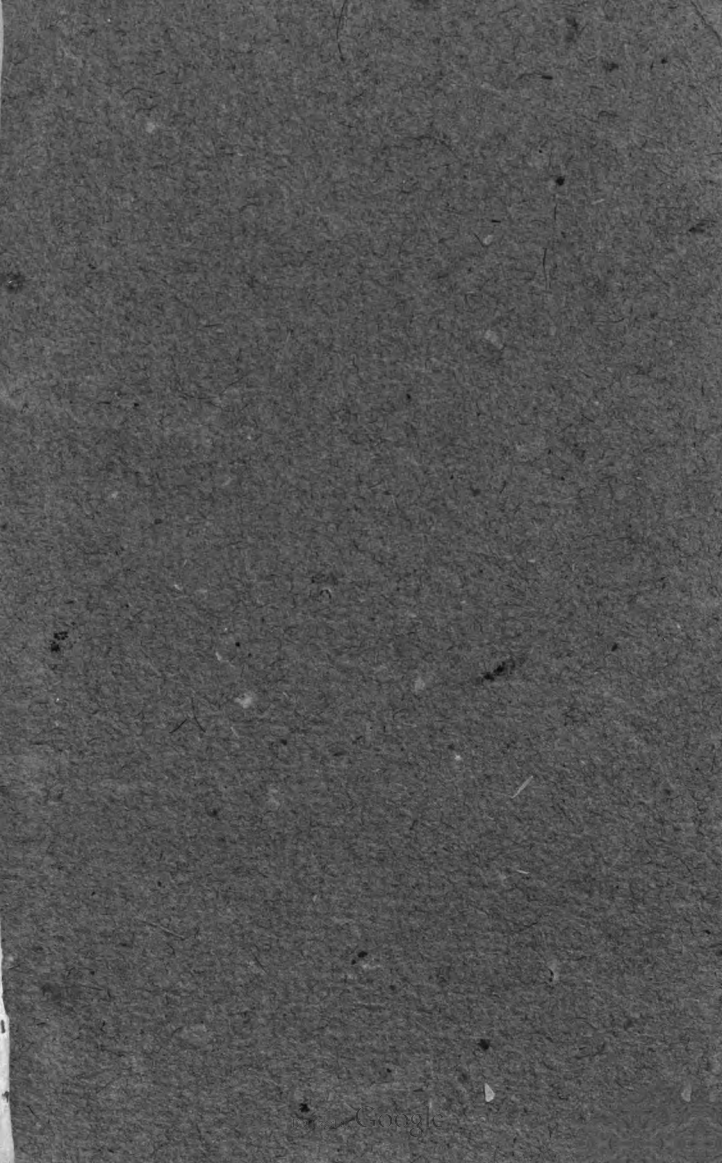
glas waters uit het venster gegooid komt niet vloeibaar op de grond, den wijngeest bevriest en somstijds wordt de kwik zoo hard even als metaal.

VERVOLG.

23. Nu begint voor de Russen den tijd van overvloedigheid. Men voert levensmiddels aan van meer als drie honderd mijl ver afstand, wild, schapen, visch uit de IJszee, steuren uit den Borysthenes, allen even hard als het marmer, men laat ze weken in koud water die ze ontdooit zonder de smaak of de vorm van dezelve te veranderen. — Weldra wordt den hemel, *ontnomen* van dampen, helder. De sneeuw schittert en glanst als een zaad van diamanten, de lucht is gevuld met een fonkelend stof, *dat de zon in gedurige beweging houdt*. De glans van het noorderlicht gevoegd aan het bevend licht der maan maakt er aldaar de nachten prachtig, het landschap is dan somber en zacht verlicht. De pijnboomen en de berkenboomen zijn bedekt met sneeuw dat het licht terugkaast en vertoonen duizende zonderlinge voorwerpen der verbeelding aan *de oogen*. Men zou meenen dat men bosschen van pronknaalden en albaste paleizen, allerlei gedrochten, harpijen, torens met schietgaten en een *onoverwinnelijke* vesting zag.

Men is zijn verbeelding geen meester, en het gezichtsbedrog is soms zoo treffend als of die voorwerpen werkelijk bestonden.

Bij den Uitgever dezer is mede uitgegeven en te bekomen:

A. VAN DER HOEVEN, De beginselen der Fransche taal gemakkelijk gemaakt. Eerste stukje, 11e druk. f	0,30
_____ Idem. Tweede „ 9e „	„ 0,40
_____ Idem. Derde „ 8e „	„ 0,60
_____ Idem. Vierde „ 6e „	„ 0,70
_____ Idem. Vijfde „ 4e „	„ 0,80
_____ Mannel de Lecture et de Version Française pour les commençants. <i>Tome premier. Quatrième édition</i>	„ 0,45
_____ Idem, <i>Tome second. Seconde édition</i>	„ 0,60
_____ Idem, <i>Tome troisième</i>	„ 0,50
_____ le Guide de la conversation Française, etc.	„ 0,75
_____ Recueil de Synonymes de la Langue Française, destiné aux écoles d'instruction moyenne en Hollande.	„ 1,—
_____ Exercices sur l'emploi des Synonymes, supplement du Recueil de Synonymes.	„ 0,35
_____ Abrégé de la Grammaire Française, etc. <i>Seconde édition.</i>	„ 0,45
_____ Grammaire Française, développant les règles, et donnant la solution d'une foule de difficultés Grammaticales; écrite pour les cours superieurs des collèges dans les Pays-Bas, et pour les amateurs de la langue Française. <i>Seconde édition.</i> 12 ^o	„ 1,50
_____ Woordenboek voor het Taaleigen der Fransche Taal, bevattende de gemeenzame, de overdrachtelijke en de spreekwoordelijke uitdrukkingen, die men in den omgang hoort. 400 bladz.	„ 1,90
_____ Woordenboek van Technische Termen aan vreemde talen ontleend. 422 bladz.	„ 1,90